

Contenta libri:

1. Ioan: Henrici Alstedii Clavi artij
Lullinnae et verae Logices.
2. Iusti Lippii Diva virgo Hallensis
Eiusdem Diva Sichemienfis.
Agricolli.
Eiusdem de Cruce libri tres.
3. Salustii opera cum annotationibus
et Scholiis.

Bibliotheca B. Soceri
M. Jacobi Räscherger Superint: Burgen
iure hereditario
accensor libri
Augustini. Carpovii
Colino. Comeniani
Ani 1688.

Contenta libri:

1. Ioan: Henrici Alstedii Clavi artij
Lullinnae et verae Logices.
2. Iusti Lippii Diva virgo Hallensis
Eiusdem Diva Sichemienfis.
Africollis.
Eiusdem de Cruce libri tres.
3. Salustii opera cum annotationibus
et Scholiis.

Bibliotheca B. Soceri
M. Jacobi Räscherger Superint: Burgen
iure hereditario
accensor libri
Augustini. Carpovii
Colino. Comeniani
Ani 1688.

CLAVIS
ARTIS LULLIANÆ, ET VERÆ LOGI-
CES DUOS IN LIBEL-
LOS TRIBUTA.

Id est,

*SOLIDA DILVCIDATIO ARTIS
magne, generalis, & ultima, quam Raymundus Lullius
invenit, ut esset quarumcunq; artium & scientiarum
clavigera & serperastra: edita in usum & gratiam eo-
rum, qui impendiò delectantur compendijs,
& confusionem sciolorum, qui iuventu-
tem fatigant dispendijs:*

Operâ & studio

Iohannis Henrici Alsted I.

NE SUTOR ULTRA CREPIDAM.

Accessit

NOVUM SPECULUM LOGICES
minimè vulgaris.

ARGENTORATI,

Sumptibus Lazari Zerzneri, Bibliopoli.

Anno M. DC. IX.

ARTICULI

ART. I. DE PRINCIPALI

ART. II. DE PRINCIPALI

ART. III. DE PRINCIPALI

ART. IV. DE PRINCIPALI

ART. V. DE PRINCIPALI

ART. VI. DE PRINCIPALI

ART. VII. DE PRINCIPALI

ART. VIII. DE PRINCIPALI

ART. IX. DE PRINCIPALI

ART. X. DE PRINCIPALI

ART. XI. DE PRINCIPALI

ART. XII. DE PRINCIPALI

ART. XIII. DE PRINCIPALI

ART. XIV. DE PRINCIPALI

ART. XV. DE PRINCIPALI

ART. XVI. DE PRINCIPALI

ART. XVII. DE PRINCIPALI

ART. XVIII. DE PRINCIPALI

ART. XIX. DE PRINCIPALI

ART. XX. DE PRINCIPALI

ART. XXI. DE PRINCIPALI

ART. XXII. DE PRINCIPALI

ART. XXIII. DE PRINCIPALI

ART. XXIV. DE PRINCIPALI

ART. XXV. DE PRINCIPALI

ART. XXVI. DE PRINCIPALI

ART. XXVII. DE PRINCIPALI

ART. XXVIII. DE PRINCIPALI

AD BENEVOLVM

LECTOREM

PRÆFATIO.

Omnes homines, Lector Humanissime, *naturâ scire desiderant*, ut ait Aristot. lib. i. metaph. c. i. Et, ut majorum ille gentium orator Cicerone ait l. 5. de finibus, & l. i. offic. *Omnes trahimur ac ducimur ad cognitionis & scientiæ cupiditatem*. Quamvis autem omnibus ad unum hominibus insatiabile hoc sciendi desiderium à Deo opt. max. insitum sit, alij tamen alijs sunt diligentiores magisque amant studia, quos scilicet æquus amavit Jupiter, & quibus heroica præ cæteris obtigit indoles. Nec enim cuivis contingit adire Corinthum, neque quovis è ligno fit Mercurius. Sanè ad finem omnes & singuli anhelant, at pauci sunt qui media ad finem ducentia adhibeant. Et hinc est, quod nunc temporis vir doctus sit

Rara avis interris, nigroq. simillima cygno.

Quid enim? Annon ἀληθογνώσις studium est perdifficile? Annon remigium in hoc Oceano est periculosum? Annon iter salebrosum? Id dum viderent viri sapientes, quibus curæ erat gloria Dei & salus proximi, omnes ingeniorum suorum nervos intenderunt, ut viam quandam compendiarum invenirent, ut ne tam tædiosum per Virtutis ad Honoris templum & portum esset remigium. In his fuere

PRÆFATIO

nominatim (alijs, quos prætereo, illibatus
 maneat debitus honos:) Aristoteles, Ray-
 mundus Lullius, & Petrus Ramus. Hi enim
 in hoc multū operæ posuerunt, ut homines
 prorsus feros & Cyclopicos manu quasi du-
 cerent in amœnissima scientiarum vireta. U-
 num igitur eundemque hi singuli sibi propo-
 situm habuerunt scopum, ad quem collinea-
 runt, licet in medijs dissideant. Ita tamen dis-
 sident, ut non adversas, sed diversas præscri-
 bant methodos: quæ ut possunt, ita debent
 conciliari. Ea enim dogmata, quæ è diame-
 tro non opponuntur, non sunt impugnanda
 sed concilianda, more minimè moro angusti
 illius Augustini l. 2. contrà Cresconium di-
 centis: *Ego in eâ re, in quâ nihil causæ nostræ mi-
 nuitur, facillimum me præbeo.* Neque sanè te-
 merè lites è litibus serendæ. Utinam illud
 pensitarent homunciones quidam illiterati,
 qui, ut ait magister ille subtilitatum Scaliger,
 ex alieni nominis ruina sibi gradum compa-
 rant ad gloriam, & quibus est volupe alijs ob-
 stringillare! Utinam, inquam, illud pensic-
 ularent! Verum eam nunc, cheu! sunt tem-
 pora, ut ferre, non culpâre debeamus, quæ
 mutare nequimus. sanè mutare tragica hæc,
 & plus quàm novercalia philosophorum (de
 Theologicis bellis cruentis nil dicam) non
 opis est humanæ. Eò usque enim processit
κακοζηλία, ut hodie intactis & missis rebus,
 de personis disceptetur in scholasteriis. Quæ,
 nam hæc malum! dementia an inscitia? De-
 mentiam

mentiam dico: quia veritas sic pote obrui-
tur, non eruitur, id quod est tam ἀφιλόσοβον,
quàm quod maximè. Inscitiam dico, & eam
quidem extremam: quia servile est & puerile
errata artificum ipsi arti imputare. Nam à
personâ ad rem nunquam valet consequentia,
ut loquimur in scholis. Neque etiam macu-
læ arti aspersæ tollunt ipsam artem. Quid i-
gitur sibi volunt nasutuli isti, qui treis illas no-
biliiores philosophorum sectas (quæ hodiè
vigent) putà Peripateticorum, Lullistarum,
& Rameorum, ita committunt, ut tantùm
de lana caprina disputent? Nostrum est mo-
re apicularum omnibus assultare flosculis, &
in alvearia melligenem, superflèssis aconitis,
comportare. Nostrum est liberè philosopha-
ri, ne simus (ut ait Satyricus) servum pecus, &
mancipia alienæ libidinis, ut ait Scaliger. Et
cur sumus immemores libertatis philoso-
phicæ? cur iuramus in verba aliorum? Cur
nos addicimus & adjicimus certæ sectæ, ut e-
jus ἀρέσκειντα mordicùs defendamus ceu ora-
cula Apollinis è tripode profecta? Ita statue-
re debemus,

Omnia non omni dat sua dona Deus.

Idcirco dona Dei aliis tributa agnoscere fas
est, non autem sibilis excipere, non naso su-
spendere adunco. Aristoteles sat multa ha-
bet, quæ arguunt divinæ particulam auræ à
Deo concessam. Cur igitur ea non amplecti-
mur ambabus ulnis? Lullius quoque magnū
accepit à Deo talentum, quod commode ne-

PRÆFATIO

gotiationi concessit, & accessiones usurasque
 quamplurimas fecit. Cur igitur nobis sordēt
 hujus coqui embammata? Ramus sæpè acu-
 tum videt, licet quandoque (id etiam Home-
 ro accidit) dormitarit, & (quod etiam lynci-
 bus contingit) sæpè cæcutiverit. Cur non i-
 gitur ex osculamur dona Dei, quæ nobis hoc
 in vase dedit fruenda? Verum enim verò
 tantum abest, ut pax & concordia has inter
 sectas uniri possit, ut indies magis ac magis
 bellum illud exarde scat. Is enim hodiè, pro
 dolor! egregiè se suo defunctum putat mu-
 nere, qui in subselliis rodere & fugillare po-
 test Lullistas, Ramistas, vel etiam Peripateti-
 cos. ô secula! ô mores! Hoc cacoethes cum
 primis vexat Aristoteleos & Rameos, quorū
 illi audiunt peripaterici, hi antiperipaterici,
 Res ipsa loquitur. Non opus ergo est verbis,
 ubi rerum testimonia ad sunt. Ast ii ipsi non
 contenti mutuis simulatibus, insuper ag-
 grediuntur Lullistas, qui tamen satagunt suā
 philosophiam accommodare maximam par-
 tem philosophiæ illorum. Miseri Lullistæ
 velut umbra feruntur, ast illi soli sapiunt Lul-
 lium igitur damnare, proscribere, deridere,
 fatuum appellare, & denique quid non? Ex-
 trema ergo necessitas flagitat, ut simus solici-
 ti de patronis & patrocínio divini illius viri.
 Illud verò patrocínio duplex: Unum à lite-
 ratis, alterum à typographis. Illi quidem de-
 bent dare operam, ut dogmata sui præcepto-
 ris enucleatè proponant, & multiplicem usū
 adocu-

ad oculum ostendant, ne habeant Antagoni-
sta quod quiritentur de obscuritate. Horum
verò officium est, sese faciles præbere in ex-
cudendis myrotheciis Lullianis, & quidē e-
leganter describendis figuris. In catalago li-
teratorū paucos, ferè dixero neminem, repo-
nere ausim. Nam commentatores (utinam
fuisent commendatores!) Lulliani tenebras
potius & nebulas offuderunt, quàm lucem
attulerunt, aut facem prætulerunt divino o-
peri. Aut enim sua somnia immiscuerunt, aut
obscura per æquè obscura explicarunt, id est,
magis magisque & se & alios implicarunt. E-
xemplo sint ars brevis Agrippæ, Lampas &
scrutinium Bruni, Syntaxes Tholozani, opus
aureum Valerii de Valeriis, commentarius
Pauli principis de la Scalà, &c.

Hiscane viri artem penitissimè cognitam
habuerūt, sed involucristectæ explicationes
publici juris fecerunt, pro suâ scilicet vel
invidentia, vel prudentia. Artis enim est ar-
tem arte tegere. Ego autem (absit invidia di-
cto) longè longèque aliter affectus sum. Stat
enim sententia paucis multa coarctare, claris
obscura illustrare, facilibus difficiliora incru-
stare. En, benigne lector, hujus rei specimē,
clavem puta artis Lullianæ, quam judicio &
censuræ doctorum virorū submitto, ideoque
foras emitto, ut illi videant, num videri de-
beat hæc qualis qualis clavis, quam sic appel-
litare licuit, quia illius ope adyta Lulliana re-
serare possumus, & penitus ista penetrare pe-

PRÆFATIO

metralia. Catones enim Censorios nil morer, sed eorum miror ἀκαταληψίαν, quæ facit, ut pervidere nequeant splendorem, neque degustare dulcorem Artis hujus. Dabam
Francofurti ad Mœnum, urbe Imperiali. Anno 1609. ipsis nundinis autumnalibus.

Joan. Henr.
Alstedius.

LIBER PRIMUS. DE INSTRUMENTIS ARTIS LOGICÆ.

CAPUT I.

De naturâ logices.

Rimum in qualibet disciplinâ, scientiâ & arte studiû nostrum in eo versari debet, ut *naturam* ejus, etiam atq; etiam investigemus. Id autem fit *συγκρισις καὶ ὁρισμὸς*. *Συγκρισις* est, quâ expenditur, *Natura ar-* quid ea ipsa disciplina cum aliis cômune habeat, quid- *tis qui inve-* que sibi ut proprium vendicet, & quem in choragio *stiganda.* seu encyclopædiâ philosophicâ locum, extremum ne aliquem, an intermedium obtineat. Ista autem *συγκρισις*, perdiscenda est è *διακρίσει*, id est, summariâ, quam vocant, regni philosophici delineatione & adumbratione. Ea apud alios est alia, adeò quidem, ut heic tot se offerant sententiæ, quot sunt autores, Iccircò delectus est habendus & optima distributio è sexcentis seligenda, qualis est ea, quam habet Joannes de Janduno, vir acutissimus, (aliàs Gandavensis) in procemio lib. de Anim. *Philosophia est organica, & inorganica. Disciplinarû Organica continet tres artes logicas, Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticâ. Philosophia non organica est practica, vel speculativa. Practica est activa, vel factiva. Factiva quæ determinat de operibus hominis in materiam exteriorem transeuntibus: Græcè ποιοῦντις. Activa quæ determinat de ejus operibus in ipso homine remanentibus: quæ in tres subdividitur, Ethicam, quæ est de operationibus hominis secundum se: Oeconomicam quæ determinat de operationibus hominis, ut est pars multitudinis domesticæ: & Politicam, quæ determinat de operationibus hominis, ut est pars multitudinis civilis. Philoso-*

*phie autem theoretica seu speculative tres sunt partes, quia scilicet sunt tria entia speculabilia, at non operabilia. Quæ verò sunt *δυνάμεις*, sunt necessaria, quæ autem *ἐνέργειαι* sunt contingentia, ut disputat Tab. de Nat. log. l. 1. c. 1. Nam quædam entia sunt motui & materiæ sensibili secundum esse & intellectum conjuncta: & talia considerat *Philosophia naturalis*, vulgò *physica*. Alia sunt entia motui & materiæ secundum esse conjuncta, separata autem secundum intellectum, & talia considerat *mathesis*. Alia sunt entia separata secundum esse & intellectum à motu & à materiâ sensibili, & talia considerat *prima philosophia*. Hæc est divisio omnium subtilissima: quicquid recentiores ogganniant, dum suas *διχοτομίας* supersticiosas crepant & dilaudent. Exinde ergò videre est, quibuscum philosophiæ partibus & artibus huic nostro organo organorum conveniat vel non.*

Oportet quod est hujus artis definitio. Heic vix ac ne vix quidem poterimus *ἐξοικονῆσαι*, quum densissima definitionum silva occurrat. Si tamen liberè licet proferre, quod liberè sentio, hancce definitionem puto ducere familiam & agmen: *Dialectica est ars rationis dirigenda instrumenta tradens: sive, est ars tradens modum sciendi*. Genus in hac definitione est *ars*. Ars sanè dialectica, non scientia. Ejus namque finis opus. Instrumenta profectò fabricat ad docendi modos. Scal. exerc. 1. l. 3. & versatur circa ratiocinandi instrumenta d. l. Adhæc omnis scientia necessariorum, & notionum primarum. Arist. 1. post. c. 12. Logica verò est contingentium. Tota quippè in notionibus secundis sita, Goel. part. 1. probl. log. q. 9. Notiones autem secundæ & à mente sunt nostræ, & in mente nostrâ, alibi nusquam. Zabar. lib. 1. de nat. log. c. 3. Logica igitur ars. Sed & Grammatica est ars? Quænam igitur differentia specifica? Dialectica tradit modum sciendi. Id Grammatica non facit. Hic consideretur *finis Dialecticus*,

Definitio
Dialectica.

Genus: *ARS*

Discrimen
inter artem
& scientiam.

lectices, & ratio formalis objecti. Finis remotissimus est *Finis Logi-*
 ipsa veritas perfectissimaq; scientia. *Remotior est bene* *ces triplex,*
 differere: *proprie dictus & proximus* est directio men-
 tis in rerum cognitione Keck. l. 1. syst. log. Poulal. in
 diss. phil. s. 1. *Ratio formalis objecti* est tradere modum *Ratio for-*
 sciendi, quod nil aliud est, quam tradere instrumenta *malis obse-*
 sciendi, eorumque naturam, conditiones, & proprie- *di.*
 tates explicare & demonstrare. Arist. 2. metaph. c. 3.
 Timpl. l. 1. metaph. c. 1. prob. 9. Modus ergo disse-
 rendi est totale & adæquatum Logices objectum. Hoc *Obiectum*
 est quod Fr. Suarez. dicit disput. 1. de Nat. metaph. sect. *Logices ad-*
 5. contex. 35. & 36. ad Dialecticam pertinere, tradere *aquatum.*
 methodum & modum docendi. Hinc vocatur ars
 sciendi, ut quæ tradat *τέχνη ποινετική καὶ παιδείας*. Hinc sa-
 lutatur *ἐργασίον ὁργανόν*, & disciplina organica. Habe-
 mus *ἐμὸς ψήφον* Fonssecam l. 2. metaph. c. 1. quaest. 2. s.
 2. ubi inquit, finem proprium & particularem Diale-
 cticæ esse viam & rationem tradere, quæ facile & sine er-
 rore possimus ex cognitis incognita intelligere. Item
 2. metaph. c. 3. q. 1. s. disertè affirmat, Dialecticæ pro- *Instrumenta*
 prium finem, in quem tota ipsa incumbit, nihil aliud *sciendi in*
 esse, quam formas omnes sive modos differendi trade- *Dialecticæ*
 re. Ergo Dialecticæ munus etiam est tradere modum *traduntur.*
 sciendi, & per consequens docere instrumenta scien-
 di. Ex his efficitur, quod supellex Dialectica sit cun-
ctis apparata scientiis ad utendum pro suo cuiq; com-
modo atque facultate. Dialecticæ enim instrumentis
 utuntur omnes: sic metaphysicus Dialecticè disputat.
 Scal. exerc. 1. l. 3. Ideo appositè dicunt in scholis: Logi- *Logica enco-*
ca est OMNIA & NIHIL. *miura.* *Omnia*, quia docet differere
 de omni scibili, *ὅτι πᾶσι τοῖς νοητοῖς*. *Nihil*, quia nil reale in
 logicâ est essentialè. Iccirco philosophus in Topicis
 appellavit Dialecticam *δύναμις* quandam: quia ejus in-
 strumenta potestatem scientiis constituerent ad disce-
 ptationes. Sicut enim nauta utitur navi à fabro acce-
 ptâ, non navigat faber; sic logicus non disputat, sed
 docet

docet alios disputare. Sicut inquam, navem fabricat artifex, quâ acceptâ utitur gubernator, remex, vector; sua quisque ad commoda, suosque ad fines, quorû nullius interest navis fabricatio: sic physicus utitur ratione definiendi & dividendi, à logico acceptâ. Logicus ipse non definit, non distribuit.

Officium Logice & Logice.

Sensibus hoc imis, res non est parva, reponas.

Dialectica docet viam definiendi & dividendi, quâ acceptâ utitur physicus, mathematicus, suos quisque ad usus: sed nullus horum docet viam atque modum definiendi, distribuendi, ratiocinandi. Quis ergo? Ipse logicus, vel physicus, quâ est logicus: mathematicus, quatenus est logicis instrumentis instructus, suffultus, adjutus. Nec enim logicus in quantum logicus, disputat de rebus, sed tantum subministrat aliis artificibus differendi instrumenta, & veluti serperastras. Ad summam: Non Dialecticus, sed metaphysicus Dialecticè, i. e. facultate dialecticâ de metaphysicis rebus, non Dialecticus, sed Physicus Dialecticæ beneficio de rebus physicis edisserat. Aliæ igitur omnes disciplinæ differant, at de rebus tantum suis: sed sola Dialectica tradit modum differendi. Ea propter Logica est & aliarum disciplinarum administrix, & mater & formatrix, & cæteris artibus impetrat eadem. Leges enim definiendi, dividendi, & quidlibet arguendi, leges enunciandi, ordinandi, & concludendi præscribit, Goclen, in anal. exer. 1. Scal, Philosophus ergo peperit logicam, ut ipsâ postea utatur: sed non solus. Nam & medicus & lictus & Theologus & alii utuntur eadem. Logicus verò suis instrumentis non utitur. Nihil enim utitur seipso. Jam verò instrumenta logica conjuncta, sunt idem quod logica. Guil. Ursin. disput. 1. quæst. illust. Philos. Ergo hæc ab illâ non sunt usurpabilia, nec parabilia. Sicut faber cudit & facit malleum, ut eo deinceps in cudendo ferro utatur; sic Philosophus peperit logicam, ut eâ postmodum utatur indisse-

LIBER PRIMUS.

in differendo & ratiocinando. Logica autem ipsa sibi sua instrumenta non fingit. Nihil enim est causa efficiens suipius: quia sic esset seipso prius & posterius, adenque esset & non esset: id quod implicat contradictionem, & repugnat principio primo, Impossibile est idem esse & non esse, quod omnium principiorum est altissimum & generalissimū, 1. Post. cont. 81. & 4. metaph. cont. 9. Ex his decidi potest nobilis illa controversia, quomodo logica sit pars & organon philosophiæ.

*Principium
omnium pri-
mum.*

CAPUT II.

De logica autoribus priscis.

Logicæ definitio hucusq; fuit, sequitur, distributio, *Distributio*
eaque gemina; quarum una sumitur à causâ effici- *Logices.*
ciente, altera ab ipsis instrumentis, quæ sunt principia
logices formalia & intrinseta.

Ratione causæ efficientis variæ commemorantur
scholæ Logicæ, de quibus eruditè & prolixè Ramus
lib. 1. schol. Dial. Nobis propositum est paucis multa
dicere eâ de re, & *ut cōtinuè* exhibere scholas logicas
omnes, quæ numero quatuor insignes ostenduntur;

*Quatuor
schola Lo-
gicorum.*

Prima est Hebræorum à Prometheo, id est Noeo in
sacris literis, Ram. lib. 1. schol. Dial. c. 1. Polyd. Verg.
de invent. rer. lib. 1. c. 16. & Jacob. Schegkiius citan-
te Ramo, Paulus Scalichius l. 1. Miscellaneorū de cau-
sis & successibus rerum existimat Cabbalam esse He-
bræorum Dialecticam. Cabballistæ enim excogita-
runt quinquaginta portas lucis, sive intelligentiæ: quas
iterum examinant per 32. semitas sapientiæ. Reuch. l.
3. Cab. & Petr. Greg. in com. in proleg. art. mirab. c. 8.

*Schola He-
bræorum.*

Secunda schola logica est mathematica, & inprimis
Pythagoreorum: quorum tamen logica, aut nulla o-
mnino, aut perexigua fuit, ut docet Aristot. Metaph.
l. 13.

Tertia

CLAVIS ARTIS LULLIANÆ

Tertia deinceps schola Dialecticæ, Jonica est; in varios magistros ad Socratem usque divisa; in quibus Physici præcipuè celebrantur. Zeno (ait Arist. in sophista.) primus logicas artes reperit. Ego, (ait idem in organo) primus reperi; nec ante me hujus artis quicquid fuit. Hic consideratò ἀντιφασιν.

Socrates vir *σοφιστικῆς* *fuit.* Socrates enim universos unus non tantum Ethicâ, sed hanc logicâ philosophiâ longissimè superavit: qui etsi magister in scholâ nunquâ fuit; nunquam artis cujusquam professor ac doctor videri voluit; imò literam nullam scriptam reliquit: è discipulorum tamen, atque inprimis Platonis sermonibus satis constat, omnium philosophorum superiorum λογικῶν fuisse. Hic quamplurimos reliquit discipulos itidem logicis præceptis apprimè imbutos, nempe Euclidem, Antisthenem, Stoicos (quorum πολλοὶ φιλόσοφοι ἦν λογικῶν) fuit Chrysippus, qui 371. libros logicos, ut Laertius affirmat) & Platonē: ècujus scholâ sectæ duæ factæ sunt, Academicorum & Peripatericorum. In Academia, Speusippus Platonis nepos annos octo docuit; cui successit Xenocrates, qui Academiae virginti quinque annos præfuit. Hujus libri Logici numerantur nongenti. Xenocrati successit Potemo & alij, quorum daduchus fuit Carneades, qui Stoicorum libros studiosè lecitavit, eisque modelle contradixit, dicereq; consuevit: Nisi Chrysippus esset, non essem ego. Et Cicero de eodem ait, nihil vel dicturum vel scripturum fuisse hunc Carneadem, si nihil Chrysippus prius vel dixisset vel scripsisset. Atque hæc de logicis Academicis: secta Platonicae scholæ altera est in Peripatericis, in quibus artes logicæ mirificè excultæ & celebratæ sunt: atque inprimis in Aristotele, hujus sectæ principe. Primus enim Aristoteles, Alexandri Magni beneficio libros innumerabiles undique conquisivit; unde Aristotelis philosophiam tanquam

omnium

Schola Platonis duas in sectas divisâ.

omnium philosophorum bibliothecam quandam esse statuit, P. Ramus l. 7. Schol. Dial. c. 7. in quâ libri logici videntur fuisse centum & quinquaginta minimum, vel etiam fortasse multo plures fuerunt. Atque hic philosophus suis in scriptis, laudabili quidem & omnium præstantium philosophorum communi libertate adversus veterum sententias & opiniones liberrimè disputat. Hic silentio præterire nolo Epicurum, qui Dialecticam appellabat Canonicam. Cæterum Aristotelis discipulus, & in lyceo successor fuit Theophrastus, qui multa quoque de logicâ perscripsit, & librorum multitudine magistrum superavit. Theophrasto successit Strato: Straton: Lycon: Lyconi Phalereus. Adhuc igitur Peripatetica logica in Aristotele aurea, in Theophrasto divina, in Stratone eloquentissima, in Lycone & Phalereo dulcissima fuit. Unaque hæc scola logicis laudibus faciliè reliquas scholas superavit. Verum enim verò de tam multis logicæ artis Peripateticis monumētis nil habemus præter Porphyrium, & septendecim Libros Aristotelis; si modò tamen omnes sunt Aristotelis. Præterea tenendum, quòd logica peripatetica (quæ non ab Aristotele re-
 perta, sed potius è veterum invenis collecta) primitus quidem floruerit. sed ab anno urbis Romæ 431. usque ad victorem Græciæ Syllam, annum urbis 670. latuerit annos 240. Quid tum Peripatetici egerint, ut tum Cratippus fuit, cujus meminit Cicero l. 1. off. incertum est. Adrastus, Alpasius, Alexander, primi de peripateticis Aristotelis Logicam in publicas scholas induxerunt, & juventuri proposuerunt. Horum interpretum meminit Galenus; qui ducentis circiter annis post publicatam Aristotelis philosophiam floruit. Hic quum se Logicis philosophorum decretis cognoscendis dedisset, animadvertit non modò sectarum cum sectis aliis in logicâ theoriâ discordiâ, sed singularū sectarū inter se dissensionem esse: in peripateticis logicis non,

*Libertas
philosophicæ
Aristotelis.*

*Galenus dicit
primum Logi-
cum.*

nonnullam, in Academicis majorem, in Stoicis maximam. Itaque nulli sectæ se præcipuè addixit: neque Academicus, neque Aristotelicus, neque Stoicus, neque Epicureus esse voluit; sed (tanquam diceret) electivus tantum, ut è singulis eligeret, quæ placerent. Quamobrem varios scripsit libros: 15. de apodixi, 56. ad illustrationem librorum apodicticorum, 111. morales, aliosque permultos, quos ait vel in pacis incendio, vel amicis donata, vel furto sublata, periisse. Hoc certum est, à Galeno de logicâ arte libros 182. scriptos esse. Atque de logicis philosophis, qui quidem philosophi nomen mereantur, ultimus, Rami judicio, Galenus fuit. *Servi deinceps*, cum Ramo loquor, *non philosophi fuere*. Aristoteles liberrimè disputaverat contra opiniones veterum: verum ab interpretibus libertas veri quærendi & tuendi abjecta est; exercitatio vera nulla adhibita: rota res ad aniles & inertes de præceptis non intellectis, non usu ullo meditatis & expertis, altercationes traducta est. Sic enim versati sunt in Aristotelis logicis, *Alexander Aphrodisæus Sostigenis discipulus, Themistius, Porphyrius, Plotinus, Jamblichus, Ammonius, Simplicius, Grammaticus, Herminius, Maximus, Boëtius, Sidonius, Dexippus, Alexander, Aegemus, Cornutus, Athenodorus, Syrianus, Eustatius, Ariston, Achaicus, Endoxus, Psellus*: ut ab Aristotele logicam & inventam & perfectam crederent; de ejus ullâ parte quærere, aut dubitare, nefas putarent; usum artis prorsus ignorarent. Et si quorum conatus liberior fuit, ut Lucii & Nicostriati, a reliquis veluti scelus esset, melius optare, oppressus est.

*Interpretes
Aristotelis
de peiore no-
ta se com-
mendant.*

CAPUT III.

De tribus sectis logicorum hodie vigentibus.

Percensuimus variâ scholarum logicarum species, quæ antiquitus floruerunt & claustrum: reliquum est

LIBER PRIMUS.

est ut de iis sectis & scholis verba faciamus, quæ hoc *Tres sectæ*
ævi dominantur, Eæ sunt numero tres Aristotelica, *moderna.*
Ramea, Lulliana.

Aristotelica est, quæ τὴν Ἀριστοτέλους ὁρίσινον, *Aristoteles,*
stotelis placita, mordicus defendit. *Aristoteles à patriâ*
vocatur Stagirita. Parentem habuit Nicomachum
Medicum. Fuit parvus, gibbosus & deformis, balbu- *Aristotelis*
tiens, sed dives: ut qui socius & præceptor & secreta- *statura.*
rius Alexandri esset. Septendecim annos natus Athe-
nas profectus est, ubi viginti annis Platonis se præce-
ptorem præbuit. Deinde in Macedoniam à Philippo
evocatus decē annis Alexandrum instituit: cui quàm
fuerit charus, argumento est, quòd Stagiram patriam
ejus, quam diruerat, in gratiam ejus instauraverit. A-
lexandro deinde in Asiam profecto, Athenas rediit, &
in lyceo tredecim annis philosophiam professus est.
Decessit ætatis anno 63. De hoc Quintilianus gravissi-
mè ait: *Quid Aristotelem? Quem dubito scientiâ rerum*
an scriptorum copiâ, an eloquendi suavitate, an inven-
tionum acumine, an varietate operum clariorem putem.
Divinus ille præceptor, ut vocatur à Scaligero, quam- *Aristotelicæ*
plurimos nactus est sequaces & discipulos, *seu Peripate-*
rici.
nismo ante & post Christum, quàm in Christianismo: *Scholastici*
Etenim doctores Scholastici, quos vocant, huic ipsi se- *Doctores qui*
ctæ sese mancipatunt. *Doctores inquam scholastici tam*
fuerint.
Tres atates
Scholastico-
rum.
Primâ atate,
veteres, quàm recentiores. *Veteres scholastici tres in clas-*
ses & atates rectè dissepuntur à Lamb. Dan. in cōment.
super magist. sent. *Et prima quidem seu vetus etas ha-*
buit Lanfrancum, Guilmundum, Anselmum, Hugo-
nem de sancto victore, Gratianum, Lombardum, (qui di-
citur magist. sent.) Comestorem, Petrum clericum, Ru-
pertum, Leonem Tuscum, Guilielmum Antisiodorensē,
Cyryllum, (monachum illum impurum montis carme-
li, qui scripsit novum Evangelium) Petr. Cluniacen-
sem, Bernardum Compustellanum, Hugonem Barcino-
nensem; Vincentium Gallum; Alexandrum Alensem.
Aristote-

Aristoteles quidem in ipsius S. Theologiæ templi & sacrarii limen ab his introductus est : nondum tamen in templi ipsius adytum. In quod tamen postea perripit, vel potius à media scholastica, quæ secuta est, deductus fuit. Duravit ab anno Christi 1020. usque ad 1220. *Media illa scholastica* cœpit ab Alberto Magno, id est, anno Domini 1220. & durat usque ad Durandū de sancto Porciano, qui vixit anno Domini 1330. Hæc ætas habuit *Albertum magnum*, *Thomam Aquinatem*, (qui vulgò vocatur Angelicus Ecclesiæ doctor) *Ierrū de Tarentesia*, *Gulielmum episcopum Parisiensem*, *Durandum*, *Egidium Romanum*, *Hugonum Constantiopolitanum*, *Richardum de mediâ villâ*, *Joan. Scotum* nomine *Divus* (vulgò magister subtilis qui perpetuus *Thomæ impugnator* fuit : adeò ut quod de Carneade & Chrysippo scribit Cicero, idè de isto & Thom. possit affirmari : nihil vel dicturum, vel scripturum fuisse hunc Scotum, si nihil Thomas prius vel dixisset, vel scripisset, à Scal. vocatur lima veritatis) *Alanum de Insulis*, *Alexandrū de Alexandria*, *Nicolaū de Iyra*, (qui sæpè delirat) *Augustinū de Anconâ*, *Bonaventurâ*, *Gulielmū Occanū*, quem Scal. ex. 324. admirabilem prædicat, cuius ingenium omnia vetera subvertit : nova ad invictas insanias, ob incomprehensibiles subtilitates fabricavit atque confirmavit. In hac ætate philosophia Aristotelica in intima penetralia arcane theologiæ est intromissa, illique in ipso templo ara & palmaria sedes dicata, adeò quidem ut hi philosophi scripta Aristotelis divino verbo ubique compararint, & Ecclesiæ DEI plus satis damni dederint, quicquid ogganniat subtilis ille doctor Scotus, qui scotomatis sui paroxysmo correptus corruptusque sic exclamat : tandem theologicos doctores philosophiam cum Theologiâ, maximo cum fructu miscuisse, ut refert *Daniel Tilenus* in præfat. Syntagm. Theol. Sequitur nova scholastica, id est ultima, quæ post Durandum, cœpit anno Domini 1330 &

Mediam ætatem.

Scotum magister seu Doctor subtilis.

Scholastica nova, 1

& propagata est usque ad annum 1514. Hæc ætas habuit Joannem de Regno, Henricum de Urimariâ, Joannem Capreolum, Petrum de Aliaco, Joan. Gersonem, Bernardinum Senensem, Gabrielem Bielem &c. Atque hi quidē sunt scholastici veteres, sequuntur recentiores: *isq̃ orthodoxi, vel heterodoxi. Orthodoxi, seu protestantes & Evangelici, qui claruerunt ab ann. Dñ. 1514. ad nostra usque tempora. In his agmen ducunt pia illa anima Phil. Melanchtonis, qui salutatur communis Germaniæ præceptor. Rod. Goclenius, Barthol. Keckermannus, Clemens Timplerus &c. Heterodoxi sunt pontificii & Jesuitæ, acerrimi Aristotelis propugnatores, quorum natalis incidit in annum Christi. 1540. Hic familiam ducunt. Jul. Caesar Scaliger, Jacob. Zabarella, Franciscus Piccolominens, & alii Pontificii: nec non Suarez, Fonseca, Toletus, Pererius, atque alii Jesuitæ.*

*Scholastici
recentiores.
Evangelici
seu Prote-
stantes.*

*Evangelici,
Heterodoxi.*

De Scholasticis illis priscis hoc dicere licet, quòd ad seculum decimum quintum à nato Christo, posteaquam Gothica barbaries Græcas & Latinas literas toto terrarum orbe propè extinxisset, miserabilis Sophistica nomine & specie logicæ exercitationis in omnes scholas inducta sit: ut logica percommode exerceri videretur, si discipuli ejus artis de logicis præceptis acerrimè inter se clamarent, nec præterea usum ullum intelligerent.

À Peripateticis veniam^o ad Antiperipateticos, id est Rameos, qui militant in castris logicis sub vexillo Petri Rami Veromandui Galli. Ille Lutetiæ magistrum titulum suscepturus, pro more & consuetudine scholarum sumit hoc problema publicè disputandum: *Quacumq̃ ab Aristotele posita essent, commentitia esse.* Attoniti novitate & insolentiâ problematis magistri, per diem integrum, Magistrandum sive candidatū Ramum scilicet oppugnarunt. Hinc factum ut Ramus deinceps senu & liorè in Aristotelem animadverterit, & logicam præcipue novam meditatus sit. Et qui-

*Ramei.
Prima Rami
disputatio
contra Ari-
stotelem.*

*Scopus Ra-
mi laudabi-
lis.*

dem hunc ad scopum collineavit in delineatione operis logici, ut ea præcepta ad aliquem eruditionis usum in poetarum, oratorum, historicorum, omninoque autorum sacrorum & profanorum, revocari possent: qua de re ipse scribit in epilogo l. 5. schol. Dial. & Joan. Thom. Freig. in vita Rami, qui d. l. aut: *id vigiliis & laboribus Rami propositum fuit, è via ingenuarum disciplinarum, spinas, filices, cateraq; studiosæ Juventutis impedimenta tollere, ut iter planum, simplex, expeditum, directum esset, quò facilius ad laudandarum doctrinarum non intelligentiam modò, sed utilitatem & fructum perveniretur.* Atq; hæc (ait idem Freigius) *Herculis istius Gallici, in Augiæ Sophistico stabulo perpurgando per 30.*

*Tragica Ra-
mi mors.*

ferè annos logica contentio & meditatio fuit. Tandem verò anno ætatis quinquagesimo septimo, anno Christi 1572. mense Augusto, in nuptiis illis Thyestæis & laniæna Parisiensi periit. At labor ipsius non item periit, Ab eo enim tempore extiterunt discipuli Rami celeberrimi, qui scriptis ejus gloriam amplificare conati sunt, & logicam ipsius à morsibus sycophantarum vindicarunt: ut sunt *Taleus, Piscator, Rhodigiuss, Makelmenaus, Timpellus, Donnamus, Sluterus &c.* qui aperto Marte sumserunt arma quâ defensionis pro Ramo, quâ offensionis contra Aristotelicos. Atque hæc duæ sectæ, Peripatetica dico & Ramea, in præsentiarum sunt florētissimæ. super est *Tertia*, puta *Lullistarum*: quæ hodiè ferè.

*Discipuli
Rami.*

Lullistarum.

Multis pro vili, sub pedibusq; jacet.

Is scilicet, qui intra se sua continent ingenia, & intra rerum simplices metas. At verò iis arridet, qui ex culti principiis Mathematicis & Mnemonicis, cognitam habent *integramq; indegrem* methodi docendi & discendi per circulos. Quamvis igitur hæc secta non fuerit æque ferax atque duæ priores, non tamen planè fuit sterilis. Ab eo enim tempore, quo Lullius scripsit suam logicam, semper inventi sunt fautores & cultor-

& cultores hujus divini inventi. Id historicâ *disertè* manifestum, opinor, evadet. Claruit noster Raymundus Lullius, natione Cathalanus, ac nobili è familiâ Barcinoensium ortus, circiter annum Christi 1311. Edidit opera numero suprâ quatuor millia, teste Remigio Rufo Candido Aquitano: & quidem omnes suas actiones, vitamque eò direxit, ut aliquid momenti & ponderis afferret *ad iuncturâ divini & humani* in omni facultatum & disciplinarum genere, idque quam brevissimè fieri posset; docendo magis res ipsas, quam tempus inutiliter terendo verborum calamistris, officiiis, phaleris, lenociniis, parasangis. Religio enim illi fuit,

Lullia Vita.

Projicere ampullas & sesquipedalia verba.

Cum primis autem sibi in id incumbendum duxit, ut talem inveniret scientiam, quâ cognitâ, reliquæ quoq; sine difficultate ulla, laboreq; magno cognoscerentur; & ad quam, tanquam lydium lapidem, filum Theei, & Cynosuram omne scibile examinaretur. Hanc artem magni viri magni fecerunt olim, & adhuc magni faciunt literati. Eâ de re Petrus Bertius in tab. Geograph. p. 95. sic ait: *Palma est insignis civitas in Majorica quæ & καὶ ἰσχυρὴ* dicitur Majorica. *Hec patria fuit Raymundi Lully, viri suâ ætate celeberrimi. Is claruit anno Christi. M CCC XI. Ex ejus scriptis fatetur Jacobus Stapulensis plurimū se profecisse. Ejus viri tanta apud suos cives est existimatio, ut etiam hodie magno stipendio Lulliana philosophia ibi loco Aristotelica doceatur?* Hisdē Bertius. Ejusdē viri enconium videtis apud Pet. Gregor. Tholoz. in cōment. in proleg. art. mirab. c. 7. apud Henric. Cornel. Agrippam in præfat. in artem brevem, apud Zetz. in præfat. operum Lull. apud Cornelium Sutorium Berckathenum in præfat. Lull. Tanti scilicet fecerunt aliquam multi hanc scientiam ut eam commentariis suis illustrarint: *Lupetus, Lavineta, Henricus Cornelius Agrippa, Jordanus, Brun-*

*Alumni
philosophia
Lulliana.*

*Mirabiles
effectus ar-
tificii Lul-
liani.*

nus, Valerius de Valerijs patricius Venetus, Paulus princeps de la scalâ &c. quorum singuli quædam propria addiderunt. Fuerunt, & alii quamplurimi, qui artem Lullii potius eximiè noverunt, quam commentariis illustraverint, quique usu ejus admirabiles se præstiterunt: & quod magis admirandum, ferè impuberes hæc arte freti de omnibus rebus disseruerunt, & hæc arte paucissimis mensibus doctissimi evaserunt, ut docent auctores modò laudati d. l. Nam *Petrus Daguinus*, vir totâ Italiâ celebratus. anno 37. ætatis, quû vix primoribus labris literarum elementa degustasset, sex solum mensibus huic artificio incumbens omnib. doctis fuit miraculo. *Jacobus Januarius* cum septem peregisset lustra, à literis penitus alienus, tantum hæc arte profecit, ut, sicut ex ejus scriptis videre est, nulli doctorum hominum sit postponendus. Eximii quoque eadem arte sunt facti *Ferdinandus Corduba Hispanus, Jacobus Faber Stapulensis, Carolus Bovillus in Galliâ; & Andreas, Petrus, Jacobus Canterij è Frisonibus Germani*, cum unicâ lorore pueri decennes, in omni disciplinarum genere excelluerunt, hujus ipsius artis adminiculo. His adde *Joan. Picum Mirandulanû, & Angelum Politianum*: qui, opinor per hanc artem, se disputare posse de omnibus pollicebantur. Taceo *Clar*, virum *Joannem Terræntium*, quem summâ cum admiratione audiavi, ope artis hujus egregiè disputantem, perorantem, discurrentem. Quid! quòd Germaniæ nostræ *Aristoteles Rod, Goclenius* Lullium reviderit, emendârit, recensuerit attestante *Berkatheno*. Jam tempus est de scriptoribus & authoribus logicis perorandi. Quamobrem cum per logicas omnium gentium ætatumque scholas, quarum memoria ad nos usque provenerit, ita peregrinati fuerimus; singularem quandam Dialecticæ artis præstantiam animo comprehendere debemus. Nam præstantissimorum logicorum exemplo excitati, tantum generis humani

patrimo-

patrimoniū adeamus, cūq; diligentia excolantur. Cūq; logicæ artis tanta tamq; copiosa hæreditas nobis adeunda sit eorum parentum, à quibus descripta posteris est, nomina, instrumenta, monumenta, antiquitatem denique & nobilitatem cognoscamus: eorum præsertim, qui alios longo intervallo multisque post se paralangis reliquerunt.

*Logica artis
hereditas
per amplā.*

CAPUT IIII.

*Continens criticas regulas de methodis
logicarum sectarum.*

Tantum de tribus nobilissimis logicorum sectis;

Jam proferemus regulas de earundem sectarum

prærogativis. Prærogativa logices Perpatetica quatuor

sunt; quas totidem canonibus expediemus. I. Aristoteles in logicis fuit maxime peritissimus. Hinc Melanchthon in

orat. de Platone & Aristotele in hæc verba erumpit:

Plane, inquit, ita sentio, magnam doctrinarum confes-

sionem secuturam esse si Aristoteles neglectus fuerit: qui unus

ac solus methodi est artifex, nec aliâ ratione assuesceri ad

methodum quisquam potest, nisi in hoc genere philosophiæ

Aristotelicæ mediocriter exercitatus. Verè igitur dixit

idē Melanchthon: Quatuor autores constituunt Biblio-

thecam: Aristoteles, Plinius Plutarchus & Ptolomæus.

Et non ineptè Goclenius: Quatuor philosophi consti-

tuunt meam Bibliothecam; Aristoteles, Zabarella,

Scaliger, Schegkianus.

II. Aristoteles in logicis fuit φιλομαθής, h. e. amans

universalia.

III. Aristoteles in logicis fuit φιλάσλος, amans causa-

rum; non contentus declaratione nudorum effectuum,

sed elevans sese ad considerationem causarum,

unde res proficiuntur, & per quas solidè cognoscun-

tur.

IV. • Excellit Aristoteles alios logicos terminorum &

phrasewn Logicarum proprietate, evidentia deniq; &

efficacia.

*Prærogati-
va logices
Aristotelicæ.
Aristoteles
fuit, ut signis
methodi ar-
tis.*

*Tela Rame-
orum qui-
bus oppu-
gnatum ve-
niant arcem
& artem
Arist.
Dum brevis
esse laboro,
Obscurus fio-
Horat.*

*Interpretes
Aristotelis
sunt duum
generum.*

At Ramei duo potissimum obijciunt Aristoteli, primo *amplius* & prolixitudo, deinde obscuritas. Ad primum obiectum respondeo cum Cl. Kerkman, l. 2. præcog. philos. c. 4. *In textu Aristotelico accuratè discernantur essentialia disciplinarum præcepta a commentarijs præceptorum.* Hæc distinctio si negligatur maxima oborietur confusio. Ad secundum potest responderi eodem modo: ubi insuper hoc notandum, quod Aristotelis stylus propter accutam & argutam brevitatem nonnunquam obscurus nobis videatur, iis præcipuè qui Græcæ linguæ non sunt gnari. Merito enim veteres dixerunt, *Aristotelem, cum aliquid scribere voluit, calammum in mentem intulisse.* Denique non sunt exprobranda Aristoteli, quæ à Peripateticis committuntur. *Hi enim vel sunt textuales, vel methodici. Textuales sunt, qui textum Aristotelis ita explicant, ut ad verba & phrasas singulas, eosq; sapè prolixos conficiant commentarios.* Quales quidem plerique fuerunt veteres illi Peripatetici, ut *Alexander Aphrodisæus, Simplicius, Themistius, Philoponus, Amonius, Averroes,* & qui hos sequuntur recentes Aristotelici, *Itali præsertim & Hispani:* contra quos eruditè disputat *Zabarella* lib. 1. de propos. necess. c. ult. & *Kek,* in præcog. lib. 2. præcog. philos. cap. 5. *methodicos autè Peripateticos qui vituperat effosso est lumine Cyclops.* Illi enim omnium primò, dant in medium methodica disciplinarum systemata, & postideà textum Aristotelis ad illam methodum adque usum nostri seculi accommodant, tum perspicuè tum succinctè: non secus atque theologi faciunt, qui conficiunt locos communes qui sunt indices Biblici. Veniant igitur antiperipatetici, & adhuc infimulent divinum præceptorem confusionis & prolixitatis. Considerent etiam memorabile Aristotelici cujusdam dictum, quod citat *Eusebius* lib. 15 præpar. Evang. qui dixit: *calumniatorum Aristotelis libros es nomina citasse et vanuisse, quam ipsorum corpo-*

14. Tantum de Peripateticis: sequitur ut de *Rameis* agamus, iis nempe, qui rigidè ac strictè ita philosophantur, prout Ramus suis in Aristotelem animadversionibus sive scholis philosophatus est. De illis enim non loquor, qui moderatas sententias amant, viri omni laude dignissimi, qui crebris usurpant sermonibus tria ista effata: *Nemo erit magnus cui Ramus selus magnus: purus putus Rameus est nasutulus: Rectè philosophatur a Ramo est incipiendum, & in Aristotele desinendum.*

Ramei sunt puri vel st. perati.

Logicam Rami tria potissimum commendant, 1. Præceptorum brevisitas. 2. Exemplorum claritas. 3. Analysis (cujus illa est magistra) *dexteritas. Hinc quidam, quàm rectè ipse viderit, cecinit: Aristotelei in apodixi, Ramei in analysi sunt omnium felicissimi.*

Tres prægativa Logices Ramea.

Sed ejusdem logicam Joan. Combachius damnat tres ob causas, dum ait: *Tria logicam Rami nobis exosam reddunt, falsum, inordinatum, imperfectum.* Keckerm. l. 2. præcog. phil. c. 5. in genere notat duo præcipua philosophiæ Rameæ vitia 1. mutilationem, 2. confusionem.

Duo vitia philosophiæ Rameæ.

In arte logicâ quanta sit imperfectio & mutilatio apud Rameos ostendit Keckerm. in præcog. log. p. 263. Jam verò ex instrumento philosophiæ Rameæ judicium fieri potest de ipsa philosophiâ; cum instrumentum sit mutilum, mutila erit ipsa philosophia. Ad hæc in arte logicâ (ut & in omnibus artibus) omitunt omnes canones & regulas, sine quibus impossibile est dextrè & cautè de rebus disputare. Illi solis definitionibus & distributionibus disciplinas tradere, canones omittere, definitiones canones & maximas dicere. Omiserunt prædicamenta & doctrinam de solvendis sophismatis, quæ duo instrumenta logica in primâ logicæ Rameæ editione anno 1540. factâ, locum adhuc habent, sed postea planè sunt exterminata ex agro logico. Omiserunt utilissimam doctrinam limitandi, syllogismum apodicticum, & denique quid

Mutilatio in philosophiæ Rameæ.

*Confusio in
logica Ram.*

non? ô insignem mutilationem forcâ piandam! Confusio in arte logicâ imprimis intolerabilis est ista, quod Ramus libr. 1. Dial. tradit ea, quæ pertinent ad 3 partem Quum enim logica sit ars mentis humanæ dirigendæ in cognitione rerum, tota ejus constitutio sese accommodare debet ad naturam & proprietates mentis humanæ, atque ad eas functiones, per quas mens nostra res apprehendit. Eæ autem functiones tres sunt. Prima est explicatio thematis simplicis. Altera est sententia, quæ affirmat vel negat aliquid. Tertia denique est discursus. Sicut ergo distinctæ sunt hæ functiones, ita & partes logicas oportet esse distinctas, & opera danda, ne præcepta ad secundam vel tertiam mentis functionem pertinentia ad primam ablegentur, vel contrâ. At Ramus hac in parte peccavit. Etenim in libro primo tradit apprehensionem simplicium terminorum, sive argumenta ut ille vocat, & discursum, sive argumenta probantia. Ad omnem probationem duo requiruntur: quæstio seu conclusio, & medi termini.

*Invisus
Syllogismus
contra pures
Rameos.*

Conclusionem Ramus considerat l. 2. at de mediis agit l. 1. Hem! ubi traduntur exempla (est argumentum Cl. Kekerm.) syllogismorum, ib. & tradenda sunt præcepta syllogismorum: quia ex sententia Rami, præcepta se habent ut universalis. Exempla ut particularia. Atqui in libro 1. Dial. Ram traduntur exempla syllog. Ergo & ipsa præcepta inibi tradenda sunt.

*Encomium
Rami.*

Ne tamen videamur iniqui censores, tribuamus Ramo quod ipsi debetur. Fuit igitur viri acerrimi ingenii, & methodi, si quisquam alius, amantissimus; fuit eloquentissimus, adeo quidem ut possit in comparisonem venire cum Cicerone & aliis oratoribus. Acumen etiam mathematicum in eo fuit singulare & eximium. Vexavit eum imprimis Sorbona Parisiensis: cujus odio adversus clarissimum Aristotelis nomen eo progressus est vir magnus, ut totam formulam doctrinæ peripateticæ acerbius sit infectatus, ut ipsius scholæ

scholæ satis superque arguunt. Hac in re enormiter peccavit. Si enim habuit causam justam insectandi interpretes Aristotelis textuales, præsertim Sorbonistas, ut quidem habuisse non nego, non tamen habuit justam ullam causam ita intemperanter traducendi ipsū Aristotelem, meritissimum de genere humano virum & qui id luere non potest nec debet, quod ipsius interpretes peccarunt.

Tantum de Rameis, restant philosophi in Germania minus celebres, Lullistæ. In Germania dico, quia in Hispaniis, Galliis & Italia sunt quamplurimi de hoc grege, & nominatim quidē in Italia sunt, speculatores, quas vocāt, qui huic arti sūt deditissimi & addictissimi.

Hi Lullistæ, ut & ipsorum antesignanus atque vexillifer, à quamplurimis maximi nominis philosophis proscribuntur & damnantur. Inter alios verò occurrit Excellentiss. Dn. Keckerman. qui affectibus (ignoscāt mihi manes viri optimi) abreptus Lullium & Lullianam philosophiam insectatus est ad ravim usque, in præcognitis logicis & philosophicis. *Lullistica* (ait) *philosophia peccata duo sunt. 1. Confusio. 2. Ineptitudo præceptorum ad discendum.* Confusio philosophiæ Lullianæ manifestè apparet in ejus arte, quam voeat magnam & parvam, itemque in ejus Rhetoricâ. Nam in arte parvâ & magnâ, id est, logicâ, congerit terminos omnium disciplinarum, metaphysicos, physicos, Mathematicos, Ethicos, eo nimirum consilio, ut quod alii multis disciplinis tradunt, id ille unicâ absolvar. Keckermanno succinit Hieron. Treutler. in Isag. Rhet. *Ego, ait, in easum sententia, esse id totum* (scilicet artificium Lullianum) *ex artificio logico parum concinnè deductum, & ostentationis potius, quam utilitatis plenum.* Hæc fulmina contundere conabor. Lullium fuisse virum laboriosum & diligentissimum, testantur ipsius scripta Chymica, Theologica, Philosophica, & ipse Keckerm. fatetur pro candore suo. Ejus institutum fuit,

Keckermannus Lullio duo expræbrat.

Apologia Lullii.

Vide præfat. Lullian. art. mag. fuit, concinnare artem generalem, cuius ope possemus differere de OMNI SCIBILI. Hunc finem ut consequi posset, generalissimos terminos conquisivit, & generalia principia adhibuit, quorum usus esset in omni ediffertatione. Est verò consequens inconsequens: Lulliana principia sunt generalia. Ergò est chaos confusum, in quod omnium scientiarum principia sunt congesta. Nec enim Bonitas in arte Lullii est terminus Ethicus, sed logicus. Idem de reliquis iudicium esto. At, ais, notiones secundæ tantum sunt in logicis essentialia. Quum igitur hi termini non sint tales, utique eliminandi ex agro logico. At, inquam ego,

Notiones secundæ sunt Logica considerationis

Turpe est doctori, quum culpa redarguit ipsum.

Nullus fermè logicæ inventionis locus apud Ramū est de notionibus secundis. Nam quod repræsentat rem extrâ intellectum à iuris, non est notio secunda, sed prima. Zabarella l. 1. de nat. log. c. 7. Gocl. in instit. logic pag. 24. Atqui causæ, effecta, subjecta etc. repræsentant res immediatè extra intellectum. Sunt enim causæ, effecta, etc. extrâ mentem. At notio secundæ nusquam est, nisi in mente & à mente. Zabarel, d. l. 1. de nat. log. c. 3. Guil. Ursi. in quæst. illust. part. 2. p. 17. Quid dicam de logicâ peripateticâ? Annon inibi traduntur prædicamenta, quæ & ipsa sunt notiones primæ, fatente Keckermannol. 1. syst. log. c. 2. ubi prædicamenta definit dispositiones rerum per certos ordines. Certè si prædicamenta & loca inventionis sunt notiones secundæ (demus enim hoc) etiam instrumenta logica Lulli erunt notiones secundæ. Quid? quod superstitiosa illa in logico systemate methodus observari non possit, non debeat. Ea enim disciplina (ut testatur Cardanus in apologiâ advertus Scalig. act. 1.) quæ in nullo proprio versantur subjecto, non secus ac condimenta, sal, oleum, acetum, moderatè quidem adhibita cibos efficere suaviores possunt: at si immodicè misceantur, insuaves

Methodus prudentia primas debet tenere,

suaves & insipidos reddunt. Quare sic versari debemus in theoria logica, ut præcepta semper ad usum accommodemus. ne *λίαν ἀκριβὲς ψυδῶ* fiat. Huc pertinet dictum logicum Heracliti: *Multiplex notitia mentem non docet*: id est, opinor, non librorum præceptis & regulis, sed multò magis usu & exercitatione sapientia in quaque arte comparatur. Quod verissimum est, & à Socrate valdè comprobatum. Non ergò est quod in logicis illud *ἀκριβοδίκαιον* urgeamus. Methodus sapientiæ temperanda est, methodo prudentiæ. Prudentiæ lex summa esto; hoc est, logica sic informetur, ut præcepta sponte suâ usum ostendant & præ se ferant. Quorsum hæc? Ut nempe manifestum evadat. Lullium non comportasse terminos ex singulis scientiis, *ὅτι ἐν αὐτῷ δὲ ἔστι.*

Alterum peccatum (ait Keckerm.) est ineptitudo præceptorum, quæ traduntur à Lullio per literarum miras concamerationes, & revolutiones, atque involutiones. Quæ malum! ineptitudo? Hic docendi modus est omnium aptissimus. Qui sic? Quia servit intellectui & memoriæ. Ast, inquis, optimus docendi modus constat definitionibus, divisionibus & canonibus, quibus mens nostra informetur de rebus ipsis. Rectè, Et literarum concamerationes & combinationes, sunt vel definitiones, vel divisiones, vel maxima.

Definitiones quidem, ut *B.* significat bonitatem. Divisiones autem: ut, *D.* significat durationem, contrarietatem, de quo, cælum, fortitudinem, luxuriam. Maxima denique: ut, hæc quaestio probatur per *bc.* vel *be.* & *c.* Sic igitur hac de re habendum. Quum Lullius fuerit Mathematicus & Kabbalista, impendiò delectatus est methodo docendi Mathematica & Kabbalisticâ, ideoque circulos adhibuit, quos non nemo concinnè vocavit magistros scientiarum. Et huc facit tritus versiculus:

Omnia dant mundo CRUX, GLOBUS, atq. CUBUS,

Tertiò

*Alphabetaria
revolutio-
nes Lullii
non sunt in-
pta.*

*Barbariem
Lullio multi
obiscunt.*

*Logodædalis
sunt inepti.*

*Augustinus
de verbo-
rum delecta-
tione habendo.*

*Singula ar-
tes suos ha-
bent termi-
nos.*

Tertiò sunt, qui Lullio exprobrant barbariem. Hi istud à nobis responsum ferant: Verba sunt inventa propter res. Æquum igitur est ut verba cedant rebus. Hi logodædali audiant ipsum Ciceronem, qui tam delicatæ Ciceronianorum hæresi adversatur, l. 3. de fin. Audiant Scaligerum, in Latino sermone etiam planè singularem, qui itidem in tam delicatulos verbalistas invehitur. exerc. 307. f. 20. & ex. 319. f. 2. *voces*, ait, *didacticae, rudibus ingenius acerbe, delicatis ridiculae sunt.* Non possum mihi temperare quin adscribam & hoc Augustini dicentis: *Docendi modus hic est optimus, quo fit, ut qui audit, verum audiat, & quod audit intelligat.* Bonorū ergò ingeniorum insignis est indoles, in verbis verum amare non verba. *Quid enim prodest aurea clavis, si aperire quod volumus non potest? aut quid obest lignea, si hoc potest? Quando nihil querimus, nisi patere, quod clausum est.* Is ipse pater hæc in verba prolabitur: *Quid prodest locutionis integritas, quam non sequitur intellectus audientis, quum loquendi omninò nulla sit causa, si, quod loquimur, non intelligant ij, propter quos, ut intelligant, loquimur.* Evidentiæ diligens appetitus aliquando negligit verba cultiora, nec curat quid benè sonet, sed quid benè indicet atq; intimet, quid ostendere intendat, ita ut ibi sit quædam negligens diligentia, quæ tamen sic negligit ornatum, ut sordes non contrahant. Non igitur est, quòd Lullium eo proscribamus nomine, quod fuerit *ῥησιβόλος*. Ea enim barbaries non officit. Nam excellentissimi quique philosophi proprios habuere terminos, eosque illatinos, ut sunt *quidditas, hæccetas, ecceitas*, & similes apud Scotum aliosque scholasticos, quos *ῥησιβόλος* coegit, istiusmodi terminos docendi discendique causâ excogitare. Ad extremum, si cui philosophiæ candidato itat sententia cognoscere secreta Lullii, probè observiter sequentes canones.

I. *Scripta Lullii distinguantur a scriptis interpretum.* Nam interpretes vel non affecuti sunt mentem auto-

ris nostri, vel eam ænigmati involverunt propter malevolos, vel ejus methodum immutarunt & multa de suis adjecerunt, quæ artem non tam illustrent, quàm obscurant. Usque adeò intricata sunt pleraque apud Agrippam, Scalichium, Brunum &c. ut nemo sine cortige natare possit in hoc mari. Requiritur igitur vivus magister, qui eum, quem Lullius præscripsit in art. mag. part. 13. in docendo modum religiosè observabit.

II. Hoc ordine legat opera Lulliana. Principio memoriae mandet artem brevem. Dein legat Rhetoricam ejus, quæ est penu eruditionis Lullisticæ. Denique se accingat ad lectionem artis magnæ.

*Quo ordine
scripta Lul-
lii evolvenda.*

III. Nil emolumenti ad te redibit hæc ex arte, nisi jam ante sis probe versatus in studio linguæ latinæ. Verba ex Lullio non addisces, sed modum differendi. Diligenter igitur excole linguam latinam, ut eleganti paraphrasi & periphrasi possis tegere barbariem terminorum Lullianorum.

IV. Lullianos terminos conferes cum terminis Peripateticorum & Rameorum, ut hac illos intelligas, & ab eisdem intelligaris.

V. Commentarios subinde consule, præcipuè Jordani Bruni, & Valerii de Valeriis.

VI. Ad summam: ORA & LABORA, cætera DEO commenda.

CAPUT V.

De verâ logices Lullianæ divisione.

ADhuc exposita est prima Logices divisio, sumpta à causa efficiente: sequitur altera, quæ continet ipsissimam Logices naturam & formam.

Dialectica definita fuit *ars certa comparandi & tradendi scientiam*, hoc est, benè discendi & docendi rationem. Si ergo *Dialectica est ars*, utiq; agit de organis.

Orga-

Dua sunt

Logica par-
tes.

Organorum autem vis tota consistit in actione et usu.

Quamobrem duæ erunt Dialecticæ partes: prima, de instrumentis differendi: secunda, de Instrumentorum usu.

Instrumenta, per quæ scientia formatur, alia sunt Inventionis, alia Dispositionis.

Hæc dictionum sicut fulcitur. Logica est ars, rationis dirigendæ instrumenta tradens. Proinde Logica tres mentis operationes (ut sunt simplicium apprehensio, compositio & divisio, & deniq; discursus) instrumentis suis sublevare, sublevatas dirigere, & directas instruere debet. Tres igitur constituendæ erunt logicæ partes secundum Peripateticos. Verum tres mentis operationes possunt referri ad duas, putà Inventionem, & Dispositionem. Ea propter instrumenta differendi sive rationis, vel ad inveniendum vel ad disponendum *quibus* aperiuunt viam.

Instrumenta
Inventionis
1. Thema, 2.
Argument.

Instrumentum inventionis est medium, per quod invenitur materia dispositionis. Instrumentum inveniendi, vel thema est, vel argumentum. Thema est instrumentum inveniendi, quod ab argumento arguitur. Estq; simplex, vel complexum. Simplex, quod nuda expositione contentum est. Complexum, ad quod demonstratione opus est. Argumentum est instrumentum inveniendi, quod thema arguit. Hoc sumitur è circulis. Hic igitur continentur classes (aliàs dicuntur loca inventionis) in quibus ea inveniuntur, quæ ad omnem demonstrationem, quæ sola est Syllogismus *invenitur*, reverà pertinent. Sunt verò ea, quæ in diagramate seu typo circulo-
rum continentur.

CAPUT VI.

De Circulis Artis Lullianæ.

Rotunda fi-
gura est om-
nium capa-
cissima.

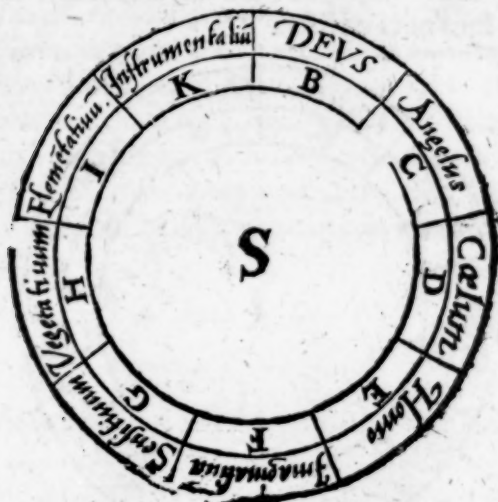
Circulus est figura omniū capacissima & perfectissima, ut Mathematici docent. Et igitur Iphærica live rotunda figura ad motum aptissima. Et quomam

niam discursus est quidā motus, Lullius circulos, seu *Circuli Lulliani* instrumenta differendi, adhibuit. Itaq; *circulus* in arte Lulliana est locus, & quoddam quasi domicilium, in quo instrumenta Inventionis collocantur. Collocantur autem vel expresse, vel suppressè: id est, vel manifestè vel rectè. Horum circulorum quinque inveniuntur in arte nostra: quorū quatuor sunt simplices, quintus autem compositus. *Quinque circuli artis Lulliana.* Circuli quatuor simplices sunt, in quibus instrumenta artis latent. Quintus compositus est, in quo instrumenta instrumentorum, id est, claves habentur. Circuli quatuor simplices sunt receptacula vel subjectorū, vel predicatorum.

CAPUT VII.

De duobus circulis subiectorum.

Subjecta sunt, τὰ ἐπὶ αὐτῷ ἀναγινώσκονται, de quibus aliquid demonstratur. Aliās vocantur *ὑποκείμενα*. *Circulus primus, ut & secundus, est subiectorum* Hic subjectorum circulus est maior, vel minor. Circulus subjectorum minor, qui aliās dicitur continens & im- sedes, mobilis, est domicilium substantiarum. Hic apud Agrippam notatur litera S.

Sunt autem hæc subjecta. B. *Deus*. C. *Angelus*, D. *Cælum*. E. *Homo*. F. *Imaginativum*. G. *Sensitivum*. H. *Vegetativum*. I. *Elementativum*. K. *Instrumentativum*.

*Ufus primus
circuli.*

Hæc genera subjecta Raymundus ita sumit generaliter, ut nihil unquam dicatur, ubi non subjectum propositionis ex iis sit depromendum: unde etiam nominat subjecta universalia: quorū definitiones ex amussim sunt cognoscende, & differentia à se invicem, ut postea intelligatur ratio attribuendi in sequentib. figuris.

*Instrumentativum apud Lullianum
quid sit:*

Quid autem est, inquit aliquis, elementativum & instrumentativum? *Elementativum* autor noster appellat, quod habet solum esse substantiale, qualia sunt elementa ipsa, & omnia imperfectè mixta. *Instrumentativum* est omne: id, quod habet suum esse in alio, ut in principali subjecto. Et hoc consideratur, vel naturaliter, vel moraliter. Naturaliter consideratum dicitur continere in sese novem predicamenta accidentis. & quicquid partialiter est aliquod instrumentum. Hinc efficitur alter circulus subjectorum, qui dicitur minor, contentus. & interdum mobilis. Est enim sedes accidentium. Ejus nota est litera I.

*Artis Lullianæ
est ventus
per se pariter*

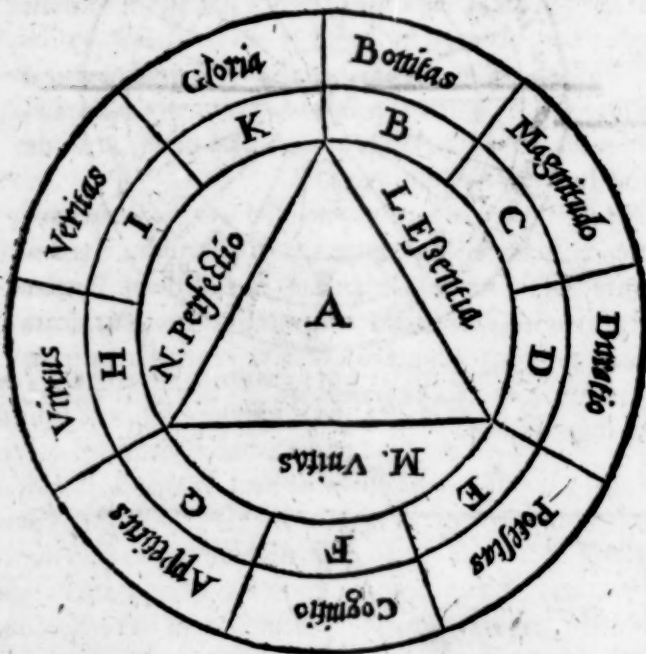
terminos, & tandem de quâvis quæstione utramque in partem disputandi. 2. Dixi, memoriam hac in arte habere fundamenta certa, quibus juvetur in citò apprehendendo, & diu retinendo.

CAPUT VIII.

De duobus circulis predicatorum.

*Duo sunt
circuli pra-
dicatorum.*

Sicut predicata, ita & eorum circuli sunt duum generum. Prior quidem absolutorum, posterior verò relativorum sive respectivorum est hospitium. Illius nota est A. hujus T.

Circulus A dividitur generaliter & specialiter.

Generaliter, ut reliqui omnes, habet novem partes sive terminos, quorum indices sunt literæ B. C. D. E. F. G. H. I. K. Specialiter autem resolvitur in circumferentiam & planum.

In plano est triangulus, in quo resident termini

Genera-

Generaliores. B. C. D. *Essentia*, E. F. G. *Unitas*. H. I. K. *Perfectio*.

In circumferentiâ sunt prædicata absoluta, B. *Bonitas*, C. *Magnitudo*, D. *Duratio*, E. *Potestas*, F. *Cognitio*, G. *Appetitus*, H. *Virtus*, I. *Veritas*, K. *Gloria*.

Illud in genere hic notandum est, ex his terminis cum prioribus variè compositis fieri propositiones five axiomata. Hic ergò docemur terminos subiecti & prædicati complecti, h. e. artificiosè & promptè in quolibet rememinisse, quid possit de subiecto prædicari. *Canones de modo attribuendi.* Figura igitur A continet terminos generales, qui possunt prædicari de omni re: ubi hi canones etiam atque etiam observandi.

1. Talia sunt prædicata, qualia esse permittuntur à suis subiectis. Et verba intelligenda sunt secundùm subiectam materiam, Bonitas igitur aliter prædicatur de DEO, aliter de Angelo &c.

Neque tamen hi termini simpliciter, uti sonant, accipiendi sunt: sed termini cognati simulatque repugnantes includendi. De quibus fusè scripsit Petrus Gregorius lib. 3. Syntax, art. mirabilis. Nos in gratiam tyronum nomenclaturam horum repugnantium & synonymorum seu cognatorum in medium afferre non dignabimur.

B. Bonitatis

<i>Cognata</i>	<i>Repugnantia.</i>
Esse.	Malitia.
Essentia.	Solitudo.
Actio.	Destructio.
Constructio.	Dedecus.
Melioratio.	Profanum.
Emanatio.	Incommodum.
Nobilitas.	Ocium.
Communicatio.	Restrictio.

Honestas.

Inhonestas.

Necessitas,

Superfluitas,

Utilitas,

Inutilitas,

*C. Magnitudinis.**Cognata.**Repugnantia.*

Extensio.

Parvitas.

Infinitas.

Minoritas.

Sublimitas.

Paucitas.

Unitas.

Paupertas.

Indivisibilitas.

Comprehensibilitas

Totalitas.

Partialitas.

Universalitas.

Diminutio.

Summitas.

Insufficiencia.

Singularitas.

Occupatio.

Integritas.

Vacuum.

Amplitudo.

Comprehensum.

Multitudo.

Raritas.

Plenitudo.

Carentia.

Abundantia.

Penuria.

Sufficiencia.

Insufficiencia.

Divitiæ.

Paupertas.

Numerus.

Infimum.

Pondus.

Mensura.

Avaritia.

Distantia.

Figuratio.

Infœcunditas.

Punctus.

Remissio.

Linea.

Incapacitas.

Superficies.

Angustia.

Soliditas.

Sterilitas.

*D. Durationis.**Cognata.**Repugnatio.**Eternitas.**Corruptio.*

Incom-

Incomparabilitas	Mutatio.
Immortalitas.	Privatio.
Antiquitas.	Inconstantia.
Firmitas.	Dissolubilitas.
Sempiternitas.	Præteritum.
Indissolubilitas.	Transitorium.
Primævitas.	Recens.
Tempus.	Aliquando.
Constantia.	
Perseverantia.	
Aerum	
Semper.	
Primitivum.	

E. Potestatis.

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Possibilitas.	Ocium.
Operari.	Resistentia.
Agere.	Impotentia.
Producere.	Passio è potentia passiva.
Creare.	
Dominari.	Impossibilitas.
Omnipotentia.	Debilis.
Magnipotentia.	Impedimentum.
Fortitudo.	Servitus.
Vis	Sine jurisdictione.
Violentia.	Obedire.
Actus.	Sine magistratu.
Autoritas.	Prohibitio.
Iurisdiction.	Servitus.
Præceptum.	Infirmis.

F. Cognitionis seu Sapientia.

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Sapientia.	Ignorantia.

Prophetia.

Prænotio.

Instinctus.

Præscientia.

Providentia.

Prudentia.

Præsagium.

Scientia.

Industria.

Intelligentia.

Opinio.

Sensus.

Fides.

Electio.

Recolitio.

Contemplatio.

Interpretatio.

Commemoratio.

Memoria.

Diligentia.

Ordo.

Necessitas.

Rationabilitas.

Conscientia.

Conjectura.

Divinatio.

Præsumptio.

Suspicio.

Nomen.

Consequentia.

Error.

Oblivio.

Incredulitas.

Stultitia.

Negligentia.

Confusio.

Contingens.

Sors.

Casus.

Fortuna.

Extraordinarium.

Irregulatum.

Temerè facta:

Exlex.

Irrationale.

Dubitatio.

Imprudencia.

Inordinatum.

Ad cognitionem referuntur omnes gradus, quos vocant, quibus docti ornantur.

1. Præceptoriatu.
2. Baccalaureatu.
3. Licentia, seu prolytatu.
4. Magisterium.
5. Doctoratu.

G. *Appetitus.*

Cognata.

Voluntas.

Amor.

Repugnantia.

Odium.

Coactio.

Libertas.	Desperatio.
Liberum arbitrium	Timor.
Audacia.	Ira.
Spes.	Honor.
Dilectio.	Metus.
Conservatio.	Violentia.
Licentia.	Malevolentia.
Promissio.	Obligatio.
Consuetudo.	Desuetudo.

H. Virtutis.

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Dignitas.	Vitium.
Nobilitas.	Impotentia.
Honestas.	Ineptitudo.
Laus.	Vilitas.
Decus.	Ignavia.
Honor.	Mollities.
Gratia.	Defectus animi.
Meritum.	Debilis.
Donum.	Irregulare.
Fortitudo.	Infirmum.
Natura.	Moresitas.
Operatio.	
Unio.	
Instrumentum.	
Potentia agendi & pa-	
tiendi.	
Virilitas.	
Robur.	
Vis.	

I. Veritatis.

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Iustitia.	Falsitas.
Ordo.	Error.

Regulatio.	Mendacium.
Correctio.	Confusio.
Lex.	Incorrigibilitas.
Præceptum.	Deceptio.
Prædestinatio.	Impossibile.
Necessarium.	Esse contingens.
Possibile.	Dispensatio.
Esse.	Privilegium.
Existencia.	Registrum.
Idea.	Omnia instrumenta.
Imago.	Calumnia
Exemplar.	Ironia.
	Mendacium.
	Simulatio.

K. *Gloria.*

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Gaudium.	Contrarietas.
Lætitia.	Inquietudo.
Perfectio.	Impetfectio.
Pulchritudo.	Deformitas.
Beatitudo.	Impedimentum.
Libertas.	Infelicitas.
Felicitas.	Damnatio.
Voluptas.	Pœna.
Fruitio.	Inopia.
Delectatio.	Pœnitentia.
Finis.	Indignitas.
Premium.	Ingratitudo.
Retributio.	Tristitia.

B. *Differentia.*

<i>Cognata</i>	<i>Repugnantia.</i>
Distinctio.	Contusio.
Pulchritudo.	Remotio.
Distributio.	Discontinuum.

Divisio.	Deformitas.
Distantia.	<i>A' μέγισ</i>
Pluralitas.	<i>A' μέσodia.</i>
Ordo.	

C. *Concordia.*

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Proximitas.	Discordia.
Similitudo.	Dissimilitudo.
Unio.	Corruptio.
Identitas.	Destructio.
Convertibilitas.	Inimicitia.
Collectio.	Injuria.
Compositio.	Antipatheia.
Comparatio.	Derogatio.
Amicitia.	Demolitio.
Sympathia.	Pugna.
	Pertinacia.
	Privatio.

D. *Oppositionis seu Contrarietatis.*

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Contrarietas.	Disquiparantia.
Contradictio.	Proportio.
Repugnantia.	Paritas.
Resistentia.	Similitudo.
Inimicitia.	Cognatio.
Derogatio.	Affinitas.
Negatio.	Æqualitas.
Privatio.	Exstructio.
Corruptio.	Unio.
Destructio.	

E. *Principii.*

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Causa.	Finis.

Origo.	Metus.
Impulsus.	Ignobilitas.
Nobilitas.	Otium.
Productio.	Ignavia.
Influxus.	Consequens.
Effluxus.	Posterius.
Antecedens.	Respectivum.
Absolutum.	
Prioritas.	
Autoritas.	

F. Medii.

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Instrumentum.	Vacuum.
Centrum.	Principium
Forma.	Finis.
Dignitas.	Immediatum.
Perfluens.	Negationis medium
Refluens.	
Comitans.	
Conjungens.	
Adjuvans.	

G. Finis.

<i>Cognata.</i>	<i>Repugnantia.</i>
Comes.	Inquietudo.
Perfectio.	Principium
Consummatio.	Dimidium.
Effectum.	
Opus	
Ulus.	
Scopus.	
Consequens.	
Retributio.	
Eventus.	
Objectum.	

Concordia.
 Terminus.
 Determinatio.
 Finitum.
 Posterioritas.
 Extrema.

H. Majoritatis.

Cognata.	Repugnantia.
Magnidecentia.	Nihilum &
Magnificencia.	Nullitas.
Autoritas.	Inferioritas.
Superioritas.	Servitium.
Libertas.	Facilitas.
Difficultas.	
Causalitas.	Minoritas.
Majus.	
Superius.	

I. Aequalis.

Cognata.	Repugnans.
Similitudo.	Inæqualitas.
Conformitas.	Inconvertibilitas.
Convertibilitas.	Dis simile.
Imitatio.	
Propinqua.	
Immediata.	

K. Minoris.

Cognata.	Repugnantia.
Humilitas.	Immensum.
Obedientia.	Infinitem.
Opera.	Omnipotens.
Effectus.	Perfectio.
Inferius.	
Facile.	
Minus.	

Cæterum Raymundus excogitavit centum formas id est terminos, per quos conditionatur aliquod subiectum, discurrendo illud cum ipsis, per principia & regulas, & discurrendo ipsas formas, tot modis, quot quælibet illarum est differens in ipsis subiectis. Primi modi exemplum esto Deus, quod subiectum cum entitate, unitate, natura & cæteris formis deducendum est per principia & regulas. Secundi modi exemplum: discurre cum una forma, v. g. unitate, entitate, prout est una forma in Deo, alia in Angelo, alia in aliis subiectis. Sed centum hæc formas vide apud Raimundum, Valerium de Valeriis, Agrippam &c. Faciunt enim ad copiam inventionis.

*Enuntiatio
est, vel affir-
mans, vel
negans.*

II. Hi termini prædicantur de subiectis vel affirmando, vel negando. Sic v. g. magnitudo prædicatur de formicâ negativè.

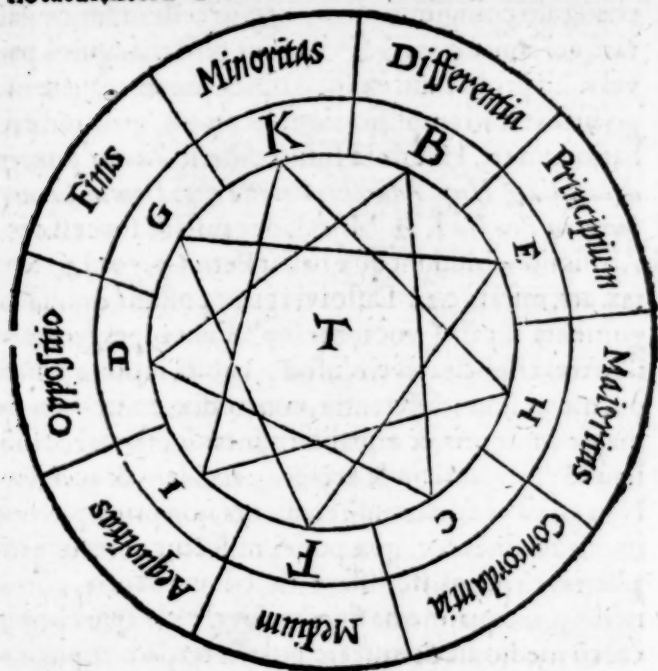
III. Omnia, tam subiecta quàm prædicata, in terminis Lullianis continentur explicite, vel implicite, e. g. si hoc problema sit ventilandum, An Deus sit bonus? fac referas subiectum & prædicatum ad classes convenientes. Ambo autem termini sunt expliciti. Sed in hac quæstione, An mundus sit æternus, res aliter se habet. Prior enim terminus, mundus, hic continetur suppressè, alter autem expressè. Verum in hac quæstione, Nullum peccatum est veniale, ambo termini sunt impliciti. Ergo reducendi.

IV. Affirmemus omne illud esse verum, quod est magis intelligibile, recolibile, amabile: ut, Deus non est auctor peccati. Hoc axiomata est magis recolibile, quàm illud: Deus est auctor & fautor peccati. Ne igitur concedamus illud esse verum, quod intellectu repugnat.

V. Positis duobus vel pluribus possibilibus, illud tenendum est, quod est magis recolibile, favorabile, & amabile: ut, Status Romani imperii est monarchicus; status Romani Imperii est Aristocraticus. Hæc duo sunt possibilia, sed primum est magis amabile. Ergo affirmetur.

VI. Re-

VI. *Rebus in obscuris quod minimum est sequimur. Præditata*
Sequitur circulus prædicatorum respectivorum, qui respectiva
notatur, literâ T.

Hæc genera respectuum ad copiam inventionis videntur maximè accommodata. Quicunque enim respectus in rebus sunt, tribus illis triangulis comprehenduntur, qui triplici viâ doctrinali accommodati sunt, mutuò se adjuvantes, in explendo officio aliis aliû probando, seque invicè penetrando. Quapropter primus divisivus nuncupatur propter differentiam; secundus definitivus propter principium; tertius collectivus. Etenim ad distributionem requiruntur omnes anguli primi trianguli: ad definitionem omnes secundii: ad collectionem omnes tertii. Hinc ex primo triangulo, in probandâ propositione aliquâ affirmativâ utimur concordantiâ: in destruendâ eâ utimur differentiâ vel oppositione; & è converso in negativâ. Unde

via docendi
est triplex.
1. Divisiva.
2. Definitiva.
3. Collectiva.

2. Definitiva.
3. Collectiva.

Tres trianguli sunt fontes & matrices solæ sententiæ,

differe-

differentia accommodata est solutionibus: concordantia ad probandum & medium inveniendū: oppositio ad improbandū, cui differentia inservit. Sic è secundo triangulo colligimus alicujus rei necessitatem, causalitatem vel contingentiam &c. Tertius verò triangulus parū vel nihil probat, nisi ex locis sibi cōjunctis. Quare magis utilis est ad amplificationē sermonis, quàm ad probationem rei. Hæc de re fusius disserit *Paulus princeps de la scala & Hun. Marchio Verona &c. Domin. Creutzburgi in Prussia*. l. 12. Miscel. de causis & success. rerū.

*Utilitas tri-
triangulo-
rum maxi-
ma.*

Ab his non abludunt quæ habet Petr. Gregor. l. 17. Syntax. art. mirab. c. 21. Dissolvi igitur possunt omnia argumenta fucata (vocantur sophismata) per generales illas tres triplicitates circuli T. habitæ ratione principii, medii, finis: differentiarum, concordiarum, contrarietatis: majoris, minoris, & æqualitatis; inter substantiā & substantiā: substantiam & accidens: accidens & accidens. Non enim eadem omnium elementa, non principia, non media, nō fines &c. quæ postea miscētur, ut secūda triplicitas cū prima: sic differentia, concordantia, contrarietas, principia, media fines rerū: vel principium cū fine, vel cū medio: sic & miscere poteris tertiam triplicitatem, scilicet majus, minus, æquale primis: majores, minores, æquales convenientias; media, fines, differentias &c. videbisque si te assuescas paululum in his, magnam vim brevi negotio enodandorum argumentorum consecutum. Et si velis ultra vagari, habebis præ manibus circulum quæstionum. Sed intelligenti pauca. Verum enim verò hi termini per se nihil præstant, sed fundamentum eorum quærendum est, ex generibus subjectorum universalium & prædicatorum absolutorum. Omne enim respectivum fundatur in absoluto. Si igitur dicas, Deus est bonus, nulla est comparatio: sin dicas, Deus differt ab homine per æternitatem, comparatio est, ut doctè observat Agrippa.

Hoc in loco tres cautiones occurrunt,

I. Lati-

I. *Latina lingua penitus terminorum barbariem elegantiparaphrasi regere debet.*

*Barbaries
est incru-
standa.*

Non igitur est, quod barbara illa vocabula, quæ per-
sæpè in nostra arte occurrunt, nos offendant. Hæc
enim duntaxat inventioni serviunt, & rationis nostræ
sunt instrumenta. In usu autem ista circumloqui do-
cebimur, ac elegantiori quadam literatura mitigare
ac regere: ut, si dicere cogitas de superioritate magi-
stratus, non necesse habes inter perorandum illo ipso
vocabulo uti, sed ita afferes in medium: dicam de
jure & potestate magistratus; quâ & superior (in hoc
consistit, vis vocabuli) est subditis, & ipsi superior
summus magistratus Deus.

II. *Non est, quod turberis, si unum idemq; vocabulum
duobus vel tribus terminis competere dicatur.* Quia ut
diversi termini ita iis quoq; diverso respectu subest, &
ex diversis diversimodè explicatur. Sic nobilitas (hoc
exemplum inveni in quodam ms. Lulliano) alio respec-
tu adhæret bonitati, tanquam generi, dicèdo: Nobili-
tas est bonitas. Alio modo subjicitur virtuti, tanquam
causæ, dicendo: Nobilitas est effectus virtutis. Aliâ
etiam ratione sub principium ponitur, tanquam ad-
iunctum mutuuum, dicendo: Nobilitas est principium
autoritatis & subjectionis.

*Diversus
respectus tol-
lit omnem
contradi-
ctionem.*

III. *Dati termini non tantum ut sonant, simpliciter
sunt intelligendi, sed horum unusquisq; pro sui explica-
tione, per scalam, ut vocant, artis est deducendus.* Scala
verò isthac secundum longitudinem & latitudinem suam
consideratur De hac scalâ Lullius sic ait in part. 2. art.
brev. *Intellectus habet scalam ascendendi & descendendi
à principio omnino generali ad non omnino generale, nec
omnino speciale, & à principio non omnino generali nec
omnino speciale ad omnino speciale: & sic de ascensu istius
scale potest dici suo modo.* Sed tenendum, quod hæc
scala sit duplex, ut annotavit Jordan. Brunus de lam-
pade combinatoriâ Lullii, cap. 6. & 8.

*Scala artis
est duplex.*

Scala prima figura 1. Est enim figura cum prime, A. tum secunde T. Scala figura prima, est via quaedam & ordo, quo quidem à superioribus ad inferiora descendimus, & ad superna conscendimus ab infernis.

Longitudo scala prima. In ea duo consideranda, altitudo & latitudo. Longitudo, est progressus à generalissimis per subalterna usq; ad specialissima, particularia, singularia, & individua; & e contrario ascensus ab hisce infimis ad suprema usq; genera, cui considerationi plurimum inservit prædicabilium Dialecticorum exquisita cognitio. Definitur au-

Genus generalissimum. tem genus generalissimum, Cujus nullum est genus, ac proinde nunquam induit naturam speciei. Tale est τὸ Ens in Metaphysicis. In hunc enim conceptum omnes nostri conceptus resolvuntur: cujus resolutionis specimen videre est in vestibulo Metaph. Keckerm. Hoc genus de omnibus dicitur vel univocè, vel æquivocè, vel analogicè: cum de ipso nihil dici possit univocè, sed æquivocè, vel analogicè, vel denominativè.

Species specialissima. Species specialissima est, quæ nunquam potest esse genus. Est enim individua in alias species. *Genus subalternum.* genera, subalterna item species sunt, quæ in medio consistunt; ideoque duos admittunt respectus.

Species subalterna. In his ita coordinatis duplex conspicitur prædicatio *Duplex prædicandi modus.* congrua: altera, quâ superiora omnia non vicissim de omnibus enunciantur inferioribus: altera, quâ æqualia de cœqualibus vicissim. Juxta primum modum specialissima de individuis dicuntur tantum, subalterna de specialissimis & individuis, superiora de inferioribus subalternatis, suprema de omnibus. Juxta secundum vicissim dicitur de definitione definitum, proprium de subjecto &c. Consule Melanchth. l. 1. Dial. & Christoph. Cornerum de modo inveniendi medium terminum hujus longitudinis & progressus suppeditat Brunus d. l. c. 6. memb. 2.

Latitudo scala prima. Latitudo scalæ in hac figura sequitur, quæ est vel termini alicujus per conjugata inflexio, vel prædicationis mutatio.

Per conjugata sumitur, vel in concreto, vel in abstracto, vel in utroque, ut bonitas & bonum: vel secundum terminationes *ivum, ile, are*: ubi *ivum*, significat principium activum, effectivum, communicativum: ut bonificativum: *ile* significat principium passivum, receptivum, participativum, ut bonificabile: *are* denotat principium copulativum, actuale, sive connexivum, ut, bonificare.

*Ratio terminationum a-
pud Lullii.*

In prædicationis mutatione sumitur, vel transcendendo varia variarum scientiarum subjecta, nonnumquam etiam anagogicè: ut bonitas consideratur metaphysicè, physicè, ethicè, vel secundum enunciationem affirmativam & negativam, positivā & privativam, quatenus hæc prædicata de subjectis dicuntur affirmatè, negatè, privativè, positivè: vel ratione expliciti & impliciti, quatenus illa prædicata non solum considerantur in ratione formali & actu signato, sed etiam in exercito actu, quo fit ut omnia ad illa reducantur: vel ratione *συμμερίας, ὁμοφυρίας, παρφυρίας*: vel quatenus subjectis attribuuntur propriè & impropriè per se & per accidens, naturaliter & cōtingenter, essentialiter vel accidentaliter. *τῷ ἔχει* vel *τῷ εἶναι*. sic Deus dicitur bonus *τῷ εἶναι*, creatura v. bona *τῷ ἔχει*. Exemplū dictæ deductionis dare in medium est animus.

*Prædicationis mutatio
est multifaria.*

Si bonitatem velis explicare, in latitudine scalæ invenies, bonitatem bonam, comparisonem meliorem aliā, aut non æquè bonam. Item bonificativam, bonificabilem (quæ non actu existit, sed habilis est) bonificare, quod est actus bonitatis. Item summum bonum Ethicorum, bonum substantiale & accidentale in Physicis: bonum magnitudinis in Mathematicis: bonum finis & mediū in Theologiā. Item bonitas competit, inest, abest, contrariatur secundum magis & minus, qualitatem infert, aufert, bonitate quādam privatur: positivè, affirmativè, negativè bonum. Item, quicquid implicat aliquam bonitatem, sive appetibilitatem

tē, sive per se, sive per aliud: sive *ἑνός*, sive *φαινομένης* illud sit bonum; sive sit bonum conservationis, sive ordinis. Item bonum per se, per accidens, substantiale, adventitium, collatum, innatum, separabile, inseparabile, propriè, impropriè bonum.

Longitudo scalæ monstrat bonorum ordinem, bonum summum, subordinatum, verè & apparenter bonum; ut voluptas & virtus. In specie quæ sint bona persequere in circulo subjectorum universalium. Proprium bonitatis est, non uniri malo, malo resistere, sibi constare, esse *αὐτάρκης, καὶ ἀνικτός*, i.e. *communicativum & diffusivum sui*: quæ scrutanda in circulo prædicatorum absolutorum. Ea enim omnia bonitatis ingredi possunt definitionem, hâc tamen lege, ut ad Deum relata, essentialiter illa omnia prædicata intelligantur quia in Deo non differunt realiter, sed ratione, non ratiocinata, sed ratiocinante.

Ad hæc differentia bonitatis procedit ex circulo T. & A. adhibito nonnunquam & circ. S. quo per gradus universalium subjectorum differentia bonitatis constituuntur.

Eodem modo de termino opposito, de malo & malitiâ, procedere & philosophari poteris: quandoquidem oppositorum eadem est scientia. Oppositi autem sive contrarii termini diductio diligens in rebus & argumentis inveniendis non parum conducit. Hujus præcepti meminit Lullius in designatione literæ D. in Circ. T. Transeunti etiam per circulum Q. assumtis omnium quæstionum speciebus, non pauca sese ultra jam dicta offerent.

Scala secundæ
figura.

Secunda figura scalæ etiam propriâ altitudine, & latitudine constat.

Longitudo est subjectum, in quo discurrit intellectus ascendendo & descendendo: ascendendo, inquam, ab infimis per intermedia ad suprema, & descendendo a supremis per intermedia ad infima. e. g. à differentia, quæ est universalissimum principium descen-

dimus per partes & species intermedias, ad infimam & contrā. Sic à signata differentia, quæ est inter Socratem & Achillem procedimus ad differentiam, quæ est inter hunc philosophum & hunc militem. Inde ad differentiam militiæ & literaturæ, & sic deinceps pronaturâ rei & captu ingenii usque ad generalissimū, quod est differentia, ultra quod progredi *ἀδύνατον*.

Latitudo quoque præsentis scalæ ad præcedentis figuræ similitudinem capitur. Nec.n. hi termini strictè, sed in latitudine accipiuntur, ita ut differentia significet alietatem, diversitatem, disparitatem &c. De similibus simile esto iudicium.

CAPUT IX.

*De Circulo composito, seu de clavibus artis, quibus prædicti circuli referantur, in genere:
& in specie de Questionibus.*

Circulus quintus est compositus ex questionum formis, & responsionum regulis.

Hic notatur literâ Q.

Questionem vocamus clavem inventionis, & instrumen-

*sunt claves
inventionis.*

tum dispositionis, instrumentum, inquam, instrumentorum in hac arte, ad hoc, ut propositio constituatur. Non autem ideò hi termini vocantur quæstiones, quòd illarum ope in utramq; partem problemata ultrò citrò quæ agitentur, sed quoniam per modum quæstionum primò significare videntur; quod etiam Lullius manifestat, dum eas vocat regulas: quandoquidem ex instituto principali potius ad regulandum & definiendū, quàm ad inquirendum sunt finaliter ordinatæ, ut per ipsas disponamur & ordinemur in discursu, resolutione & explicatione conceptionum. Iccircò Lullius noster hasce quæstiones vocat vasa ad omnia intelligibilia.

*Quæstiones
istæ alias vo-
cantur regula-
la.*

*Subiecta
quæstionum
materia.*

Cæterum in quæstionibus discernenda sunt partes, nimirum, *subjectum*, de quo agitur, & *forma* querendi. Per *subjectum* intelligimus quemlibet terminum in singulis circulis comprehensum: qui vel simplex est, prout expressus est, in circulo: ut Sb Deus, Ab bonitas, Tb differentia: vel compositus, qui constat è duobus simplicibus, vel unius circuli, vel diversorum. Unius circuli, ut Sbe & eb: item be & ce. Deus Angeli, & Angeli Deus; Deus hominis; & angelus hominis. A. cb. bf. magnitudo bonitatis, potestas durationis, Diversorum circulorum, ut SA, bb. dd. gg. Dei bonitas; cœli duratio; animalium appetitus. Rursus subjectū compositum (duorum scilicet circulorum) aut abstractè, ut Dei bonitas; aut concretè, ut Deus est bonus, effertur. Præterea (ait nonnemo Lullistarum) terminus aut unum quoddam significat, aut plura: quod apprimè necessarium est scitu ac observatu respondententi, ut ambigua prius distinguat: ut, si quis quærat, quid sit cancer? ambigua & *πολύσημο* vox cum sit; necessum est divisionem præire.

*Termini ar-
tis sunt ex-
pliciti vel
impliciti.*

Deniq; (quod sæpè dictum sæpè dicendum.) alius terminus est explicitus & continens, uti sunt summa genera in circulis: alius implicitus & contentus, qui extra-
neus

neus quoq; dicitur: quales sunt omnes illi, qui ad generales istos pertinent. Nam quæstiones hujus artis sunt generales ad omnes alias quæstiones, quæcunq; sint, applicabiles. Omnes enim in istis implicantur. Nam sicut omnia vocabula declinabilia (hoc simili utitur ipse Lullius) nominalia includuntur in quinque declinationibus: sic suo modo omnes aliarum quæstiones in hisce decem, & ad ipsas reducuntur, & per ipsas regulantur ratione generalitatis, quam habent. Ex his videre est (ut incidenter id commemorem contra Antilulianos) quod nostra scientia sit generalis ad omnes scientias, & hoc cum suis principiis generalibus, in quibus principia aliarum scientiarum particularium sint implicita & contenta, sicut particulare in universali.

Principia: gitor particularia in generalissimis huius artis relucet, dum modo fiat legitima applicatio. *vide. prefat. Lull. in art. magnam.* Sic bonitas generaliter in hac arte consideratur: quia omnes bonitates aliarum scientiarum ad unam bonitatem generalem sunt applicabiles. Idem iudicium esto de omnibus magnitudinibus applicabilibus ad unam generalem.

Hic *ὅς ἐν τῇ ἀρχῇ* notetur, quod quædam quæsitæ proponantur per affirmationem; ut Quid est fides? Quædam per negationem: ut, quid non est fides?

Sicigitur consideratur subjectum in quæstionibus: sequuntur formæ decem quæstionum; *Utrum, Quid, De quo, Quare, Quantum, Quale, Quando, Ubi, Quo-* *Ordo quæstionum.* *modo, Cum quo?* Quæ sanè regulæ seu quæstiones gravibus de causis eo ordine sunt digestæ. Nam

Alia spectant ad variationem rei	Intrinsicam: & alia	Dicunt esse prorsus absolutum	Virum?	1
			Quid?	2
		Denotant aliquem respectum	De quo?	3
			Quare?	4
		Plus ad externa respiciunt	Quantum?	5
			Quale?	6
	Extrinsicam: qua respiciunt non quod est IN, sed CIRCA subiectum, ut		Tempus seu Durationem Quando?	7
			Locum sive Situm ubi?	8
	Quodammodo extrinsecā & quodammodo intrinsicā: quarū alia inquiri interne vel externe		Mediū rei. sive in se & circa se, sive in alio & circa aliud, ut: Quomodo?	9
			Concomitans rei sive adiectum. sive proximum sive correlatum, Cum quo?	10

CAPUT X.

De Regulis Responsionum.

Circulus compositus exhibet regulas tam questionū, quam responsionū. Illæ sunt enarratæ, hæ sequuntur.

Regula responsionum
universissima.

Regule responsionum sunt doctrine, quæ vim & veritatem in responsionibus monstrant, ut appositè possis respondere. Sunt, inquam, instrumenta, & veluti claves, quibus aperiuntur occulta, manifestantur occulta, corriguntur invia, monstrantur devia.

Regulæ huiusmodi sunt generales, vel Speciales.

Regula respondendi
generales.

Generales sunt, quas operæpretium est in singulis questionum formis, ubique & semper considerare: ut sunt sequentes.

I. Præcautio omnis consistit in curâ & consideratione sui ipsius, personarum quærentium, & quæstionis propositæ.

II. Cura sui ipsius consistit in ardenti precatone, & intenta meditatione, ne animus peregrinetur, sed hoc agat. Ethodiè certè flagitaret extrema necessitas, ut aleremus præconem (sicut Romani in Capitolio sacris operaturi factitarunt) qui acclamaret, HOC AGE.

III. Cura quæstionis propositæ versatur in his. 1. ut interrogati concipiamus probè quæstionis sensum & circumstantias. 2. ut consideremus prius, si qua sit, vocabuli ambiguitatē, eamque discutiamus & demonstramus. 3. Ut quæstionum genera distinguamus, non confundamus. Non enim appositè respondet, qui rogatus, quare Christus sit mortuus? responsionem suam velit inchoare ab explicatione, quid sit Christus, nisi tandem fiat applicatio, & causa indicetur, ob quam mortuus est. 4. ut ad quamlibet quæstionem vel affirmando, vel negando, vel distinguendo respondeamus. 5. ut nihil concedamus, donec audierimus conclusionem.

IV. Personarum quærentium ratio habenda. Si sunt graves, respondeatur paucis, cum decenti decore. Si pertinaces, pluribus verbis est opus. Si simplices, simplici responso & ratione fiat satis. Si doctæ, maximè locis ab auctoritate sumtis, ornamentum sumat oratio.

V. Denique aliarum circumstantiarum habeatur ratio. Si, quod proponitur, est satis cognitum, si decisum, si vanum & futile, si parvi momenti, si supra mentis humanæ aptum: sufficit simplici affirmatione, vel negatione respondere. Ad hæc considera causas & occasiones, cur, & tempus, in quo fit inquisitio. Numquid quis ad experiendas vires ingenij ~~μετρητικῶς~~ quærat, ut tunc totis nervis qualis sis doceas, uti Christus fecit tubinde. An verò tantum tua desideretur sen-

tentia. Tunc enim breviter, sed appositè & cum ratione, respondere melius, opinor, quæ sentis: Quod si dubia, & utrinque probabilis videatur res, utramque propones sententiam: demùm, quam eligas, rationibus firmabis, & contrariam refelles.

*Regule re-
spondendi
speciales.*

Speciales responsionum regulæ sunt, quæ singulis quæstionum formis adduntur, quarum quælibet uno quodam accerto vocabulo indicatur. Præstat igitur ut de singulis dispiciamus.

CAPUT XI.

De I. Quæstione B. UTRUM?

NOlo hic tradere illam subtilitatem philologorū, qui distinguunt hæc Synonyma & *ισοδυναμικά*, *An*, *Num*, *Utrum*. Dicunt, quod *An* debeat habere locum in quæstionibus affirmatis, ut *An* Roma est illa meretrix Babylonica? *Num*, in quæstionibus negatis, ut, *Num* Papa est suprà concilium? *Utrum*, in quæstionibus, ad quas respondendum est distinguendo, ut, *Utrum* Deus omnia potest? Quicquid hujus sit, hoc est certo certius, quæstionem, *An* sit, reliquas necessario præcedere, ne in cæteris solvendis tempus conteratur.

*Quæstio An
sit optimo
iure est pri-
ma*

*Regula pri-
ma quæstio-
nis est possi-
bilitas.*

Regula ad hanc quæstionem respondendi, est *Possibilitas*, quæ monet, ut respondendo considerem, num affirmatio, an verò negatio sit possibilis. Quomodo autem illa possibilitas sit cognoscenda, discies è sex regulis, quas artistæ hæc de re tradunt.

*Articuli fi-
des non sunt
contræ, sed
suprà ratio-
nem.*

1. Id affirmandum, quod magis plausibile, intelligibile, recolibile, id est, rationi consentaneum est: donec contrarium probetur, vel nos ipsi contrarium intelligamus. Ne igitur concedamus illud esse verum, quod sensui vel intellectui repugnat: exceptis articulis fidei, qui quidē non sunt contræ, sed suprà rationē. Ita magis congruit iudicio rationis meæ, Deum esse, quàm non esse: corpus Christi esse circumscriptum, quàm quod

quòd sit ubique expansum. Iccircò illud affirmo, hoc nego, superioribus tamen exceptionibus observatis.

II. Quotiescunque ad affirmationē alicujus sequitur destructio principiorum & definitionum, negativa est tenenda, & contrā: licet ab initio contraria sententia rationi visa sit plausibilis. e. g. Siquispiam quærat, An Deus sit? Ad negationem sequitur destructio principiorum: videlicet, *Nihil potest esse causa sui ipsius: Natura abhorret à progressu in infinitū.* Si igitur Deus non est, mundus aut nullam sui habet causam aut sua sibi est causa. Sed utrumque absurdum, ut post probabitur. Sic, si quis quærat, an corpus Christi sit ubique? vel, An in unione personali divina natura suas proprietates transfuderit in humanam naturam? Ad affirmationem sequitur destructio principiorū, videlicet articulorum fidei (*natus è Maria virgine, passus, ascendit ad cœlos*) & definitionis corporis humani.

Negans principia non est audiendam.

III. Id non est concedendum, cujus vel nulla, vel infirma à nobis aliisve allata est demonstratio.

IV. Videndum an affirmatio & negatio è veris principiis concludi possit. Si potest, illa ipsa vera erit: ut an corpus Christi est circumscriptum. Affirmatio est vera, quia è vero principio, nempe materiā vel genere corporis Christi demonstratur. Hic etiam oportet expendere, an ex affirmato vel negato problemate legitima consequentia rerū elici & confici possit: ut si quæretur, an Christiani debeant quærere quæ sursum sunt? Affirm. Quia eo affirmato sequitur verum enunciātū, Christianorū spem non niti terrestribus, sed cœlestibus & spiritualibus, videlicet justiciā & vitā æternā.

Rectè dubitare est initium sapientissæ.

V. Non semper simpliciter affirmando vel negando sed etiam persæpè dubitando debemus respondere. Nam *ἐρῶς ἀπορῆν ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας*, ait Arist. 3. Metaph. c. 1.

VI. Disputatores convenire debent in certis principiis. Ineptus ergò & bis ridiculus fuero, si cum Judæo
disputa-

Contrà negantes principia non est disputandum. Principium omnium principium.

disputaturus afferam Novum Testamentum, Negans verò principia non est audiendus. Hoc cum primis est verum de primo & generalissimo illo principio. *Impossibile est idem esse & non esse*: Nam hoc posito, aliquid erit nihil, & contrà, ideoque tota rerum turba evertetur. Hic operæpretium erit uno atque altero exemplo ostendere, quomodo omnia probentur per esse & non esse, per unum & plura, hoc est, deductione ad impossibile.

Probatur.

Deum esse: ἰσχυρῶς καὶ ἀδιαιρέτως ἀδυνάτως.

Vide Lullii de articulis fidei.

I. Probandum venit hoc axioma, *Deus est*. Impossibile est idem esse & non esse. Ergò Deus aut est, aut nō est. Si non est Deus, mundus aut nullam sui habet causam, aut sua sibi est causa. At utrumque est absonum & ἀδιαιρέτως. Nam si mundus à se ipso extitit, aliquid potest esse sui ipsius causa. Atqui hoc falsum. Ratio: quia nihil potest esse se ipso prius & posterius. Alioquin esset antequam esset, h. e. esset simul & non esset. Hoc autem pugnat cum invicto hoc & omnibus noto principio, de quolibet vera est affirmatio vel negatio. Quòd etiam mundus non sit ἀναιρέτως causæ expers, sic ostenditur; Quicquid est mutabile & compositum, habet causam se superiorem. Contrà, quicquid est causæ expers est immutabile & simplex, ut à nulla re quicquam pati possit, & infinitum, ut à nulla re comprehendi possit. Nam si pateretur, esset aliquod agens supra ipsum. Si comprehenderetur, esset aliquid terminans ultrà ipsum. Et si esset aliquid suprà & ultrà illud, perfectissimum non esset. Patet igitur mundū esse alicujus causæ effectum. Si igitur aliqua est mundi causa, ea aut est creata, aut increata. Atqui aliquid creatum esse non potest causa mundi, quia omnis creatura est de esse mundi. Et hac ratione introduceretur progressus in infinitum, à quo natura abhorret. Illa enim causa creata dependeret ab aliâ, & sic deinceps. Aliud igitur aliquid pro mundi causa habendum. Et hoc debet esse independens, omnis imperfectionis expers,

pers, & eminenter perfectum. Causa enim nihil potest dare effectui, quod ipsa non habet formaliter, vel eminenter. Tale autem Ens est Deus. Ergo Deus est causa mundi. Si est causa mundi, utique est. Nam ab EST secundi adiecti ad EST ὑπερχεκός, sive tertii adiecti valet consequentia.

*Est secundi
& tertii ad-
iecti.*

II. Sic possumus demoliri ἀθεότητι, contundamus nunc πολυθεότητι. Si Deus est, aut unus est, aut sunt plures dii. At non sunt plures. Si enim sunt plures, sunt divisi. Si divisi, per contraria sunt divisi, scilicet per contradistinctas vel saltem distinctas differentias. Si sunt contrarii, unus potest impedire alterum, & per consequens non sunt infiniti, aut omnipotentes. Plura enim infinita dari non possunt. Si non sunt infiniti, ne dii quidem erunt. Ergo est unus Deus, laudandus in secula.

*Probatur,
Deum esse
unum.*

III. Probato, esse Deum, & quidem unum, probandum est, esse aliquod Dei verbum, ex primo principio. Si est Deus, & sunt creaturæ intelligentes, iis aut se patefecit, aut non. Si non patefecit, aut non voluit, aut non potuit. Si non voluit, invidiæ: Si non potuit, impotentiae arguitur. Deus autem semper facit, quod melius est: Melius autem est, ut Deus se quibusdam patefaciat. Omne enim bonum est communicativum sui. Ergo Deus se patefecit in verbo.

*Probatur,
esse aliquod
Dei Ver-
bum.*

IV. Ostendimus esse aliquod Dei verbum, jam sequitur, ut probemus, non esse aliud, quam quod in libris Prophetarum & Apostolorum continetur. Id hoc pacto liquebit: Si est aliquod Dei verbum, ut est, aut hoc est, quod nos Christiani dicimus esse: aut aliud est. At non potest esse aliud. Nam si est aliud, illud erit plenius & planius quam hoc, quod nos habemus. Si est plenius & planius, habebit sanctiora præcepta, & ampliores promissiones. Nam sanctissimi est sanctissima mandare, & benignissimi est cultoribus suis amplissima constituere premia. At non est aliud plenius & pla-

*Probatur,
verbum Pro-
pheticum &
Apostolicum
esse γνήσιον
Dei Verbum.*

& planius. Excutiantur omnia scripta : & nusquam est reperire sanctiores leges, nusquam ampliores promissiones. Ergo hoc, quod dicimus, est verum Dei verbum.

Exinde videre est, quò omnia probentur per EST & NON EST: quâ de re consule Virgil. fragmenta.

CAPUT XII.

De 11. Questione C. Quid?

*Regula resp.
Quidditas.*

Habitâ cognitione, quòd res sit, rectè interrogatur, quid sit? *Hæc quæstio est instrumentum, quo definitio inquiritur: ideò regula responsionis vocatur quidditas, ecceitas, hæcceitas (ut Scotus loquitur) vel definitio.*

*Definitio
quid & quomplex?*

Definitio est, quâ explicatur quid res sit: sive, definitio est regula responsionis, quâ quidditas subjecti exprimitur & monstratur.

Quidditas est essentia rei.

*Primum &
secundum
Natura mo-
mentum.*

Essentia est forma entis, per quam est id, quod est.

Essentia est duplex, primi & secundi momenti.

Essentia primi momenti est, quæ efficit, ut subjectum sit hoc quod est, id est, ut sit & existat.

Essentia secundi momenti est, quæ efficit, ut subjectum existens propter adveniens accidens sit tale quippiam. Et hinc prædicatio est duplex; in quid, & quale, ut monet Zabarella. Animal de homine prædicatur in quid: eruditio de eodem in quale. Nam illud prædicatum responderetur ad interrogationem factam per Quid, quâ quæritur substantia rei. Sic prædicatur genus de specie, & species de individuo. Nam si quis quærat, quid est homo? responderetur, est animal, si quærat, quid est Socrates? responderetur, est homo. Hoc verò prædicatum responderetur ad quæstionem factam per quale. Et hoc quale est triplex, essenziale, accidentale, & medium inter essenziale & accidentale. Essentiale: sic differentia prædicatur de specie in quale. Sed hæc

*Prædicatio
est duplex.*

1. In quid.

2. In quale.

Quale triplex.

1. Essentiale.

hæc talis qualitatis interrogatio non fit nisi post respon-
sionem ad interrogationem factam per quid, ut,
quid est homo? Est animal. Quale animal? Rationa-
le. Sic etiam essentialis qualitas interrogatur, quæ est,
forma essentiam speciei constituens. *Quale acciden-
tale*: sic accidens prædicatur de subjecto, ut album de
homine, quia cum hominis essentiâ nullam affinita-
tem habet. *Quale medium inter essentialiale & acciden-
tale*. Sic prædicatur proprium de specie, & de indi-
viduis ejus speciei, & aliquam cum essentiâ speciei af-
finitatem habet: non quod illam constituat, sed quia
illam constitutam insequitur, & ab illa derivatur, ut
risibile ab essentia hominis.

2. *Quale ac-
cidentalio.*

3. *Quale
medium,
seu medium.*

Quoniam igitur quidditas est duplex, etiam *defini-
tio* erit. Prior vocatur *essentialis*. Posterior *acciden-
talis*. Hinc sequitur.

*Definitio
duplex.*

1. Cum inquitur rei quidditas, fieri interrogatio-
nem, vel de eo, quod res est ratione essentia, vel de eo,
quod est ratione accidentis.

2. Definitionem talem responsionis loco offeren-
dam esse, qua explicetur utraque quidditas, videlicet,
quid res sit in primo & secundo naturæ suæ momento.

Hæ sunt duæ species definitionis, sequuntur partes,
quæ sunt itidem duæ, puta *genus & differentia*. Genus
est symbolum materiæ, differentia formæ. Et hæc est
divisiva respectu generis superioris, at constitutiva re-
spectu speciei inferioris.

*Partes defi-
nitionis.*

1. *Genus.*
2. *Differen-
tia Specifi-
ca.*

Hic opus est utriusq; partis & cognitione, & inven-
tione.

De cognitione & inventione generis teneantur se-
quentes canones & præceptiones. *Genus est pars defi-
nitionis, quæ partem subjecti communem designat*: sive,
genus est terminus communis pluribus, explicans cau-
sam, propter quam subiectum est ens: ut Angelus est
Spiritus. Hic Spiritum esse est causa, ob quam Ange-
lus est ens, sive aliquid, sive *in*, ut loquuntur Græci.

*Inventio ge-
neris quæ
fiat.
Genus in de-
finitione
quid.*

Cogni-

Genera rerū *Cognitio generis est, notitia termini seu vocabuli com-*
munis, quo subjectum definitur. Illa cognitio manat
patuntur ē ex circulatorum conversione, & terminorum transcenden-
singulis cir- *tium (qui cujuslibet rei genus suppeditant) usurpatio-*
culis. Et hoc *ne. Conversione circulatorum invenitur genus, quando*
est summum *queritur ad quem terminum pertineat. Qua de re te-*
artis magi- *neantur hæ regulæ,*
sterium.

I. Ille terminus, sub quo subjectum situatur & collocatur, est genus: ut Aristoteles pertinet ad terminū E circuli S. Dico igitur, Aristoteles est homo. Sic Jesus Servator noster pertinet partim ad circuli S. terminum B. Dico igitur, Jesus ille est Deus: partim ad ejusdem circuli terminum E. Dico igitur, quod Jesus sit *θεὸς καὶ ἄνθρωπος* sive *ἀνθρώπος καὶ θεός*, Deus & homo.
 II. Termini subjectorum universalium sunt distribuendi per species, & dividendi per partes, & inveni-
 es proximum genus. v. g. actio animæ est alia intellectus, alia voluntatis. Sub illa continetur cognitio. Dico igitur, quod cognitio sit actio intellectus, vel animæ intelligentis.

Mira predi-
catorum fa-
cunditas.

III. Terminos prædicatorum sæpè usurpamus loco generum. v. g. intellectus hominis est definiendus Hic definiripotest ex circuli A termino B. & sic est bonitas naturæ humanæ: è termino E, est facultas animæ rationalis: è termino I, est veritas dictorum & factorum: è termino K, est gloria & perfectio imaginis Dei in homine. Ex circuli T termino B. intellectus est differentia, quæ essentialiter à brutis differt. E termino E ejusdem circuli T est principium cognitionis &c.

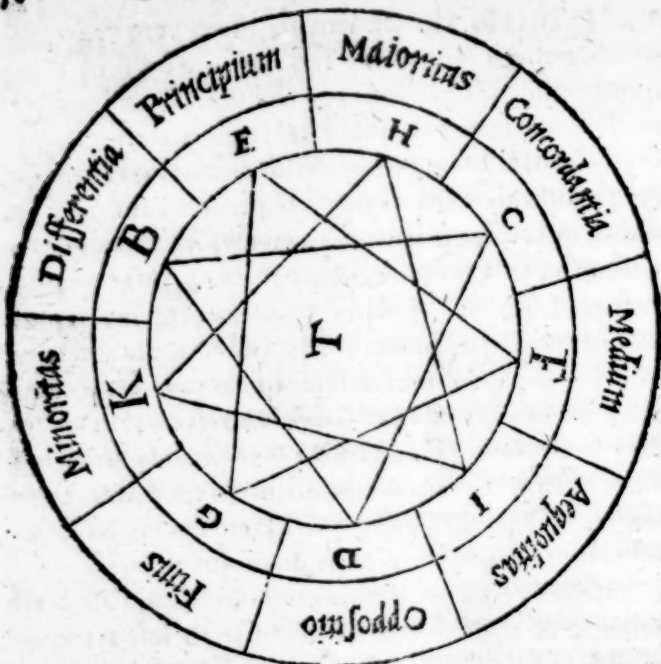
IV. Sæpè epitheta circulatorū, seu termini communes, in quos circuli dividuntur, sumuntur loco generum. v. g. Si definienda sit quantitas, dico esse accidens: quia scilicet est in circulo accidentium. Sic Deus est substantia; quia in circulo S, qui est subjectorum sive substantiarum, continetur.

V. è cir-

V. E' circulo Q. eodem artificio vera genera promissum: quarendo scilicet, quare subiectum, quod definiendum est, sit res vel ens. Quod invenire facile erit, si inquiras, quare vel sequens terminus, vel termini sequentis subiectum ens sit: ut, si quæritur, quare iustitia est ens, termini sequentes causam monstrant, quia est accidens, seu ita inest subiecto, uti denominet. Omne accidens est ens. Iustitia est accidens. Ergo ens. Iustitia igitur est accidens, unde liquid appellatur iustum. Has definitiones præcipue improprias; quia magis scientificæ non succedunt. Itaque, quum abstracta sint forme concretorum, adeo velata & correlata, sane abstracta sunt finienda per concreta, & contra. Qualitas ergo est, unde ens denominatur quale. Quale est, quod qualitatem habet. Sapientia est actus seu forma sapientis, quatenus est sapiens, vel bonitas esse ens, cujus ratione bonum aliquid dicitur esse, effendo & operando &c. Sicut enim sese res habet *ὡς τὸ ἀνθρώπου*, sic etiam *ὡς τὸ θεοῦ*. Ad eundem modum ex reliquis circulis causa entis petitur: ut, quare iustitia est ens? Resp. ex termino B circuli A: quod est bonum necessarium & utile ad defensionem & conservationem cum singulorum, tum universorum. Sic igitur iustitia definienda.

Sequuntur transcendencia, quæ sunt termini, quibus cujuslibet rei genus assertur, & includuntur circulo T.

In his triangulis continentur novem termini, quorum quilibet cuiusque subiecti genus nominat. Sumitur ergo hic unam duntaxat regulam tenere: videl. Si subiectum definiendum est, aliquis horum terminorum erit genus: ut, manus est principium, quo homo contrectat. Homo est principiatum, seu opus Dei. Omnipotentia est differentia, quâ Deus distinguitur à creaturâ impotente, sive est majoritas Dei, est principium operandi, &c.

*Quomodo
differentia
in definitio-
ne intervenien-
das*

Sic cognoscenda & invenienda est prima definitio-
nis pars, nempe Genus: *sequitur modus inveniendi &
cognoscendi differentiam.*

*Differentia est altera pars definitionis, quæ est ejus per-
fectio. Facit enim ut res sit ñ dñ, hoc aliquid, tale ens,
& constituit rem in certo entitatis gradu.*

*Tres sunt
modi inve-
niendi diffe-
rentiam.*

*Differentia invenitur tribus questionibus, veluti prin-
cipijs, nempe Cuius, Quale, Quare. In-
ventio differentia per hæc tria questionum genera, est
eorum, quæ ad ista respondentur, cum genere defini-
tionis conjunctio. Nam ratio formalis definitionis
consistit in conjunctione generis & differentia. Itaq;
necessarium est, ut de invento genere secundum has
formas quæramus. Nam tres istæ quæstiones moventur
& de subiecto, seu definito, & de genere. v. g. Ho-
mo est animal. Hic tres istæ quæstiones moventur
primò de homine, ceu definito, deinde animali, ceu
genere.*

Quomodo

*Quomodo per questionem Cuius, in-
veniatnr differentia in definitio-
nibus.*

Hæc questione inquiritur, vel possessor, vel res possessa. *Primus mo-
Possessoris vocabulo intelligimus omne id (ut habetur in dus investi-
nostro ms.) cui potest attribui verbum habere, ut sunt rela- gandi dissa-
ta & relatè considerata. Relata enim nō sunt ἕκαστον, sed rentiam.
ἅπαντες. Sic subjectum habet accidens. Jam igitur
si definienda sit qualitas, dico, quod sit accidens sui
subjecti, per quam est hoc vel illo modo dispositum
& affectum. Dominus est, qui servum habet; magi-
stratus, qui subditos. *Possessivum est, quod habetur, vel
inest, vel etiam habet.* Sic pars habetur à Toto. Dico
igitur, Cubile est pars domus in quâ homo capit som-
num.*

Inventio autem tam possessoris, quàm possessivi est
discursus & conversio circularum, & in iisdem termi-
norum consideratio, quæ fit sano rationis adhibito
iudicio, hoc modo:

I. Expendatur, ad quem circulum referatur, id de
quo movetur *questio Cuius.*

II. Eo invento, possessor vel possessivum erit, vel
ipse terminus, sub quo illud continetur, vel alius quis-
piam illo vel superior vel inferior.

III. Si in circulo subjectorum *questio cuius* non sit
comprehensa, reliqui consulendi sunt circuli. e.g. In
regula tertia de inventione generis definivimus intel-
lectum, quod sit facultas. Hæc definitio imperfecta
est. Accit enim differentia. Differentiam ut inveniam
quæro cuius rei sit facultas. Quæro possessorem in cir-
culo proprio subjectorum. Invenio E sub quo intel-
lectus continetur. Dico igitur: intellectus est facultas
hominis. Et sic differt ab intellectu Dei & Angeli.
Jam quia homo constat suis partibus essentialibus, rur-
sum quæro, cuius partis sit facultas. Fieri necesse est

fieri partitionem, & in partibus adhiberi iudicium, ut rectè perspicias, utra possessoris titulo sit digna. Partes verò hominis sunt corpus & anima. De corpore illa dici non potest. Dico igitur, intellectum esse facultatem animæ rationalis. Sed & voluntas est facultas animæ, ideoque ultima differentia est addenda, intellectus est facultas animæ cognoscitiva, voluntas electiva.

*Secundus
modus inve-
stigandi dif-
ferentiam,*

*Quomodo per questionem QVALIS inve-
niatur differentia in definitio-
nibus.*

Perfacilis est hæc inventio. *Mutatis enim substantivis nominibus in adjectiva, termini differentiarum in promptu sunt.* Substantiva autem sunt omnia, quæ in singulis circulis, excepto postremo Q, recondita sunt, Ideò hic quoque discursus circularum est necessarius e. g. suprà dictum est, intellectum hominis esse facultatem. Jam quæro qualis sit facultas? Respondeo ex circuli S b c d e f. divina, angelica & spiritualis, cœlestis, rationalis, imaginativa: item ex circuli A b c d e f g. bona, finita vel infinita, perpetua, actualis &c. Idem fit discurrendo per singulos terminos circuli T.

*Tertius mo-
dus inve-
stigandi dif-
ferentiam,*

*Quomodo per questionem QVARE inve-
niatur differentia in defini-
tionibus?*

Si hæc questionis formâ differentiam invenire velis, primum de subiecto quare, non quare ens sit, sed quare peculiari isto nomine appelletur. e. g. definienda est Castitas. Hujus differentiam si invenire volueris, quare causam hujus appellationis, quare sic nominetur? nimirum, quia regit & prohibet organa externa ab iniquitate, quæ vel in verbis, vel in factis cōsistit. Id cognoscimus, quando rationē nominis investigamus. In nomi-
ne

ne autē tria pensanda, *παρὰ τὴν φύσιν, ὑπὸ τὴν φύσιν, ἐκ τὴν φύσιν*. In definitio-
 Quæ ex Grammaticis huc afferre decet. Deinde dif- *ne nominis*
 ferentia additur generi, ut quare castitas est virtus. Sed *ita ad un-*
 quomodo pressius differentia è quæstione Quare sit *quem obser-*
 petenda, id porrò latius ex regula causalitatis intellige- *vanda.*
 mus.

Coronidis loco observa, non ineptè genera & dif- *Pradicamē-*
 ferentias rerum peti è serie prædicamentorum. Si igitur *ta sunt tabu-*
 hominem definire velis, tuum est observare in quo- *la generū &*
 nam sit prædicamento, ut exinde mutueris genus & *differentia-*
 differentiam. Consule logicam Polani: Observa etiā *rum.*
 methodum Scalichii, quæ talis est: Quicquid in & de *Novæ defi-*
 aliquo consideratione effertur, id fit aut per efficientē *nendi me-*
 causam, aut per effectum, aut per objectum, aut per a- *thodus è*
 ctum, aut per aptitudinem, aut ratione perfectionis, *SCALI-*
 Atque nihil est quod hisce sex in quovis subjecto non *CHIO.*
 ad amissum declarari queat. Hinc enim definitiones
 rerum pendent. Hinc veræ apodixes proveniunt. Non
 igitur perfectam rei definitionē assignare poteris, nisi
 eam hinc sumas: Melius igitur definitur homo, cui
 convenit actus hominis, quàm animal rationale, ut
 vult Scalichius, cujus tamen ratio non militat. Dicit
 enim, minus esse in definitione, quàm sit in definito:
 eò quod etiam ñ rationale Angelis tribuatur. Hem
 Scalichi! Totā definitio debet reciprocari cum defini-
 to, Jam verò Angelus non est animal.

CAPUT XIII.

De quæstione D, De quo.

Questio de quo est instrumentum artis, quo vel spe- *Regula di-*
 cies, vel partes rei subjectæ inquirimus. Species il- *visionis.*
 lius tres sunt, Quot, Quotuplex, Ex quibus. Prima in-
 dagat numerum eorum, de quibus quæritur, Et re-
 spondetur vel affirmando, vel negando. Affirmativè,
 per nomina cardinalia, unus, duo, tres, &c, ut quot sunt
 mundi? Unus. Vel per inductionem & collectionem

specierum, ut si quæram, quot sunt animalia? Idem dico, atque si petam, ut distinctè & ordine species animalis enumeres. Respondebitur igitur, quod sint homo, equus, avis, piscis, serpens, *Quadrupes* &c. Hæc inveniuntur in divisionibus terminorum circuli S & I.

Negativa responsio fit per vocabulum, Nullus, a, um: ut, Quis hominum creavit mundum? Nullus. Altera hujus regulæ species est *Quotuplex*: quæ inquit species, prout illæ a suis differentiis nuncupantur, idq; vel adjectivè, vel substantivè.

Adjectivè, casu eodem cum subjecto: ut, servus alius est fidelis, alius infidelis & nequam. Substantivè, casu genitivo: ut, servus alius est Dei, alius Satanæ, & Mammone.

Responsionis autè vocabula formativa sunt, vel reditiva, ut simplex, duplex, triplex, vel expositiva & numerantia, ut quidam, alius.

Sed quæritur quæ tandem istas species cognoscere queamus? Sic inquam. De ipso subjecto fiat quæstio per formas, Cuius & Qualis, percurrento omnes circulos, nullo excepto: ut, sit quæstio de felicitate, quotuplex sit? Respondebitur ex formâ Cujus, juxta circulum S. Felicitas alia est Dei, alia Angelorum alia hominum, juxta circulum A. Alia est æternitatis, alia perpetuitatis: quarum illa soli Deo, hæc Angelis & electis hominibus competit: alia intellectus, alia voluntatis. Ex circulo T. Alia est felicitas causæ efficientis principalis, alia instrumentalis. Ex circuli Q termino h, Quando felicitas alia est seculorum antè diluvium, alia temporum post diluvium, vel, alia hujus vitæ & finiendæ, alia alterius vitæ & perennis. Ex circulo I. Felicitas alia magnitudinis, alia numeri, alia actionum animæ, alia corporis.

Deinde ex formâ Qualis respondebitur, discurrendo terminos subjectorum & prædicatorum. Felicitas alia humana, alia Angelica: ex circulo S. Alia du-

rabilis,

*Facilima
methodus
dialectica:
eque archa-
ica.*

rabilis, alia non; ex circulo A. Alia felicitas in principio, medio, fine, alia major, minor, æqualis: è circ. T. Et sic in reliquis.

Hic nota sequentes maximas.

I. Interdum species ambę distinctis nominibus enunciantur, ut Angelus, alius bonus, alius malus. Interdum una species expressè nominatur, altera infinito nomine indigitatur, ut Angelus alius est perfectus, alius non perfectus; ens, non-ens &c. Et hæ species sunt maximè contradistinctæ, quia sunt termini desumpti è primo principio, *Impossibile est idem esse & non esse.*

II. Nomina mutari possunt in verba, ut: Felicitas alia beat, alia damnat: alia durat, alia perit: alia expetitur, alia contemnitur: quæ divisiones depromptæ sunt è duratione, bonitate, appetitu.

III. Membra divisionis sumuntur vel ex uno tantum termino, ut felicitas alia durat, alia non: vel ex duobus & pluribus, ut felicitas est Angelica, divina, vel humana.

IV. Superstitiosi sunt, qui tantum venantur & venerantur *dixotopias.*

Sequuntur partes subjecti, quæ requiruntur & concurrunt ad rei constitutionem & compositionem.

Partes cujusque rei communi nomine vocantur *Materia & Forma*: Totum dicitur compositum. *Materia & forma sunt partes compositæ.*

Materia invenitur inquirendo causam aliquam ob quam ens est: ut quia homo est animal, ens est,

Forma reperitur, quando inquiremus causam, ob quam subjectum peculiari & proprio nomine appellatur, seu ob quam res est tale ens: ut, quia homo est animal rationale, dicitur homo.

Regula respondendi ad hanc questionem est materialitas, seu divisio. Quamvis autem ratio dividendi jam sit plus satis enucleata: ut tamen candidatus philosophiæ Lullianæ eam melius insigere animo possit, sibi proponat hoc schema.

CLAVIS ARTIS LULLIANÆ

Schema divisionis habet circumferentiam & centrum seu triangulum. In circumferentiâ describuntur 9 literæ, & earundem significata:

D Genus	E Effectum	H Virtus
C Totum	F Subjectum	I Substantia
A Causa	G Accidens	K Absolutum.

Quod quid dividitur, quoddam horum est. Centrū vel circulum triangulum, est organon, quod monstrat quid sit dividendum, & genera, in quæ dividitur, & quæ sit. Eo enim (triangulum intellige) converso terminum quemlibet circumferentiæ, statim in circulo divisionis materia se offert, e. g. quæritur de virtute, i. e. quomodo dividatur? Hic prima ostenditur pars est, movere in circulo trianguli supremum angulum, & considerare, ad quem terminum recte debeat, an ad genus, vel totum, vel causam. Movetur per triangulo apparet, virtutem locum habere in circulo. *Generis*: Ideò distribuenda est in suas species, scilicet. 1. Juxtà quæstionem Quot, dicentes virtutes sunt Fortitudo, Justitia, Temperantia, Prudentia, 2. Juxtà quæstionem Qnotuplex, dicentes, alia est DEI creatoris, alia creati hominis: alia est innata, alia acquisita.

Totius. Fit igitur partitio, quâ virtutis partes enumerantur. Partes autem virtutis sunt, materia, habitus, & aptitudo & rectitudo naturæ: & forma, & ratio illius rectitudinis in dictis & factis.

Causæ. Fit igitur divisio per enumerationem causarum: ut, virtutis causæ sunt Natura, Ars, Exercitatio. Causa finalis est gloria DEI, &c.

Effectuum. Fit igitur divisio virtutis per enumerationem effectuum. Sunt autem effecta virtutis conservatio, communicatio, augmentatio, incolumitas, &c. ex circulo. A, terminis b, c, d. Potest etiam dividitur ex accidentibus, subjectis, &c.

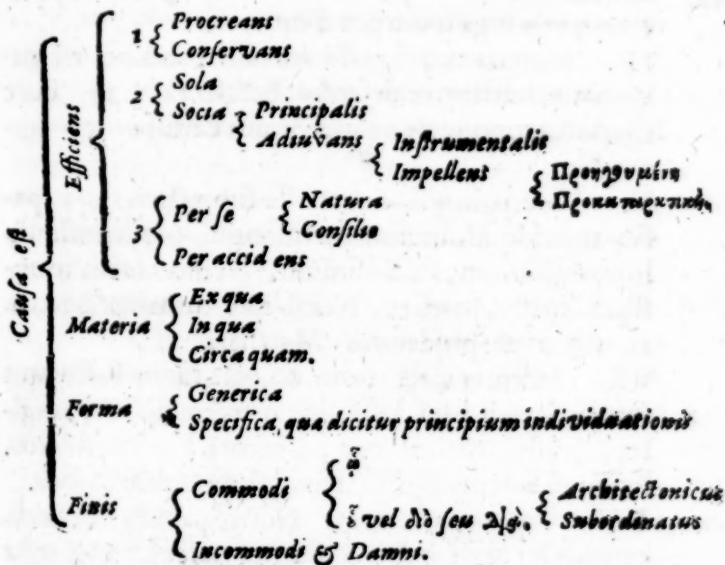
CAPUT XIV.

De regulâ seu quæstione. E, QVARE.

Regula, quæ rationem respondendi ad hanc quæstionem decernit, est *Causalitas*, quæ ex causis rem explicandam ostendit. *Regula causæ salutis.*

Hic igitur opus est cognitione causarum: quarum genera hoc schemate adumbravi, exceptis causis per accidens; quia hæ sunt infinitæ, & certis distribui classibus nequeunt. Generibus causarum cognitis, species & individua petantur ex varia lectione, experientia, circuloꝝ revolutione, terminorum definitionibus & divisionibus. Nec enim hæc ars tradit causas individuorum, videlicet fulminû, nubium, fontium, sed generalia instrumenta subministrat, quibus deducimur in causarum noticiam. Genera harum causarum sunt ista,

Series causarum.

Definitiones horum generum petantur è libellis *Dialecticis*.

Paradigma.

Praxis hujus regulæ exemplo plana fiet. Esto igitur hæc quæstio, desumpta ex Joan. 10. cap. Quare Dominus noster Jesus Christus sit & dicatur Pastor? Respond.

I. Per causam efficientem hujus Pastoratus: quæ est, DEI Patris præordinatio, ordinatio, unctio ad hoc genus muneris, Esa. 40. v. 11. Ezech. 34. v. 23, 24.

II. Causa impellens *πρηνεσμεν*, interna & antecedens est *ιουδικία*, beneplacitum & libera voluntas DEI *τρεσπυιον*. Ezech. 34. v. 26. Joan. 10. v. 3.

*Christus est
nosler ma-
diator.*

1. Merito, in
statu exima-
tionis.

2. Efficacia,
in statu ex-
altationis.

III. Causa impulsiva *προκαταρκτική*, est ipsius Christi meritum, quod ab ipso solo præstari potuit: & ab eo efficaciter nobis applicari: in quibus, merito nempe & efficaciam, consistit eiusmodi Pastoris officium. Quia solus calcare potuit torcular: quia solus posuit, & ponere *ιερραπικως* potuit animam suam pro ovibus suis. Christum autem impulit obedientia erga Patrem, & *φιλαυθεντία* erga suum peculium.

IV. Materia ex qua pastoratus ille consistit, est gubernatio, nutritio & defensio. Ezech. 34. v. 29. Hæc tria nobis contingere nequeunt, nisi Christus sit *ο αρχιποιλος*.

V. Materia, in qua, debet esse subjectum hujus pastoratus, idque omnium fortissimum, prudentissimum, humanissimum, fidelissimum. Nemo autem robustior Christo, Joan. 10. Nemo ipso humanior, Matth. 11. nemo ipso prudentior, Matth. 12.

VI. Materia circa quam, objecta hujus Pastoratus sunt: à dextris lupi, à sinistris mercenarii. Contra illos Christus oves suas tuetur, contra hos consolatur. Primum autem objectum est ovile ipsum cum ovibus.

VII. Forma pastoratus: Nutrit pabulo spirituali, carnis suæ: regit verbo & spiritu: defendit suas oves contra insultus Satanæ, Mundi. &c. & quidem prudentissimè & fortissimè. Non pascit illas elementis externis, nec illas gubernat terrestri & elementalibus ba-

culo, sed cœlesti & spirituali.

VIII. Christus est Pastor propter fines. 1. Ratione finis commodi, ^{Finis 3.} respectu Christi. Non est ut inde mereatur quippiam, quo se servare possit: sed est usurpatio & obligatio Christianorū, ad perennem laudis magnificentiam, ut cognoscatur & celebretur. Ezech. 34. v. 27. *Et scient, quia ego Dominus.* Joh. 10. *Et cognoscent me.* 2. Respectu ovium finis est, illarū collectio & conservatio. Joh. 10. Ef. 40. In baculo suo congregabit ipse. Luc. 15. 3. Finis verò, qui vocatur dī, est necessaria, immutabilis & æterni æternæ electionis consilij executio. Ephes. 1. Johan. 6. *Quicquid dat mihi Pater, &c. Hæc est voluntas ejus.* 4. Re- ^{Finis 4.} spectu ovium finis ^{est} est, earum perfectio & gloria. Joh. 10. *Erit unum ovile.* Ezech. 34. *Non erunt ultra imminuti fame.* Psalm. 23. *Bonitas & misericordia subsequenter me.* 5. Ratione incommodi & damni.

1. Ut ne illa, quæ in deserto periculis extremis obiecta erat, prorsus pereat.
2. Ne collecta in desertum denuò per devia abeat.
3. Ne oves conculcentur ab hircis & arietibus, sed sint sine metu. Psalm. 23. *Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo.*

Ad eundem modum omnes quæstiones hujus classis solvi & amplificari possunt.

Et quia verum esse omnes intelligunt, quod Aristoteles dicit: *Scire est rem per causas cognoscere.* Statuendum igitur omninò est hanc quæstionem esse *clavem*, quâ fores scientiæ aperiuntur.

CAPUT XV.

De 5. quæstione F, Quantum.

Regula hujus quæstionis nominatur quantitas, quæ ^{Regula quæ} ostendit, responsionis materiam debere fieri vel ^{stativa.} per magnitudinem, vel per numerum: Sub illâ etiam ^{infini-}

*Quantitas
est discreta,
vel concreta.*

infinatam subintellectam volumus. e. g. Quantus pastor est Christus? Responderetur, est infinitus secundum deitatem. Quanta est fides Christianorum? Est magna, ut in muliere Cananæa. Matth. 15. major vel maxima, ut in Capitano. Sub numero etiam innumera comprehendo: ut quanta sunt peccatorum mala? Resp. Innumera. Et hæc quæstio æquipollet illi, quot sunt? Cæterum *quantitas est triplex essentia, modus, virtutis.* Vide sis Brunum de lamp. combin. cap. 9. membro. 7.

CAPUT XVI.

De Quæstione 6. Quale, G.

*Quatuor
sunt species
qualitatis.*

HUic quæstioni subjicitur regula, quæ vocatur Qualitas. Quot igitur sunt species qualitatis, tot sunt hujus quæstionis multiplicationes & sensus. Species autem qualitatis pere è tabulis prædicamentali-
libus. Quando igitur quæritur, qualis sit res, responderetur ex quatuor his speciebus.

1. *Habitus.* I. Qualis est secundum *esse*, *habitus*? Ut, qualis Pastor est Christus? Est fidelis, verax, prudens.

2. *Potentia & impotentia naturalis.* II. Qualis est secundum potentias vel impotentias naturales? ut, Christus est Pastor, in quo heroici motus adversum lupos, & *νεκρῶν* erga oves eminent & conspiciuntur.

3. *Qualitas passibilis.* III. Qualis est secundum passibiles qualitates? ut, Christus est audibilis suis ovibus, & erit tandem iisdem visibilis & palpabilis. Est insuper affectu læto exhilarans corda suarum ovium.

4. *Forma & figura.* IV. Qualis est secundum figuram? Hæc quæstio moveri solet de artificialibus, sed hic modus est specialis.

Cæteroqui communis regula respondendi ad hanc quæstionem est circularis discursus, qui mutatis abstractis in concreta solet fieri: ut, cum quæritur, qualis pastor sit Christus? Responderetur ex circulo S. Est divinus,

*Discursus
circularis
universalis.*

vinus, à Deo ordinatus, cœlestis, è cœlo descendens spiritualis, humanus. Ex circulo I. Est unus, justus, fortis. Ex circulo A. Bonus, perpetuus, omnipotēs, *καὶ δὴ πῶς*, liberrimus. Ex circulo T. Alius & diversus à mercenariis, idem cum Deo Patre, adversus & contrarius lupis. Ex circulo Q. Ordinarius, nutritius, defensor suarum ovium &c, ex terminis d & e.

CAPUT XVII.

De 7. quaestione Quando, H.

Responsioni ad hanc quaestionem inservit *regula*, *Regula Temporalitatis*, quæ nominatur *Temporalitas*: & monet ad hanc quaestionem respondendum esse vocabulis tempus significantibus, *vel expressè, vel consequenter*.

Expressè, vel integrum nominando; ut, semper, perpetuò, ab æterno, in æternum: vel partem, ut annu, æstatem, hyemem, horam.

Consequenter, quod ex jam nominatis circumstantiis intelligitur: ut, hoc accidit sub Rege Alexandro Magno. E. g.

Quando est Christus passus? Resp. semper, toto vitæ suæ curriculo. Quando sunt vindemiæ? Resp. Tempore autumnii. Quando Christus natus? Tempore Augusti, cum censeretur totus orbis,

At notabis hic discrimina temporis: quòd vocabula alia sint presentis, ut, hodie, nunc; *alia prateriti*: ut, heri, dudum, pridem: *alia futuri temporis*, ut, cras, perendie &c.

Huc pertinent etiam vocabula seu adverbia communia diversorum temporum, ut quandoque, aliquando, olim,

CAPUT XVIII.

De Quaestione 8. Ubi, I.

Regula hujus quaestionis responsioni accommodata est *localitas*, quæ monet, pro terminis responsionis *Regula localitatis*.

fionis uti nos oportere designationi loci, vel subiecti, in quores est, de quâ instituta quæstio percontatur.

Et vel loca, sive subiecta omnia simul colligata proferuntur voce adverbiali, ubique, & similibus: vel unum quoddam, quod est vel necessarium & ex lege veritatis perpetuâ licitum, vel imperatum: ut, si quæritur, ubi sit Christus? Resp. Personaliter non est definitus loco, sed est ubique: naturaliter autem, corpore nempe suo, est finitus & circumscriptus. Vulgò dicunt. Deus est in loco repletivè, Angelus definitivè, corpus circumscriptivè.

CAPUT XIX.

De questione 9. Quomodo, R.

Quemadmodum duplex est hujus quæstionis sensus: ita duplex quoque est regula, juxta quam responsiones formantur.

Regula Modalitatis.

Prior vocatur *Modalitas*, quæ ostendit ordinem, & partes ordinis esse explicandas, quando de actionibus seu modis agendi quæstio existit. Quæritur enim in eâ, quid primo, quid secundo loco &c. quid conjunctim, & quid seorsim factum sit, & respondetur per gerundium. Hæc autem scimus vel per experientiam, quæ nos actioni interfuisse requirit, vel per institutionem, quæ fit aut vivâ voce, aut scripto. E. g. Quomodo rectè tractari potest in Theologiâ locus communis de Sacra Cœna? Resp. Experientiâ edocti homines qui habent *αισθητικη γνωρις* *πρὸς* debent & possunt. 1. docere, cum quid scire de sacra illâ synaxi alii debeant, tum quid alios facere oporteat. 2. Doctrinam repetere, sæpius inculcare, admonere publicè & privatim. Deinde ita doceri possunt, quemadmodum vivâ voce docuit Ursinus suos discipulos. 1. Ordine singula proponendo, explicando, tradendo. 2. Errores refutando. Deniq; doceri possunt ex scriptis Paulinis: qui. 1. Docuit. 2. Redarguit, 3. Consolatus est, 4. Correxuit

& instituit. Addamus & hoc exemplum: Quomodo Deus creavit mundum? Responsio petenda est ex analysi cap. 1. Gen. Respondendum igitur est juxta ordinem dierum à Prophetâ annotatum.

Hæc de modalitate, quæ si rebus competat, ad quæstionem Quare pertinet.

Sequitur de instrumentalitate quæ est posterior *Regula instrumenta-*
 responsionis regula ad quæstionem, Quomodo? Monet autem in responsis fieri debere mentionem instrumentorum & actionum, quæ in actionibus ad quippiam efficiendum adhibentur. Cæterum eorum inventionem exhibet circulus I. videlicet instrumentorum vel prædicabilium accidentalium: ut, si quærratur, quomodo fiat exercitus? Respondetur ex quantitate, videl. per multitudinem & coactum militum numerum. Ex qualitate, per virtutem, & sapientiâ, heroicumque animum principis, seu ducis. Item, si quærratur, quomodo justificemur coràm Deo? qualitatis species percurrendo, nos fide coràm Deo justos censerî affirmabimus, quatenus fides consideratur in prædicamento relationis. Et hîc nota superest de relationibus: quòd iis subsint omnes substantiæ, quatenus peculiare ab usu singulari nomen accipiunt: ut sunt, culter, acus, malleus, & alia instrumenta artis mechanice.

Hucusque explicatus est circulus quæstionum sive regularum: ubi scias velim, me pleraque mutuatum esse è manuscripto Anonymi cujusdam, mutatis tamè mutandis. Cæterum Philippiistæ (quos vocant) in methodo didascalicâ aliam quæstionum seriem observant, sicut videre est è compendio Theologico Heerbrandi, & Topicis Theologicis Hyperij. Illi enim quærunt, 1. an sit. 2. quid sit. 3. quotuplex sit. 4. quænam sint rei causæ. 5. quæ effecta. 6. quæ cognata & connexa. 7. quæ contraria, &c. Sunt & alij, qui circumstantias solent exquirere, prout in hoc versu commemorantur.

*Methodus
didascalica
per quæstiones.*

Quis

*Circumstan-
tiarū accu-
rata obser-
vatio est per-
utilis.*

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?
Secundum hæc siquidem circumstantias omnia ex-
aminanda sunt, ut eo plenius & circūspectius de quo-
libet negotio judicemus. Dicuntur autem *circumstantie*,
circumstantia, quòd humanas actiones circumstent, &
quasi extrinsecus ad earum essentiam se habeant. Qui-
dam recensent decem, ut sunt: *agens, quod agitur, in*
quod agens agit, quo instrumento, quomodo, ob quem fi-
nem, quando, ubi, coràm quo, quàm diu. Præcipuæ sunt,
ob quem finem, & in quod agitur. Illæ circumstan-
tiæ evidenter augent malitiam, vel bonitatem, elegan-
tiam aut deformitatem actionum. Itaque quoties
stat sententia differere de bello, aliove facto, hæc cir-
cumstantias probè ut observes autor sum.

CAPUT XX.

De instrumentis dispositionis.

*Transitio
perfecta.*

Hucusq, quum de instrumentis inveniendi differue-
rimus, ea, quæ disponendi dicuntur, subsequa fue-
rint. Illa enim primæ mentis operationi, quæ est sim-
plex: hæc secundæ, itemque tertiæ, quæ utraq; com-
plexa est, respondet. Zab. 1, 2. de nat. log. c. 3. *In-*
strumentum dispositionis est altera officina Logica pars, de
disponendis argumentis. Hoc enim instrumento arti-
fex inventam & subjectam materiam præparat ac dis-
ponit ad opus, quod in acquisitione & communicatione
scientiæ consistit. Est igitur opus intellectus ac ra-
tionis humanæ ad hoc inventum, ut ex tribus illis.
πρὸς δ, ὑπὸ, ἐν ἧς δέχονται, exurgat πρὸς νοήματα, quæ scire
faciat, demonstratio.

*Tria demon-
strationis re-
quisita.*

*Disponendi instrumentum est, vel Noëticum, vel Dia-
noëticum.*

Per noëticum fit declaratio, per dianoëticum pro-
batio.

*Noëticum est, quo thema simplex cum argumento ita
disponimus, ut in eorum dispositione appareat veritas.*

Hujus

Hujus enim instrumenti finis proximus & adæquatus est veritas, quæ consistit in compositione & divisione.

CAPUT XXI.

De Propositione.

Noticum disponendi instrumentum dicitur Propositio, aliàs enuntiatum, effatum, axioma: Cicero-
ni, Apulejo, Ramo: *Propositio est primum instrumentum disponendi.*

Propositio est instrumentum dispositionis Logicae, per quod scientia formatur compositione & divisione. In se autem considerata est connexio ejus de quo quæritur, cum eo, quod responderetur. *Componere est affirmare, dividere negare.*

Hæc est ἀνάρησις, mentalis, vel προφορικὴ, prolata; εἰρησ, vel enunciata, vel scripta.

Hujusmodi propositio est principium, tam cognitionis, quam de re aliquâ habere & debemus & possumus, quàm argumentationis, à quâ cognitionis certitudo dependet.

Vocatur principium cognitionis, quia omnem scientiarum materiam complectitur: ita ut de eo, qui unam propositionem constituit, quod sciat, affirmari possit. Nominatur etiam res cognita. Et sic generalissimè propositio consideratur, quod sit principium scientiarum, quo & nos scire ostendimus, & alios scire facimus. *Principium cognitionis quid sit?*

De propositionibus hæc sunt in genere tenenda.

1. Tot sunt propositiones, quot sunt quæstiones.
2. *Termini cognati affirmando, dissentanei negando disponuntur.*
3. Tales sunt propositiones, quales sunt termini. *Varia propositionum divisiones.*
Hinc propositio dividitur.
 1. In univocam, æquivocam, denominativam.
 2. In necessariam & contingentem.
 3. In simplicem, compositam, modalem. Modus verò est, vel nomen, sub quo gerundia & participia si-

mul intelliguntur, vel adverbium.

4. In veram & falsam.

5. In propriam, impropriam, & inusitatam.

Harum definitiones petere licebit è D. Keckermāno & Molinæo.

*Due sunt
partes cuius-
libet proposi-
tionis,*

IV. Partes propositionum sunt duæ, id de quo loquimur, & id quod loquimur. Prior pars subjectum vulgò vocatur ab Aristoteleis, à Grammaticis suppositum, à Raméis pars antecedens: posterior pars vocatur prædicatum, appositum, adjectum, attributum, à Raméis pars consequens.

*Propositio
qua, qualis,
quanta?*

V. Ex quantitate subjectorum cognoscuntur propositiones, quantæ sint, an universales, vel particulares, an indefinitæ, vel singulares.

CAPUT XXII.

De Syllogismo.

H Aellenus de Instrumento disponendi Noëtico seu Axiomatico, sequitur jam *Dianoëticum*. *Dianoëticum est, quo unum axioma ex alio elicimus*. Confer Scal, ex. 307. lect. 2.

*Syllogismus
est secundum
instrumentum
disponendi.*

Dianoëticum, vel est syllogismus, vel methodus. Syllogismus est instrumentum disponendi dianoëticum, quo thema compositum cum argumento tertio ita disponitur, ut posito antecedente, necessario concludatur: alias dicitur argumentatio, cujus principium est propositio. Argumentatio enim est concursus propositionum, in quo una ex altera nascitur, per & propter legitimam dispositionis formam. Ab aliis definitur oratio, in qua conclusio aliqua confirmatur aut refutatur, per alias notiores propositiones.

Quæ passim ab Aristotelicis & Raméis annotantur de speciebus argumentationis, de figuris, de figurarum modis, de generalibus & specialibus regulis, huc pertinent. Nam isti philosophi de hoc genere instrumenti logici perspicuè & planè tradiderunt.

Duo velim hic velut in transcurso notari.

I. In Syllogismo tres tantum termini requiruntur. *Contraria*

II. Falsam cum propositionem tum argumentationem non dicimus esse Instrumenta Logica Dialectici, sed Sophisticæ. Fit autem illarum hic mentio, ut vera instrumenta scientiæ à falsis discernantur. Qui enim mediis contrariis utitur, etiam effectum parit contrarium. Sic qui per falsam argumentationem docere scientiam vult, non docet scire, sed nescire. Deinde palam constat officium veritatis (ut ita loquar) esse, non solum ipsum falsum, sed etiam principia & instrumenta falsi tollere. Nam sicut mendacium sui ipsius est destructio: ita veritatis comes individuus est victoria, & sui conservatio.

CAPUT XXIII.

De Methodo.

Alium disponendi instrumentum dianoëticum est
METHODUS.

*Methodus est instrumentum dianoëticum, quounum^{strumētum.}
vel plura axiomata ex alio, sine vi syllogistica colliguntur,
ad rerum cognitionem in suo genere perfectam adipiscen-
dum.*

Atque in omnib. axiomatibus ordinatis est aliquod
prius & posterius. Ordo enim omnis in priori & po-
steriori veluti formâ & essentiâ consistit. Fonseca, 5.
Metaph. c. 1. q. 3. l. 3. Atque ut in axioma veritas &
falsitas, in Syllogismo consequentia & incôsequentia:
ita, in methodo ordo & confusio judicatur. Hujus u-
nicus est canon, ut nempe à generalissimis per subalter-
na ad specialissima procedat. Generalia autem sunt,
quæ sine sequentibus intelligi possunt, & sine quibus
sequentia intelligi non possunt. Sic in Grammaticis
doctrina de literis est omnium generalissima, quia illi
à sequentibus lux non infertur, ipsa autem sequentibus
lucem infert.

*Dua sunt
species Me-
thodi.*

*Due autem sunt species Methodi. Est enim vel Syn-
thetica, vel Analytica.*

Utraque est Methodus: quia utraque consistit in
priori & posteriori, quæ ordinis essentiam in genere
constituunt.

*Ordo resolutivus seu Analyticus à fine ad media pro-
cedit: cōpositivus à mediis ad finis adeptiōē progreditur.*

Hic à prima origine arcessam doctrinam de legibus

*Leges infor-
mandarum
disciplina-
rum sunt
sex.*

informandarum disciplinarum.

Quoniam disciplinarum præcepta & vera necessa-
riò & iusto ordine, ut alia ex aliis connexa hæreant, esse
oportet disposita, duplicibus ad eas tùm componendas,
tùm judicandas opus esse legibus apparet: videl. cet., aliis,
ad quas præcepta singula examinentur, & aliis, ad quas
exigatur ipse nexus & coherentia. Illas axiomaticas, has
methodicas dicimus.

*Leges axio-
maticas tres
sunt.*

*Axiomatica sunt, quæ docent, quomodo alicujus pro-
positionis prædicatum ad subjectum, seu pars consequens
ad antecedentem debeat esse affecta.*

Earum sunt tres, lex $\chi\tau\omega\alpha\iota\tau\epsilon\varsigma$ καὶ αὐτί, καὶ δ' ὅλη πρὸς τὸν.

Lex $\chi\tau\omega\alpha\iota\tau\epsilon\varsigma$ vult, ut prædicatum verum sit de omni

*antecedente, loco & tempore: $\chi\tau\omega\alpha\iota\tau\epsilon\varsigma$, scilicet ὁποῦντι-
νόν, τόπου, καὶ χρόνου.*

*Prima lex
axiomatica
est $\chi\tau\omega\alpha\iota\tau\epsilon\varsigma$.*

Hoc vulgo dicunt absolvi ab omni

Nunc & Tunc, hic & isthic. Id autem est $\chi\tau\omega\alpha\iota\tau\epsilon\varsigma$, quod

verum est, non falsum, si quidem necessariò, non autē

fortuitò verum sit, & affirmatum non negatum. Nam

veritatis certà notitià ut imbuamur per artes quæritur,

à qua falsitas penitus abludit: & contingentia, quā idē

aliàs verum, aliàs falsum esse deprehenditur, falsitati

affinis est, quum nil certæ veritatis habeat. Negatio

autem, quæ pura quidem sit negatio, non docet verita-

tem, sed dedocet errorem. Et affirmatio est principiis

vicinior, quàm negatio, quippe quum hæc non nisi

per illam cognoscatur. Affirmatio enim est mensura

negationis. Quare $\chi\tau\omega\alpha\iota\tau\epsilon\varsigma$ etiam aliquid esse potest,

*quod tamen sit speciale. Sunt enim quædam artes pu-
tà*

*Contingen-
tia est affinis
falsitati.*

*Affirmatio
est mensura
negationis.*

tà Astrologia, Geographia, Physica, quibus adde sapientiam illam arcanam, Theologiam, quæ omnino de singularibus præcipere necesse habent. Et dici potest, quòd illa singularia, ut sunt Sol, Christus, Deus, sint instar generis, quum nullas cognatas species habeant. Axioma igitur *ἡ παντὸς* non modò hoc fuerit, Cygnus est albus, sed etiam istud, Deus est ens independens &c. Nam hoc prædicatum est verum de suo subiecto, semper & ubivis. Quare axioma, quod nò judicatur *ἡ παντὸς*, erit vel *ἡ μηδενὸς*, de nullo, ut homo est asinus, vel *ἡ μέγας* secundum partem verum est, ut aliquid alicubi & aliàs sit, alicubi & aliàs non sit, ut homo est doctus.

Quadam artes præcipiunt de singularibus.

Alteraxioma est κατ' αὐτὸ, per se, i. e. essentialiter; cui opponitur *ἡ συμπεσχηκός*, per accidens. Hæc igitur vult, ut partes, antecedens, & consequens, inter se sint essentialiter, vel absolute & constitutione, ut forma est essentialis formato, genus speciei: vel modo quodam, seu comitatione, ut adjunctum proprium subiecti est essentialiter. Prior modus est οὐσιαστικὸς, posterior ἐκπεσχηκὸς ut, homo est animal, homo est *ἡλαστικός*. Nam propria nò sunt *εὐσυνήκεια τῆς οὐσίας*, sed aliquid *παρεπόμενον τῇ φύσει*.

Secunda lex axiomatice κατ' αὐτὸ.

Tertia lex est κατ' ἔλου πρῶτον, que flagitat ut termini sint cōvertibiles. Hujus legis character est vocula *QUATENUS*, quæ est specificativa, ut loquitur Aquarius, sive ut ait Scotus, reduplicativa; ut, animal, quatenus animal sentit. Hæc autem reduplicatio, seu specificatio ostendit reciprocationem esse posse, ut omne animal sentit & omne sentiens est animal. At homo non sentit, quatenus est homo, sed quatenus animal. Nam sensus prius inest animali, ut generi, atq; ita velut causæ; homini, ut speciei, atque ita velut effecto. Nam factum est si dicas, omne sentiens est homo.

Tertia lex axiomatice κατ' ἔλου πρῶτον.

Ecce igitur sapientiam singularem in tribus hisce legibus: quarum prima requirit veritatem illimitatam, secunda in se præcise, tertia reciprocam: illa aliàs dicitur,

Leges hæc autem ab Aristotele tradite.

citur lex veritatis, ista iustitiæ, hæc sapientiæ, vide Arist. l. 1. post. Anal. cap. 4.

Leges methodicæ tres. Hæ sunt leges axiomaticæ: *methodicæ sunt, quibus collocatio præceptorum variorum gubernatur.* Harum etiam tres sunt.

Prima lex meth. homogenea.

Prima est lex homogenea, quæ flagitat, ut in quavis disciplina ea tantum ponantur quæ ad proprium ejus finem tendunt, & ad definitionem ejusdem faciunt. Quod igitur unâ in arte est homogeneous, in altera est heterogeneous, non quidem, quoad rem consideratâ, sed quoad modum considerationis. Sic doctrina de Syllabâ est homogenea in Grammatica, quia conducit ad benè loquendum, sed heterogeneous in logicis, quia non est instrumentum, quod facit ad benè differendum.

Secunda lex meth. coordinationis.

Altera lex methodica est lex coordinationis, quæ vult ut generalissima primo, subalterna medio, specialissima infimo loco ponantur, hoc est, ut pronaturæ suæ claritate præcepta proponantur. Et hoc est, quod Arist. ait: Necesse est universalia prius dicere, aut τὰ τοιοῦτα. id est, idem sæpius dicere. Id autem dic alio generalius esse, seu naturâ prius, quo sublato tolluntur cætera, sedposito, non illicò ponuntur cætera, seu quod sine aliis intelligi & definiri potest, & sine quo sequentia definiri & intelligi nequeunt. Naturâ prius est, ait Damascenus cap. 13. Dial. quod tollit alterum, & non tollitur ab eo. Ita si sustuleris animal, non erit homo, at non contrâ, sublato homine tollitur animal. Nam etiâ homine nondum factò animal erat. Hæc igitur lex est antecellionis & consecutionis.

*γινώσκοντες
ἐν φύσει
ἡμῖν.*

Tertia lex colligationis.

Tertia est lex colligationis, quæ vult, ut partes, si longior inter eas intersit explicatio, transitionum vinculis convinciantur. Transitiō ea est perfecta, vel imperfecta. Huic legi opponitur cōtinuata sine respiratione & interstitiis procurratio, quâ lector aut auditor fatigatur.

Transitiō duplex.

Has leges in omnibus disciplinis, tam theoreticis, quàm practicis, in methodo Synthetica & Analytica observandas esse statimus.

LIBER II. LOGICES DE USU INSTRUMENTORUM.

CAPUT I.

De Praxi Logicâ.

Alia prima Dialectica artis pars fuit in explicatione instrumentorum: sequitur altera, quæ est de Logicorum instrumentorum usu. Hic igitur docetur, quomodo Dialectica instrumenta sint usurpanda, ut per ea nobis acquiramus, & alijs tradamus veram ac solidam de OMNI SCIBILI scientiam.

Hanc partem non ineptè vocaveris Gymnasium Logicum. Logica theoria in primo libro sat abundè declarata: ejusdem praxis hic enucleatè proponenda, sine quâ theoria est mortua. Alij malunt appellare λογικήν. Logica enim non est ars λογική, sed ποιητική. Doctrinam igitur Logicam continenter debet excipere Exercitatio. Has enim duas designavit Anaxagoras, cum oculos & manus dixit matres sapientiæ.

Pars secunda Logices dicitur Gymnasium. Differentiâ inter ποιητικήν & λογικήν.

CAPUT II.

De usu Logico, quid & quotuplex sit.

U*Sus Logicus est actio rationis, vel potius hominis ratione utentis, qui circa instrumenta Logica versatur certâ lege ac ratione, ad efficiendam in nobis & alijs scientiam instituta. Ad actionem verò illam duo requiruntur; Cognitio præceptorum, quæ modum ac rationem agendi tradant, & secundum illa præcepta ordinata & facta institutio atque executio. Etenim*

Quid me scire juvat, si non conceditur usus?

De illâ parte in hoc secundo libro agemus: hanc industriæ præceptorum & discipulorum industriæ re-

linquemus, quorū est manum admove-
re aratro, & se exercere declamando, disputando, resolvendo &c.

*Tria usque
quis sit,*

Hoc igitur in libro agimus de usu, qui est altera pars
artis, quā efficitur scientia. Hunc ad usum tria hæc con-
currunt, *usurpans, usurpatum, & modus utendi.* Prio-
ra duo habent rationem materiæ: postremum verò
formam notat.

Vitem,

Utens est homo ratione præditus: isq, vel publicus, vel
privatus,

Publicus est, qui aliis scientiam, quam ipse habet, do-
cendo communicat, ideoque Doctor appellatur.

Adhibetur, vel ut sacra tractet, vel profana, vel po-
litica & humana. Usus igitur hic consideratur in Ec-
clesiis, Scholis, Foro,

Privatus est studiosus indagator earum rerum quæ la-
tent, per usurpationem instrumentorum. Hic cum in fi-
nem id facit, ut propriâ sibi acquirat scientiam, quam
progressu temporis aliis tradat.

Usurpatum.

Ea autem, quæ adhibet utens, sunt instrumenta, ad ef-
ficiendam scientiam, certo ordine disposita & collocata.

*Modus uten-
di.*

Modus utendi est certa certum quoddam efficiendi per
instrumenta regula.

*Praxis Logi-
ca est du-
plex.*

Hic modus est, vel Syntheticus, vel Analyticus. Pra-
xis igitur Logica est Synthesis vel Analysis.

CAPUT III.

De Synthesi, seu modo utendi Synthetico.

*Synthesis
seu genesis
est prima
species exer-
citationis
Logica.
Analysis est
altera spe-
cies.*

Synthesis est rei tractatio, quæ aliâs dicitur genesis, quâ
opus quoddam proprio Marte conteximus: Analysis
est rei tractata recognitio, quâ aliorum opus reteximus, &
resolvimus, non dissolvimus. Planius de Synthesi sic ha-
be. Modus utendi Syntheticus est certa instrumentorū
Logicorum dispositio, cuius effectum est opus, certâ arte à
nobis & propriâ industriâ constructum.

Estq, duplex, simplex, seu instrumentorum simplicium,
& conjunctus, compositorum.

Simplex

Simplex Synthesis est. quâ propositio invenitur, inventa defenditur, defensa multiplicatur. Unde propter diversa opera hic modus secatur in tres partes sive species, in propositionis constitutionem, defensionem, & multiplicationem,

CAPUT IIII.

De Modo Synthetico simplici in constituentis propositionibus.

Constitutio propositionum est Syntheticus usus circulo- *Propositio
qui constituen-
da.*
culorum, ad quem sequitur Propositio.

Partes constitutionis sunt inventio terminorum, & inventorum copulatio,

Inventio terminorum alia est subjectorum, alia predicatorum quæ de subjectis dicuntur.

Inventio subjectorum alia est simplicium, alia compositorum,

*Inventio simplicium est discursus per priores duos cir- Inventio
culos S & I: In quibus varia proponuntur genera, subjectorum.*
quæ subjectum, de quo scientiam acquiras, ostendunt: in quibus etiam libera datur optio & electio.

Inventio compositorum est discursus per circulos A. & T. cum quodam termino ex circulis S & I primo, ac deinde cum aliò ex ejusdem A & T desumto, qui effertur in casu genitivo: ut Dei bonitas, æternitas infinitas S. A. bb. S. A. bd. S. A. bc. Item, Dei vel divinæ bonitatis magnitudo, cognitio, desiderium SAbbc. SAbbf. SABbg. Item, scientiæ bonitas, necessitas, utilitas, appetitus, veritas, perfectio. Afb. fb. fg. fi. fk.

*Inventio predicatorum est discursus per circulum Q. Inventio
cum subjecto, de quo quippiam scire desideramus. predicatorum.*

*Alter pars, nimirum copulatio seu conjunctio inventorum est cum subjecto ejus quod respondetur, connexio. Copulatio
terminorum.*
E: hinc pu. lulat propositio. Ea efficitur intermissa & ablata saltem quæstionis formâ: ut si quærat, quid

est Deus? Resp. Deus est Spiritus. Removeatur formula quaestionis, quid est, residuumque quaestionis addatur terminis responsionis, exurget talis propositio: Deus est Spiritus.

CAPUT V.

De Defensione Inventarum propositionum.

*Defensio pro
positionis
quis fiat.*

Modus syntheticus simplex in defensione propositionum inventarum sequitur.

*Duae sunt
defensionis
partes.*

Defensio est recta verum a falso discernendi ratio. Ratio verò ista consistit in confirmatione veri, & infirmatione, sive confutatione falsi. Duae igitur sunt partes defensionis. Non enim defendimus propositionem, quando duntaxat firmis eam rationibus & argumentis attruimus: verum etiam errorem & fallitatem monstramus in contrariis. Itaque philosophus habebit in promptu arma *αὐτὴν ἐξ ἑαυτῆς*, illa sunt offensiois, hæc defensionis.

Confirmatio.

Confirmatio est pars defensionis prima, quæ causam veritatis in propositionibus continet ac demonstrat.

Ad confirmationem verò duo requiruntur, videlicet id, quod confirmatur (propositio dicitur) & usus, seu collatio & dispositio argumenti, quæ efficitur, ut veritas propositionis sit demonstrata. Hinc liquet confirmationem nil esse aliud, quàm syllogismum Demonstrativum, qui dicitur *Ἀποδεικτικὸς ὁ ἀπὸ τῶν ἀποδείξεων*.

*Argumenta
cum quaestio-
nibus sunt
disponenda.*

Syllogismus verò est ejus, per quod veritas demonstrari debet, cum singulis propositionis confirmandæ partibus, legitima & in mente hominis conformata connectio talis, ut ex ea & ipsa propositio, & propositionis certitudo sequatur.

*Tria sunt
demonstrationis
requisita.*

Requisita demonstrationis sunt tria.

1. *ὑποκείμενον γένος*, subjectum genus, &c. sic vocatur primum propositionis membrum.

2. πῶς δὲ συμπίπτει, ὃ δέκνυται.
 3. ἢ οὐ δέκνυται.

Hic autem est eadem inventionis ratio, quæ de prædicatis inveniendis tradita fuit. Fit enim discursus cū alterutro termino propositionis per circulum Q: compositos terminos prius resolvendo, & simplices componendo & augendo, quod fit si adjungatur terminis circulatorum: ut si demonstranda sit hæc propositio, virtutem esse principium agendi: post primum discursum per circulum Q. augeo subjectum, & probō ex necessitate & utilitate, & in ipsum eodem modo discurrendo. De refutatione paulō post fusiùs agam.

CAPUT VI.

De Multiplicatione propositionum.

Superest multiplicatio propositionum. Multiplicatio est opus rationis, quō augetur scientia.

Modus multiplicandi est duplex: unus per questionū formas fit: alter deductione efficitur.

Prior modus jam est ἰσθαι νοσηρόν.

De deductione prolixiùs dicere nostra refert. Deductio est facultas quædam plura concludendi eo, quod jam antè conclusum est: definitore Aristotele.

Alia vera est, quæ verum legitimâ consequentiâ efficit: alia falsa, quâ falsum defenditur.

Illā ad hoc cōducit, ut quomodo verū ex vero nascatur, intelligatur: hæc huc facit, ut multiplices errores & falsitates cognoscām⁹, monstremus & diluamus. Est igitur talis deductio insigne ingenii & rationis nostræ exercitium, quō intellectus, noster in cognitione rerū subinde magis magisque crescit: vel si malis, est rectissima proficiendi in doctrinâ & scientiis ratio.

Partes deductionis sūnt. 1. propositio constituta & defensiva. 2. Subsumtio, in quā quod de terminis propositionum quæ situm est, cum illis ipsis conjungitur. Ita nova exurgit propositio, quæ fit per priorem multi-

*Multiplicatio propositio-
 tionum qui
 fiat
 Fit bisariam
 Primus mo-
 dus.*

*Secundus
 modus.*

*Tres sunt
 partes deduc-
 tionis.*

multiplicationis formam. 3. Conclusio est illa propositio, quam deductione quæsiuimus, sub quâ insuper alia fieri & constitui per utramque multiplicationis formam, eodem labore potest,

CAPUT VII.

*De Modo Synthetico, & Instrumentis
utendi compositis.*

Prior usus Syntheticus, qui simplex vocatur, est operatio seu effectio scientia in nobis: hic uero posterior est effectio scientie in alijs. Nam uti instrumentis simplicibus est discere: uti compositis est docere. *Usus igitur iste est institutio certa, methodo atq; ordine constans, quâ scientia siue notitia in mentibus eorum, quos docere debemus, formatur.*

*In omni institutione
duo concurrunt.*

Ad omnem institutionem istis duobus nobis opus est, uidelicet eo, de quo docemus, & formâ seu modo docendi.

Id de quo docemus, Sive quod aliis tradimus, aliud est principale, aliud instrumentale. Principale est prima pars, seu principium Institutionis, sine quo nulla doctrina consistere potest, & vocatur genus subiectum cuiusvis scientiæ, doctrinæ & orationis. Hoc autem genus est, vel unicus tantum terminus: uti sunt subiecta scientiarum philosophicarû & aliarum; physicæ subiectum est corpus: Ethicæ virtus: Sphæricæ orbis cœlestis: vel propositio, quæ apud Rhetores vocatur pars altera status, de quo in foro litigatur.

Quapropter cum omne id, de quo dicimus, sit subiectum alicujus scientiæ, vel saltem subiecti pars, id quoque è scientiarum differentijs dividere placet: dicendo quod thema sit vel Theologicum, vel Juridicû & forense, vel Medicum vel Philosophicum. Singularum uero scientiarum subiecta in nostris circulis inveniuntur. Exiis enim propositiones, doctrinas, & demonstrationes sumere debemus. Quicquid igitur
Rhetor-

Rhetores de Inventionē & Dispositione præcipiunt, id omne huc pertinet.

Instrumentale seu accessorium est altera institutionis pars, quâ efficitur, ut principale agens ab auditoribus vel lectoribus probè intelligatur: ut sunt propositiones.

*Aenigmati-
ca descriptio.*

1. Activæ, eæque explicantes, confirmantes, refutantes.
2. Passivæ, nimirum deductio.
3. Neutrales, quæ extrâ propositū adducuntur, ceteræ extraneæ, & concurrentes; ut sunt eæ, quæ *negotiorum* includuntur.
4. Communes, quæ habent affinitatem cum principali proposito.
5. Dubiæ, ex quibus propositū principale bonâ consequentiâ concludi posse videtur: unde adversarius evincere cogitat, ipsum principale dubium esse. Quâ dubitationis nebulâ dissipatâ lux veritatis in proposito principali tandem auditoribus lectoribusve luce meridianâ clarior affulget.

CAPUT VIII.

De Modo Synthetico composito.

Forma docendi simplex explicata est, sequitur *composita*: quæ est *propositionum certâ ac justâ methodo conjunctorum apta compositio.*

Compositio est opus, quod in se doctrinam multijugam & omnigenam continet.

*Combinatio
propositionum
multarum*

Ordo, qui in propositionum conjunctione spectari debet, est prioris ac posterioris, seu ejus, quod præcedit, & quod sequitur, distincta observatio,

discitur Ordo

Hic ordo est, vel voluntarius, vel coactus.

Ordo duplex,

Ordo voluntarius est illa methodus, quam ex arte discimus, & libenter etiam sequimur: non autem illa arbitraria, quâ sibi quilibet fingere potest. Et hic ordo spectatur in orationibus & concionibus. Huc itaque spectant præcepta Rhetorum de dispositione, quæ ex libellis Rhetoricis petantur.

*1. Sapien-
tia.*

2. Pruden
tia.

Coactus ordo est *is*, quem sequimur, non ex præscripto artis, sed ex necessitate quâdam, quando auditorem & lectorem potius, quàm rerum ordinem considerare cogimur. Hæc est methodus prudentiæ: quam observamus in colloquijs, disputationibus, certaminibus tam publicis quàm privatis, scholasticis & forensibus,

Hic agendum de officio ac partibus interrogantis & respondentis,

CAPUT IX.

De Analyfi, seu usu Analytico.

Usus Analyticus est per artem, coram, quæ secundum artem, vel à nobis, vel ab alijs dicta sunt ac scripta, recognitio, quæ efficit, ut à nobis aliorum, & ab alijs nostra dicta scripta ve intelligantur: ut nos quod alij sci-verunt, cognoscamus, & alij quoque, quibus docendo præsumus, nostra cognoscant.

*Analysens
definitio.*

Analysis igitur est liberale & artificiosum ingenii exercitium, in quo terminum ponimus in suum circulum, & reliquos circulos percurrimus. Hæc analyfis fit per vocabula simplicia, ut sunt liber, versus, membrum, caput, textus, paragraphus, aphorismus, definitio, propositio. Cum his enim circulos pervolvimus, à circulo Q. incipiendo, & in circulo T. desinendo.

CAPUT X.

De Medullâ artis.

Simethodus exquisita nobis cordi & curæ esset, jam extrema manus imponenda esset Systemati nostro: verum methodum popularem sive prudentiæ observare nobis est volupe. Idcirco quum breviter hoc in libro secundo dixerimus de usu instrumentorum logicorum, operæpretium nos facturos existimamus, si eadem

dem præcepta fufius declaremus, in gratiam eorum qui fatagunt ἐκ κεφαλῆς πρὸς πόδας Lullianam artem cognoscere.

Due igitur erunt partes libri secundi, prima de explicatione, altera de applicatione. Ibi differuimus de usu *hujus libri* INSTRUMENTORUM: hic cum Bono Deo differemus de applicatione præceptorum de usu traditorum. *Dua partes* Hæc igitur particula erit prora & puppis, α & ω, vallū *secundæ.* & fossa latitudinii Dialectici.

Applicatio usus est, quæ sequitur explicationem usus, & postremus est actus Logici.

Applicationis due sunt species, vel si mavis partes, Est enim circularis seu reflexa, vel directa. *Applicatio est duplex.*

Applicatio circularis est de modo quo acquirimus scientiam. Hæc in nos dirigitur, vel potius reflectitur, ideoque circularis dicitur.

Applicatio directa est de modo, quo in aliis generamus iisq; *acquirimus scientiam.* Hæc enim duo semper debent ob oculos obversari nostros, quomodo ædificemur, & ædificemus. Illo modo scientiam efficimus in nobis, hoc in aliis.

Utrumq; docetur duabus rationibus, videlicet axiomaticæ, quod instrumentalitas efficit: & præceptis, quæ ex modalitate oriuntur.

Hanc enim methodum nobis præscripsit præceptor noster Lullius in quæst. K. quæ est. Quomodo? Ea enim quæstio primum de Instrumentalitate, deinde de modalitate movetur.

CAPUT XI.

Quomodo acquiramus scientiam.

H Occipit explicabit applicationem circularem *Acquisitio* & reflexam, quâ nobis acquirimus scientiam. *scientia est duplex.*

Acquirimus in omni disciplina scientiam, vel per nos ipsos

Tribus modis nobis acquirimus scientiam.

ipſos, arte propriâ, vel per alios doctrinâ & Inſtitutio-

Si per te, aut tuo Marte, conſequi ſcientiam cogitas, oportet ut primò propoſitionem invenias; deinde inventam defendas; ac deniq³ deſenſam multiplices.

I. De Inventione propoſitionum.

Inſentio ſubjecti.

Si propoſitionem invenire vis, primò inquire ſimplex ſubjectum ſcientiæ, dein prædicatum movendo circulos.

Terminus explicitus vel implicitus.

Si ſubjectum (terminum ſimplicem alii vocant) habueris, percurrere primum circulum ſubjectorum: quod ſi in his novem claſſibus continetur, tunc erit ſubjectum, de quo ſcientiam requirere deſideras: ſi non erit, erit, *ut* ut eſt purgatorium. Id enim in hæc claſſe nunquam invenies.

Ille autem terminus erit in claſſe ſubjectorum vel explicite, ut Deus, Angelus; vel implicite, ſub generali & explicito comprehenſus; ut bos, aſinus, piſcis, avis ſub ſenſitivo quæri debent. Terminus explicitus aliàs dicitur continens, implicitus verò contentus. Si in circulo ſubjectorum S. non occurrat, accedendum eſt ad circulum accidentium I. Denique ſi in neutro horum invenitur, percurrendi ſunt circuli prædicatorum, cumque ibi ſe offert ſubjectum adjungendus eſt ipſi terminus quipiam primorum circulorum v. g. As. bb. bc. be. Ts. bbc. Differentia Dei & Angeli.

Sæpè tamen ſubjectum invenimus citrà diſcurſum circularem, quum incidimus in aliquod objectum ſenſibile, miniſterio ſenſuum, tam externorum, ut quando quippiam videmus, audimus, tangimus: quàm internorum, ut quando quid recordamur.

Inventis prædicatis.

Invento ſubjecto ſcientiæ ea quoq³ inquirere oportet, quæ de ſubjecto dici ac ſciri poſſunt. Id ratione ſequenti jam docebo.

Si in

Si in primo circulo S subjectum est, hunc tibi sequendum esse ordinem memineris.

1. Move circulum Q.

2. Move circulum Q. iterum, ut in locum B veniat C: deinde in locum C permeet D. & hoc ordine totum circulum percurrere, tantisper dum nulla quaestio- nis forma sit reliqua. Quicquid igitur ad unamquamque quaestionem hic respondetur, id est, quod de subjecto quispiam scit ac cognoscit.

3. Hoc circulo in se converso ac moto adscendere oportet ad circulum praedicatorum A & T qui ita pariter sunt movendi, ut litera horum circulorum subsit termino de quo agitur, ut si de homine agendum esset sub litera e circuli S moverem Quaestiones Utrum, quid, de quo &c. Deinde ubi hoc officio perfunctus sum, quaero in circulo praedicatorum terminum F: quem duco ad circuli S b: ita ut ambo in hanc formam disponantur * cognitio seu sapientia Dei. Hic observa. 1. B Terminum primum variare casum. Nec enim dico \overline{F} Cognitio, Deus; sed cognitio Dei. 2. Non solum ipsos terminos, sed etiam aequipollentes ac repugnantes hic considerari. Sic loco sapientiae sive cognitionis sumere poteris vel Synonyma, ut sunt providentia Dei, divinatio Dei &c. vel repugnantia, ut error, negligentia, stultitia.

4. Ad hunc modum ordinatis terminis repetitur motus circuli Q. & S: & quicquid respondetur, id est facere. praedicatum subjecti.

5. Circuli T & A moventur vel secundum omnes partes, vel secundum unam tantum singularem & selectam. *Neg. enim hic est certandum numero, sed pondere.* Insignis observatio. Non sunt deligenda centum axiomata, quorum nonaginta sint deferenda. Audiamas hac de re Fonsecam, *Fonseca.* qui ita ait l. 7. Instit. Dial.

Cum quaestio proposita fuerit, tum subjectum, tum praedicatum, tum etiam tota complexio per locos Dialecti-

*Loci inven-
tionis ser-
vant proba-
tionibus &
amplifica-
tionibus.*

cos deducenda sunt, ut argumenta omnia, quæ ad rem
pertinebunt, quasi dato signo accurrant. Nec enim ne-
cesse erit pulsare ostiatim, & omnia latibula perscrutari;
quandoquidem quæ aliquid veri habuerint ad singulas
quasi inelamationes, ex singulis locis sponte prodibunt.
Quin etiam tanta sæpe te in milium argumentorum tur-
ba, vel celeriter per omnes locos discurrentem sequetur, ut
non mediocris labor sit ab eâ te expedire. Contra verò quæ-
dam nonnūquam proponentur quæstiones, ad quas tra-
ctandas pauci admodum loci suppeditabunt argumenta:
quo fiet, ut quantumvis ad ostia reliquorum pulsas nihil
inde subsidii sperare debeas. Itaq; hac locorum arte non
sunt argumenta cogenda, ac per vim trahenda, sed quasi
inuitanda. Alioqui timendum est ne via hac & ratio
quæ facili exquirendis ac invenicndis argumentis exco-
gitata est, impedimento sit futura ingenii, & argumen-
ta, quæ ratio ipsa per se liberius discurrens haud magno
labore inveniret, his legibus quasi compedibus astricta
nullomodo assequatur. Neq; enim eò quæsita est hæc ars
ut naturam præceptis quasi vinculis ligaret, sed ut incer-
tis passibus vagantem ad viam reduceret, & paucis in-
structam detineret, ipsa tardior sequeretur, non anteiret.
Animadvertendum est autem traditos locos non solum
suppeditare materiam omnis probationis, sed etiam am-
plificationis. Amplificatur enim res ex conglobatis de-
finitionibus seu potius descriptionibus, ex partium enu-
meratione: ex antecedentibus, consequentibus & circum-
stantiarum frequentia: ex multorum similium, majorū,
minorum, parium, dissimilium, contrariorum, testimo-
niorum collatione. Hactenus Fonseca.

*Multiplica-
tio subiecto-
rum est ne-
cessaria.*

6. Subjecta subinde multiplicanda sunt: velut si de
bonitate Dei per circulum *Q*uinquisivimus, proximum
assumimus, & per circulum *Q*uicquididem currimus,
quærimusque de magnitudine bonitatis Dei, de dura-
tione bonitatis Dei, & sic deinceps, donec uterque cir-
culus

culus sit absolutus. Ubi notandum, quòd his novis & multiplicatis terminis subinde circulus Q adhibeatur, per quem singula deducimus. Et ita rationem habemus & artem, quâ infinita penè de quovis subjecto invenire possumus. Si verò compositum occurrit subjectum idem quidem observatur, sed precedente resolutione: dum terminus primo loco positus, qui genitivo casu effertur, ut Angeli duratio, per circulum Q tantum deducitur. Non enim reliquorum circulorum conversione opus est. Deinde ipse subjectus terminus ita tractatur, quemadmodum jam de terminis prædicatorum diximus.

Invenitur subjecto & prædicato, sic constitues propositionem. *Combinatio
subjecti &
prædicati*

I. Circulus tibi monstrabit subjecta infinita. Jam autem tot subjecta sunt, quot propositiones, & contra.

II. De quolibet subjecto infinita ex circulis prædicata adduci possunt. Tot autem sunt propositiones, quot prædicata. Ergò hæc instrumenta docent infinita de infinitis prædicare.

III. Subjecta Q interdum sunt verba, interdum nomina: & aliquando nomina mutantur in verba, & contra: aliquando nomina ex abstractis migrant in concreta, & contra, ut Dei cognitio, Deus cognoscens, Deus cognoscitur.

IV. Quæstionis termino primo (formula scilicet seu proprietate characteristica) abjecto, & posteriori cum responsionis subjecto, de quo extat quæstio, conjuncto, propositio constituta est. v. g. si quæram, quid sunt divitiæ? Resp. Quòd sint bonorum utilium. Hic est numerus vocabulorum major, quam nobis est opus. Ergò abjectis abjiciendis hæc propositio emerget, Divitiæ sunt bonorum utilium.

V. Quot dantur responsa cum vera tum falsa, tot etiã

de unico subjecto ex unicâ quæstione extrahuntur propositiones.

*De sultoria
& solassica
lecturas est
noxia.*

VI. Non statim descendendum ab unâ quæstione ad aliam. Quia quot modis forma una quæstionis multiplicari potest, id est variari per omnes casus, genera, omnesque propositiones antrorsum vel retrorsum, tot etiam proponi quæstio potest. Et hoc observant Sophistæ, qui unum idemque quæsitum alio atque alio modo proponunt.

*Amplificatio
per antithesin.*

VII. Hic ordo observandus in propositionum inventione, ut quæstione affirmante explicatâ, proponatur negans. Facit enim ad copiam. *Ques & antithesis* conjungantur. Idem de prædicatorum circulis tenendum: ut si terminus per circulum Q ductus sit, usurpetur deinde quidam ex repugnantibus. Hoc enim est artis.

*Contraria
iuxta se posita
clarius
elucescunt.*

II. De Propositionis inventa defensione.

Sequitur defensio propositionum: quas defendi dicimus confirmatione veri, & falsi refutatione.

Ratio confirmandi.

Hæ sunt leges confirmationis.

Si confirmare propositionem velis.

1. In suos terminos ipsam resolve, & unumquemque eorum eo modo per circulos duc, quemadmodum ducendum esse ipsum principale subjectum diximus. Ratio hujus est: quia confirmatio nihil est aliud, quàm plurimum propositionum coherencia, talis nempe, quæ ex tribus tantum terminis, unoquoque bis usurpato provenit.

2. Forma argumentorum est discernenda.

Magna est utilitas peraphraseos.

3. Plurimum ad invenienda media & argumenta prodesse scito, variè propositionem circumloqui: ut, si probandum mihi sit, Juris scientiam esse conservationem politiarum, alius verbis sic efferro: de Juris peritiâ verè

verè id dici potest, quòd ordinis politici incolumitas in eâ planè sit posita. vel: Jurisprudentiæ fructus est dulcissimus, salus Reip, vel sic: qui jus novit ac didicit, is jure quoque, quicquid in se est ingenii, ad civilem societatem defendendam conferre debet. Et hâc ratione interdum quæ latius dicuntur, constringere, & quæ pressius dicta videntur, dilatare possumus. Magna sanè est vis hujus paraphraseos. e. g. si quis velit enarrare summam Evangelii, quæ est Joan. 3. talem effingat paraphrasin: *Sic Deus*, ad quem comparati nos nihil sumus, *dilexit mundum*, quem odisse poterat, *ut*, quem non modò negare poterat mediatorem, sed & nobis damnandis judicem præficere, *daret*, non servum, sed *filium*, non unum è multis, sed *unigenitum*, *ut*, non qui operibus suis ita meretur, sed qui *in eum*, qui mortuus est, *credit*, & quidem non ex suis viribus, sed Dei gratiâ, *non pereat*, sed *habeat vitam*, non temporariam ad mensem vel annos aliquot, sed *æternam*. Ecce contraria juxta se posita clariùs elucescunt!

*Summa
Evangelii.*

Porro omnium facillimam argumentandi rationē tibi monstrat sequens figura, quæ constat novem combinationibus, & quælibet combinatio habet novem columnas, & quælibet columna est novem catenarum.

*Cella argumentationū
in nostra arte.*

6 3

Combin,

Combin. ^s								
II.								
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Circul. C								
$\left\{ \begin{array}{l} S. \\ A. \\ T. \\ Q. \end{array} \right.$								
1. Cbb	Ceb	Cdb	Ceb	Cfb	Cgb	Chb	Gib	Ckb
2. Cbc	Cec	Cdc	Cec	Cfe	Cgc	Che	Gic	Ckc
3. Cbd	Csd	Cdd	Ced	Cfd	Cgd	Chd	Gid	Ckd
4. Cbe	Cce	Cde	Cee	Cfe	Cge	Che	Gie	Cke
5. Cbf	Ccf	Cdf	Cef	Cff	Ggf	Chf	Gif	Ckf
6. Cbg	Ceg	Cdg	Ceg	Cfg	Ggg	Chg	Gig	Ckg
7. Cbh	Cch	Cdh	Cch	Cfh	Ggh	Chh	Gih	Ckh
8. Cbi	Cci	Cdi	Cci	Cfi	Cgi	Chi	Gii	Cki
9. Cbk	Cck	Cdk	Cek	Gfk	Ggk	Ghk	Gik	Ckk

CLAVIS ARTIS LULLIANÆ

Circul. D.

S. A. T. Q.

Combin.		III.								
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Dbb	Dcb	Ddb	Dec	Dfb	Dgb	Dhb	Dib	Dkb	
2.	<u>Dbc</u>	Dce	Ddc	Dec	Dfc	Dgc	Dhc	Dic	Dkc	
3.	Dbd	<u>Dcd</u>	<u>Ddd</u>	Dcd	Dfd	Dgd	Dhd	Did	Dkd	
4.	Dbe	Dce	<u>Dde</u>	<u>Dde</u>	Dfe	Dge	Dhe	Die	Dke	
5.	Dbf	Dcf	Ddf	<u>Dcf</u>	<u>Dff</u>	Dgf	Dhf	Dif	Dkf	
6.	Dbg	Deg	Ddg	Deg	<u>Dfg</u>	<u>Dgg</u>	Dhg	Dig	Dkg	
7.	Dbh	Dch	Ddh	Dch	Dfh	<u>Dgh</u>	<u>Dhh</u>	Dih	Dkh	
8.	Dbi	Dci	Ddi	Dci	Dfi	Dgi	<u>Dhi</u>	<u>Dii</u>	Dki	
9.	Dbk	Dck	Ddk	Dek	Dfk	Dgk	Dhk	Dik	<u>Dkk</u>	

Combin.		IV.								
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Circul. E	1.	Ebb	Ecb	Edb	Eeb	Efb	Egb	Ehb	Eib	Ekb
	2.	Ebc	Ecc	Edc	Eec	Efc	Egc	Ehc	Eic	Ekc
	3.	Ebd	Ecd	Edd	Eed	Efd	Egd	Ehd	Eid	Ekd
	4.	Ebe	Ece	Ede	Eee	Efe	Ege	Ehe	Eie	Eke
	5.	Ebf	Ecf	Edf	Eef	Efg	Egf	Ehf	Eif	Ekf
	6.	Ebg	Ecg	Edg	Eeg	Efg	Egg	Ehg	Eig	Ekg
	7.	Ebh	Ech	Edh	Eeh	Efh	Egh	Ehh	Eih	Ekh
	8.	Ebi	Eci	Edi	Eei	Efi	Egi	Ehi	Eii	Eki
	9.	Ebk	Eck	Edk	Eek	Efk	Egk	Ehk	Eik	Ekk

Circul. F.

Combin.		V.								
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Fbb	Fcb	Fdb	Fcb	Ffb	Fgb	Fhb	Fib	Fkb	
2.	Fbe	Fcc	Fdc	Fec	Ffc	Fgc	Fhc	Fic	Fkc	
3.	Fbd	Fcd	Fdd	Fed	Ffd	Fgd	Fhd	Fid	Fkd	
4.	Fbe	Fce	Fde	Fec	Ffe	Fge	Fhe	Fie	Fke	
5.	Fbf	Fcf	Fdf	Fcf	Fff	Fgf	Fhf	Fif	Fkf	
6.	Fbg	Fcg	Fdg	Feg	Ffg	Fgg	Fhg	Fig	Fkg	
7.	Fbh	Fch	Fdh	Fch	Ffh	Fgh	Fhh	Fih	Fkh	
8.	Fbi	Fci	Fdi	Fci	Ffi	Fgi	Fhi	Fii	Fki	
9.	Fbk	Fck	Fdk	Fck	Ffk	Fgk	Fhk	Fik	Fkk	

Circul. G.

S.
A.
T.
Q.

Combin.		VI.								
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Gbb	Gcb	Gdb	Geb	Gfb	Ggb	Ghb	Gib	Gkb	
2.	Gbc	Gce	Gdc	Gec	Gfe	Ggc	Ghc	Gic	Gke	
3.	Gbd	Gcd	Gdd	Ged	Gfd	Ggd	Ghd	Gid	Gkd	
4.	Gbe	Gce	Gde	Gee	Gfe	Gge	Ghe	Gie	Gke	
5.	Gbf	Gcf	Gdf	Gef	Gff	Ggf	Ghf	Gif	Gkf	
6.	Gbg	Gcg	Gdg	Geg	Gfg	Ggg	Ghg	Gig	Gkg	
7.	Gbh	Gch	Gdh	Geh	Gfh	Ggh	Ghh	Gih	Gkh	
8.	Gbi	Gci	Gdi	Gei	Gfi	Ggi	Ghi	Gii	Gki	
9.	Gbk	Gck	Gdk	Gek	Gfk	Ggk	Ghk	Gik	Gkk	

Circul. H.

$$\left. \begin{array}{l} S. \\ A. \\ T. \\ Q. \end{array} \right\}$$

Combin. VII.		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Hbb	Hcb	Hdb	Heb	Hfb	Hgb	Hhb	Hib	Hkb	
2.	<u>Hbc</u>	<u>Hec</u>	Hdc	Hec	Hfc	Hgc	Hhc	Hic	Hkc	
3.	Hbd	<u>Hcd</u>	<u>Hdd</u>	<u>Hed</u>	Hfd	Hgd	Hhd	Hid	Hkd	
4.	Hbe	Hce	Hde	Hee	Hfe	Hge	Hhe	Hie	Hke	
5.	Hbf	Hcf	Hdf	<u>Hef</u>	<u>Hff</u>	Hgf	Hhf	Hif	Hkf	
6.	Hbg	Hcg	Hdg	Hcg	<u>Hfg</u>	<u>Hgg</u>	Hhg	Hig	Hkg	
7.	Hbh	Hch	Hdh	Hch	Hfh	<u>Hgh</u>	<u>Hhh</u>	Hih	Hkh	
8.	Hbi	Hci	Hdi	Hei	Hfi	Hgi	Hhi	Hii	Hki	
9.	Hbk	Hck	Hbk	Hek	Hfk	Hgk	Hhk	Hik	Hkk	

Circul. I.

S. {
A. {
T. {
Q. {

Combin. VIII.		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	1bb	1cb	1db	1eb	1fb	1gb	1hb	1ib	1kb	
2.	1bc	1cc	1dc	1ec	1fc	1gc	1he	1ic	1kc	
3.	1bd	1cd	1dd	1ed	1fd	1gd	1hd	1id	1kd	
4.	1be	1ce	1de	1ee	1fe	1ge	1he	1ie	1ke	
5.	1bf	1cf	1df	1ef	1ff	1gf	1hf	1if	1kf	
6.	1bg	1cg	1dg	1eg	1fg	1gg	1hg	1ig	1kg	
7.	1bh	1ch	1dh	1eh	1fh	1gh	1ih	1ih	1kh	
8.	1bi	1ci	1di	1ei	1fi	1gi	1hi	1ii	1ki	
9.	1bk	1ck	1dk	1ek	1fk	1gk	1hk	1ik	1kk	

Circul. IX.

Combin.		IX.								
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1.	Kbb	Kcb	Kdb	Keb	Kfb	Kgb	Khb	Kib	Kkb	
2.	Kbc	Kcc	Kdc	Kec	Kfc	Kgc	Khc	Kic	Kkc	
3.	Kbd	Kcd	Kdd	Ked	Kfd	Kgd	Khd	Kid	Kkd	
4.	Kbe	Kce	Kde	Kee	Kfe	Kge	Khe	Kie	Kke	
5.	Kbf	Kcf	Kdf	Kef	Kff	Kgf	Khf	Kif	Kkf	
6.	Kbg	Kcg	Kdg	Keg	Kfg	Kgg	Khg	Kig	Kkg	
7.	Kbh	Kch	Kdh	Kch	Kfh	Kgh	Khh	Kih	Kkh	
8.	Kbi	Kci	Kdi	Kei	Kfi	Kgi	Khi	Kii	Kki	
9.	Kbk	Kck	Kdk	Kek	Kfk	Kgk	Khk	Kik	Kkk	

S.
 A.
 T.
 Q.

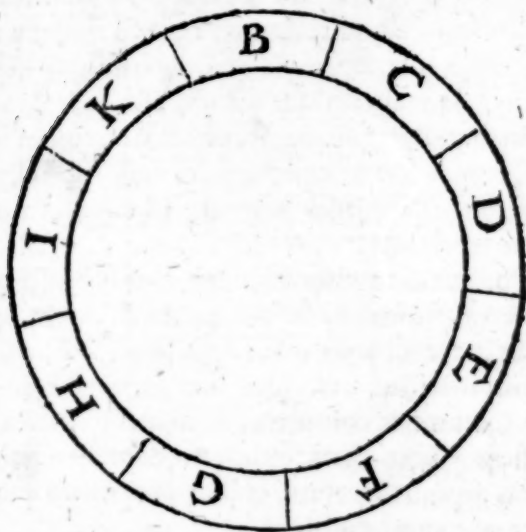
Hic necesse est, ut de usu istarum combinationum dicamus. Itaque sequentes observa regulas, quarum tres sunt theoreticæ, reliquæ practicæ.

Regulæ theoreticæ de combinationibus Lullianis.

I. Cujuslibet cameræ prima litera est nota eorum, quæ in propositione loco subjecti ponuntur.

Regula de combinationibus Lullianis.

Tertia verò est nota prædicatorum, Media deniq; argumentū tertium, ut Raméi vocant, sive mediū terminū ut Aristotelei appellant, monstrat, Conflata autem est hæc tabula ex figurâ quartâ, quæ constat tribus circulis.

II. Media litera ad omnes, quatuor nempe, circulos pertinet S. A. T. Q.

III. Media litera interdum est eadem cum primâ, interdum cum ultimâ, rarissimè cum utrâque : quia hoc fieri semel duntaxat in singulis combinationibus videmus. Quando autem congruat cum primâ, id in singulis combinationib. ejus numeri columna, in quo litera combinata est suo ordine posita, ostendit. Sic dd reperitur in columnâ tertiâ, quia numero est tertia. Bb

in co.

in columnâ primâ invenitur. Quando verò eadem cum tertiâ, id lineis transversis ductu diametrali positâ notavimus,

*Columna
quid?*

*Camera
quid?*

Sic planum est, quænam sint columnæ, quæ cameræ. Columnæ quidem sunt, quæ constant & pluribus cameris, & sunt ipsa totalis variatio, quæ fit ex uno motu unius elementi sub aliis vel infra alia: Cameræ autem sunt ipsæ columnarum partes, quæ omnes ex tribus constant elementis.

Regula practica de IV. figurâ Lullii.

I. Si tibi quædam, quam confirmes, propositio occurrat, primum inquire, ex quo circulo subjectum & prædicatum sint desumpta, ut uniuscujusque literam invenias. Jam autem explicatum est, quid quælibet litera in singulis terminis notet: ut B in circulo A bonitatem, & quæ sub ea collocantur, designat. Ubi igitur Bonitas pro subjecto ponitur, ad circulum A sub termino B pertinet.

II. Postquam in circulis literæ tam subjecti quam prædicati in promptu sunt, vide combinationem, quam ostendit litera subjecti, ut si subjectum est E, adhibetur combinatio quarta, cujus nota pariter est E.

III. Columnas considera, & in qua ultimam literam esse prædicati characteristicam deprehenderis, ea cameras argumentorum, quibus propositio præsens confirmari potest, continet.

IV. Postquam de columna combinationis, ad quâ confirmanda propositio pertinet, certus es; primo considerabis singularum camerarû illius columnæ literam mediam, & novem reperiēs. Dein aggressurus confirmationem, unamquamque literam mediam ad naturam quatuor circulorum examina: ut si sit nota B, tunc argumentum ducitur ex circulo S, à deitate: ex circulo A, à Bonitate: ex circulo T, à differentia: ex circulo Q, à definitione, Ista enim litera fontem monstrat,

*Nucleus
quarta figuræ
& tabula
magna.*

strat, unde argumenti materia fluit, ac proinde peti debet.

V. Quia litera media non solum est subiecti, sed etiam prædicati, discursus per quatuor circulos bis fieri debet, illius & hujus causa. Itaque tot argumenta constitui possunt, quot termini in propositione concurrunt, quibus cum discursus per circulos fieri potest. Nam per subiectum & prædicatum non unus tantum terminus intelligitur, sed complures, ut in hac propositione: Jesus Christus est principium cognitionis vitæ æternæ; ubi notandum venit, quod diversi termini ad diversas columnas ejusdem combinationis sint referendi. E. g. sit confirmanda hæc propositio: HOMO ad virtutem natus est. Subiectum HOMO, est ex circulo S, termino E. Prædicatum nascitur ex parte accidentaria circuli S, termino D. Jam igitur quæro in combinatione E, columnam, cujus ultinia litera est F, & reperio quintæ columnæ propositionem. Sumamus ergo quintam cameram, quæ habet F, pro argumento ex circulo A. Ergo quod homo sit natus ad virtutem probo argumento à cognitione ducto. Hic quæro, quid sit cognitio? Respondetur per regulas circuli Q, quod sit facultas animæ rationalis, quæ solus homo (non autem bestia) à Deo est præditus, ut cognoscat bonum, ad quod conditus est, & ea, quibus bonum illud consequi potest, id est, virtutem, & ea, quæ secundum virtutem fiunt, adeoque secundum virtutem vivat & agat. Hinc extruitur syllogismus: Qui præditus est facultate cognoscendi virtutem, is ad virtutem quoque natus est. Atqui homo. Ergo.

VI. Principia argumentationis augeri possunt, alio adjecto termino, unde etiam argumenta formare licet, si eodem modo per circulum Q, disponantur. e. g. Cognitio, F terminus circuli A, augeri potest per terminum D circuli A, qui est Duratio, ita ut etiam ex duratione cognitionis ratiocinari eadem arte valeamus,

*Argumentum
terminus natus
est de e.g.
ratiocinatio,*

Quarta fi-
gura est sca-
lurigo
1. Definitio-
nis.

2. Verifica-
tionis.

3. Demon-
strationis.

VI. Per quartam figuram (qua tribus absoluitur cir-
culis) possumus definire seu notificare, verificare, & de-
monstrare. Definimus, cum sumimus genus cum plu-
ribus differentiis, ut cum dicimus, homo est animal
rationale mortale: qui termini sunt significati per EG.
verificamus, cum dicimus, Deus est magnus potentia
& sapientia: qui termini sunt significati per FG. Ar-
gumentamur, seu demonstramus, cum inter subjectū
& prædicatum assumimus diversa media ad demon-
strandum ipsum significatum per elementum minimi
circuli prædicari de significato per elementum maxi-
mi circuli, ita ut circulus medius semper significet
causam vel medium, propter quod prædicatum dicitur
de subjecto, ut ait Brunus de lamp. comb. sect. 4.
cap. 1 memb. 3. Clarius hæc de re scribit princeps de
la scala: Omnes termini Lulliani dividuntur in tres
partes, in subjectum, cui tribuitur primus ille circulus
immobilis: in prædicatum, cui debetur infimus ille ter-
tius circulus: & in medium, cui medius deservit. Omnes
hosce circulos singulæ figuræ recipiunt. Vide igitur
sub quibus termini dati vel quæ sit sint literis: e. g. Bo-
nitas est magna, hi termini sunt sub literis BC. Sume
igitur B immobilis circuli, & C minoris: atque volve
medium, qui primò induat naturam prædicatorum
absolutorum figuræ A: dein respectivorum figuræ T:
tandem quæstionum & regularum figuræ Q. Exem-
plum subjiciam.

Quæstio probanda: An Bonitas sit magna?

Affirm. Demonstratur.

1. per B figuræ A, ponendo hanc combinationem
EBC. Quod se in omnia diffundit, magnum est. At-
qui bonitas.

2. per ECC. Quod extendi potest, magnum est.
At bonitas.

3. per

3. per BDC. Quod durable est, magnum est. Sed bonitas.
4. per BEC. Quia bonitas habet potestatem in aliud.
5. per BFC. Quia summarum rerum cognitionem efficit.
6. per BGC. Quia omnia vincit.
7. per BHC. Quia omnibus rebus dat virtutem.
8. per BIC. Quia veritatem conservat.
9. per BKC. Quia gloriam parit.

Secundo demonstratur per figuram T.

1. per cameram BBC. Quod suum cuique tribuit, magnum est. At bonitas.
2. per BCC. Quia omnia unit.
3. per BDC. Quia omnes intercipit adversitates.
4. per BEC. Quia omnium rerum est principium.
5. per BFC. Quia omnes res componit.
6. per BGC. Quia omnis rei finis est.
7. per BHC. Quia omnes prerogativas continet.
8. per BIC. Quia omnia æquat.
9. per BKC. Quia omnibus resistit. Et sic consequenter.

Jam si quispiam singulas cameras, id est, illas conjugationes litterarum velit multiplicare, poterit xx modis, idque ex solis istis figuris A & T. v.g. BBC. potest probari per b b c t, aut per t b b c, aut b t b c. *Vis littera T in tabula magna.* Litteræ enim, quæ præcedunt T, sunt figuræ A, quæ verò T sequuntur, sunt figuræ T.

Addeamus & hoc exemplum: An Deus sit omnipotens? A.

Demonstratur hoc modo. Deus est subjectum in hac propositione: *omnipotens*, prædicatum. Dispone ergo elementum B in circulo superiori significans subjectum, quod est Deus: & E circuli minimi significans prædicatum, quod est, potentia summa

Prodemonstrando oportet investigare & invenire medium, sive causam. Manentibus infra duo illa cetera elementa per ordinem, revolvendo medium circum: ponendo primo ex B. infra prædicta, & dicendo BBE.

1. Omne diffusivum sui ipsius (id enim est de ratione bonitatis) habet potentiam, quâ se diffundit. Deus est summè diffusivus sui ipsius. Ergo & summè potens.

2. Loco τ B medii succedat C. dicendo BCE. Omnia sciens est omnipotens. At Deus. & ita deinceps: quæ omnia clara sunt exemplo superiorum. Consule Brunum de lamp. combin. sect. 4. cap. 1. memb. 3.

III. De Multiplicatione propositionum.

*Multiplicatio
propositionum
fit.*

Multiplicatio propositionum fit per questionem & deductionem. Ea fit secundum regulas sequentes:

1. Si defensam propositionem tibi multiplicandam sumis per questionem, tantum præfige formas questionum in circulo Q positas propositioni, ut aliud responsum elicias. Rationem autem respondendi primus liber habet. Postquam verò responsum est, forma questionis abjicitur & propositio cum responso conjungitur: & tunc ex duabus propositionibus simul junctis exurgit unica, composita scilicet enunciatio e.g. fit propositio, Deus permittit mala in mundo. Hanc multiplico per questionem quid vel an: ideoque verbum in nomen mutando dico: Quid est permissio Dei in malis? Et hic occurrunt falsæ rationes: est operatio mali in malis: vel, est nuda prævisio ac præsciētia seu permissio malorum: vel est voluntas Dei in malis malum efficiendi. Vera autem definitio hæc est: Permissio Dei in malis est iusto & sapientissimo consilio deliberata, ad certum tempus durans, virtutis divinæ melioris boni causa, cessatio. Etiam tali forma queri potest: quid sit, Deum permittere mala in mundo?

Ad

Adeūdem modum reliquas quæstionum formas usurpando varias producimus propositiones. Sed & hic observa auctorem ita institui posse. Postquam propositio simpliciter, prout confirmata est, per circum-
 lūm Quæstionum ducta est: eodem modo aucta in reliquis circulis alias propositiones vi quæstionum gignere potest; e. g. in modo allato exemplo, possumus quærere, utrum bona sit, utilis, iusta ista permissio; vel utrum sit aliqua bonitas, utilitas, necessitas illius permissionis: utrum illa permissio duret &c. Ad idem & reliquæ quæstiones nobis servient: quibus si addantur responsa vel vera vel falsa, magnus propositionum existit acervus.

*Deductio est
 recta vel ob-
 liqua.*

II. *Propositio multiplicatur deductione, vel rectâ, vel obliquâ.*

III. *Deductio recta fit, vel per argumentationem, vel per quæstionem.* Per argumentationem, quum Syllogizamus: ut Salvator noster Joh. 14. sic proposuit discipulis suis: creditis in Deum, in me etiam credite. Propositio data hæc est: Omnes in Deum credere obligantur. Hinc subsumo: At Christus est Deus. Jam concludo: Ergo in eum omnes credere tenentur. Huc pertinet, quod Matth. 22. dicitur: Deus est Deus vivorum. Sic Rom. 5. Qui fide iustificantur, pacem habent cum Deo. 1. Cor. 15. Si Christus resurrexit à mortuis, etiam nos resurgemus. Col. 3. Si cum Domino resurrexistis, quærite quæ sursum sunt. Nam resurrectionis illius duæ sunt partes, desertio terrenorum, & desiderium cœlestium. Eadem multiplicatio fit per oppositionem, ut Gal. 3. Si ex lege est hæreditas, jam non ex promissione.

Per quæstionem fit deductio recta, quando ex unâ quæstione cognatas elicimus: ut, An Deus in decreto electionis hominem consideravit, lapsum vel integrum? An consideravit eū, sub ratione peccati & miseriæ? &c.

Obliqua deductio est, quando falsas adversariorum

propositiones mutamus in veras, vel in argumētatione, vel extra eam. Sic Christus Matth. 5. dictum est, inquit, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum. Ego verò dico vobis, diligite inimicos vestros. Joh. 8. dicunt Judæi: an non rectè dicimus te dæmonium habere? Respondet Christus: Ego dæmonium non habeo. Et sic Judæi occasionem Christo præbuerunt, ut de suâ personâ & officio fusiùs ageret.

*Evacuatio
camerarum
quid sit?*

Summa: Multiplicantur propositiones per evacuationes camerarum.

Camera vocantur in hac arte quævis literarum sive terminorum combinationes, vel complicationes. Evacuari camera dicuntur, quando tot modis, quot literarum fert combinatio, prædicativè efferruntur.

Cameras evacuare docebit hæc figura,

*Hæc est ter-
tia apud
Lullium fi-
gura.*

Bc	Cd	De	Ef	Fg	Gh	Hi	Ik
Bd	Ce	Df	Eg	Fh	Gi	Hk	
Be	Cf	Dg	Ek	Fi	Gk		
Bf	Cg	Dh	Ei	Fk			
Bg	Ch	Di	Ej				
Bh	Ci	Dk					
Bi	Ck						
Bk							

Exempla.

*Exemplum
4. figura u-
sum offen-
dens,*

1. Sumuntur termini ambo ex circulo A: & oriuntur propositiones duæ: Bonitas magna, magnitudo est bona.
2. Sumitur uterque terminus ex circulo T: et duæ aliæ emergunt propositiones: concordantia est differens, differentia concordans.
3. Sumitur B ex circulo A, & C ex circ. T. & duæ inde rursum consiunt propositiones: ut bonitas est concordans, & concordantia est bona.
4. Sumatur C ex circulo A & B ex circ. T. iterum duæ se offerunt propositiones, hæc nimirum: Differentia est magna, magnitudo est differens.
5. Litera B sumitur primò ex circulo A; secundò ex circ.

circ. T. & denuò duas habebis propositiones hæc: Bonitas est differens, differentia est bona. 6. Literâ Q ex utroque accitâ circulo duæ fiunt proposiriones, eõ-
cordantia est magna, & magnitudo est concordans. Hâc ratione & reliquæ cameræ omnes & singulæ eva-
cuari possunt, & propositiones multiplicari.

Hucusque ostendimus, quomodo acquiramus sci-
entiam per nos ipsos: jam docebimus, *quomodo nobis ac-
quiramus scientiam doctrina & institutione aliorum.*

Acquirimus hoc modo scientiam, primum audiendo sedulo doctores, & legendo doctorum libros. Legendi quidem, ait Plinius, semper est occasio, at non audiendi. Audimus doctos, aut publicè in lectionibus & disputa-

tionibus, aut privatim in conversatione.

Ut autem cum fructu audiamus & legamus, singula ad terminos circularum referre debemus. Hi enim termini sunt indices, in quibus ingenii & memoriæ vigor suam incolumitatem conservat ac retinet.

Idcirco artifista alphabetū tenebit corde tenus, & terminos seu hermas, id est, mercuriales statuas magni faciet.

CAPUT XII.

*Quomodo in aliis, quantum ad nos attinet,
efficiamus scientiam.*

Antegresso capite exposita est applicatio artis
Lullianæ reflexa, quâ nos imbuimur: *sequitur*
directa, quâ alios imbuimus.

*Efficimus in aliis scientiam, quando alios docemus, docet, se in
que nos scimus. Scimus verò, que vel nostrâ arte in- ipsum insti-
gavimus, vel ex aliorum institutione hausimus. tuit.*

Docemus alios vel per conciones, vel per colloquia. Conciones sunt sermones, qui habentur in homiliis, non Ecclesiasticis tantum, sed quibushbet.

Si docemus alios per conciones ea, quæ nos ex ipsa
artis subministratone didicimus, utiliora in formam

orationis includenda sunt. Utiliora dico: quia non omnes propositiones scientificæ, quæ de uno subjecto vel themate circulatorum ministerio confici possunt, unâ oratione tradi ac proponi possunt, imò nec debent.

*Dua sunt
artes prim.
artes oratio-
elocutio.*
*In concionibus seu orationibus dua partes sunt palmarie: una essentialis, videl. dispositio: altera accidentalis, videl. oratio-
elocutio.*

De dispositione notabis, quòd tria disponendi sint.

1. Propositio inventa.
2. Defensio propositionis.
3. Multiplicatio defensæ propositionis.

Dispositio propositionis duplex est, alia generalis, alia specialis.

Generalis est discursus per circulos cum termino artis. Terminos artis dicimus vocabula, quibus ars traditur & constat.

Disponitur autem propositio, vel in se, vel in suo principio: quod similiter est terminis artis, videlicet quaestio, responsio per regulas definitio, divisio: vel in toto, quod est oratio, dictio, concio.

Specialis est, quâ sedem propositioni in oratione assignamus, & ad defensionem transimus: & simul ex dispositione Exordium invenimus. Sed hæc talia præcepta petantur è Cic. & aliis oratoribus. Præcepta elocutionis similiter ab illis require.

*At verò si alios per conciones docere volumus ea, quæ ab aliis tradita & scripta sunt, id fiet, vel nudâ dispositione, vel integra oratione. Nuda dispositio est brevis consignatio eorum, quæ sunt insigniora in aliorum scriptis. Ea fit modo analytico. Hic potissimum duo observanda in *ἀνατομῇ* librorum: quid, & quomodo sit dictum vel scriptum.*

Ratio analytica

*Quaestio quid, querit vel secundum unitatem, vel secundum pluralitatem & numerum. Secundum unitatem querit *τὸ ὅτι* & *ἕν* & *ἓν* & *ἓν* & *ἓν*, unum ac simplex, de quo aliquid dicitur. Sic Aristoteles in Physicis agit de corpore naturali. Huc pertinent omnia omnium scientiarum*

tiarum objecta: itemque omnia nomina, quæ denotant totum congregativum, ut sunt, sermo, scriptum, liber, caput, versus, oratio, textus, & id genus alia.

Secundum pluralitatem, querit per partitionem quæ perficitur primò per questionem de quo, vel de quibus dicat: ac deinde per questionem, quid de singulis dicat.

Quæstio quomodo sequitur questionem quid. Illa autem querit ordinem, qui vel simplex est, vel mixtus.

Simplex ille est, in quo eam dicendi rationem sequimur quam rei, de qua agimus, secum afferre & postulare videtur natura.

Ordo est
Simplex
Vel
Mixtus.

Mixtus est, quando vèrè quædam accedunt, quæ sæpè adduntur, ut necessaria fiant evidentiora. Illa vèrè erunt crebriora, quò adversariorum pertinacia major fuerit. Illi enim subinde causam nostram in suspicionem trahere conantur. Et tum fides causæ faciendæ. Exempla multa occurrunt in epistolis Paulinis. Hujus mixti ordinis in quorundam scriptis hæ sunt formulæ: Sed ad rem: Sed ut eò, unde digressi sumus, redeamus &c.

Significationes hujus quæstionis sunt, quid primo, quid secundo, quid tertio loco dicat.

Hunc Syntheticum & analyticum modum à Servatore nostro Jesu Christo discimus, quando is discipulis suis dixit: Non estote solliciti **QUOMODO** aut **QUI** **D** loquamini. Matth. 10.

Hæc est primæ resolutionis species: altera est, quando totum secundum partes resolvitur in capita, caput quodvis in sectiones. (Talis Sectio in Theologiâ est textus Dominicalis, qui Evangelicus vocatur) sectio in suos versus: versus in sua membra: membra in sua simplicia & minima.

Oratio integra est plena & perfecta scripti vel operis alieni tractatio: quæ fit discursu termini significantis: ut textus, sermo, Evangelium &c. per circulos, observa-

tis

tis iis, quæ tradidimus de regulis, de propositionum inventione, defensione &c.

*Selectio est
animalis
dionis.*

Hic & illud notabis præceptum: Quando integrâ oratione aliena scripta exponenda sunt, temporis ratio est habenda. Non enim continuo per omnes temporis partes nos loqui, nec alii audire, nec unius horæ spatio singula dispicere ac tradere possumus. Quare ex integra oratione certum quiddam tibi elige, quod certa hora auditoribus tuis juxta formam & dispositionem orationis Rhetoricam proponas.

Superpondii loco velim paucula notari, quæ ad conciones sacras pertinent. Hoc enim flagitat ratio studiorum meorum,

*De Inventione eorum, quæ in concionibus
sacris populo exponere debe-
mus.*

*Ratio concio-
nandi secun-
dum metho-
dum Lullii
tribus con-
stat partibus
quarum,*

*I. Inventus
propositionū.*

*II. Defensio
inventorum,*

Quod in Ecclesia populo proponitur, aut est textus ipse, seu quod verbis textus continetur, aut ex textu nascitur. Illius inventio est facilis. Hujus verò ratio superius est tradita in multiplicationibus, quæ fiunt vel per quæstiones, vel per deductiones.

De defensione in S. Concionibus.

Defensio fit per explicationem, confirmationem, & confutationem.

Explicatio constat resolutione in terminos, & terminorum discursu in circulos.

*Aliquid con-
tinetur in
Scriptura
vel explicite
vel analogi-
cè & impli-
cite.*

Confirmatio, ut & confutatio, aut est insita textui, aut assumpta. Et hic maximè videntur argumenta, quæ scriptura suppeditat; tam in confirmatione, ubi ostendimus, vel eandem iisdem verbis in textu contineri sententiam, vel eam bonâ consequentiâ inde elici & deduci posse, quàm in confutatione, vel monstrando manifestam contradictionem, quod nempe thesibus adver-
sa-

sarii pugnet cum verbis scripturæ, vel deducendo ex illius thesi, quod in Scriptura falsum & absurdum esse statuitur.

De multiplicatione in S. concionibus.

Multiplicatio hic nihil est aliud, quàm usus scripturæ sanctæ, de quo Paulus, 2. Timoth. 3. Tota scriptura divinitus inspirata utilis est ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem in justitia ut perfectus sit homo Dei, ad omne bonum opus perfecte instructus. Hic habentur quatuor docendi genera; διδασκαλικός, ἰλιγγητικός, ἐπανορθωτικός, παυδαυτικός. Cui ex Rom. 15. v. 4. adde quintum, παρεκκλητικός. Hæc est methodus, quam spiritus sanctus nobis suppeditavit. Nullus enim S. scripturæ locus est tam sterilis, ubi non occurrant hi quinque usus. Hæc de re vide Hyperium in Theologo, item de formandis concionibus, Flacium Illyricum part. 2. clavis scripturæ, Zepperum de arte concionandi &c.

III. Multiplicatio & amplificatio, ex præscripta Paulino.

Peroratio.

Quisquis igitur, ex isto nostro præscripto instrumentis artis logicæ, ita uti novit ac utitur, is omnino artem Dialecticam tenet, vereque est & dici potest Dialecticus: quippe qui in omnibus, ac de omnibus sibi acquirere scientiam, & alios eadem, quæ novit, artis hujus adminiculo docere, fretus supercœlestis numinis gratiâ, potest.

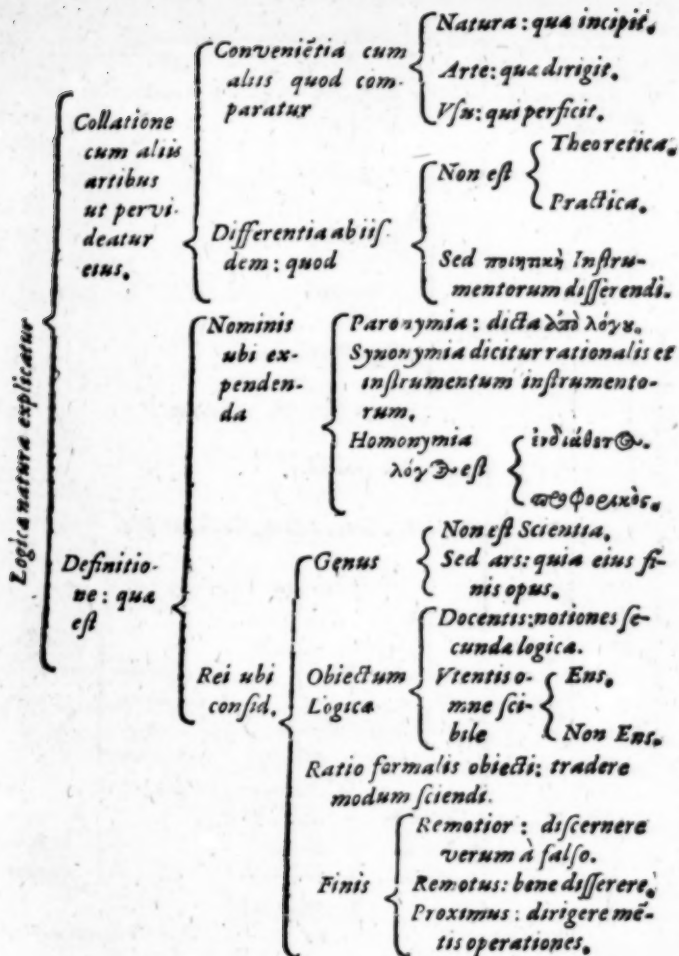
TABULAE LOGICAE.

Quoniam tabulæ sunt matres memoriæ, ego in gratiam candidatorum philosophiæ Lullianæ, Logicam nostram paucissimis describere tabulis annitar: quod nostrum studium, ut studiosus lector dextrè interpreteretur, unice rogo,

1. Tabulæ generalis ad ambrans Alphabetum artis,
 & singulos circulos.

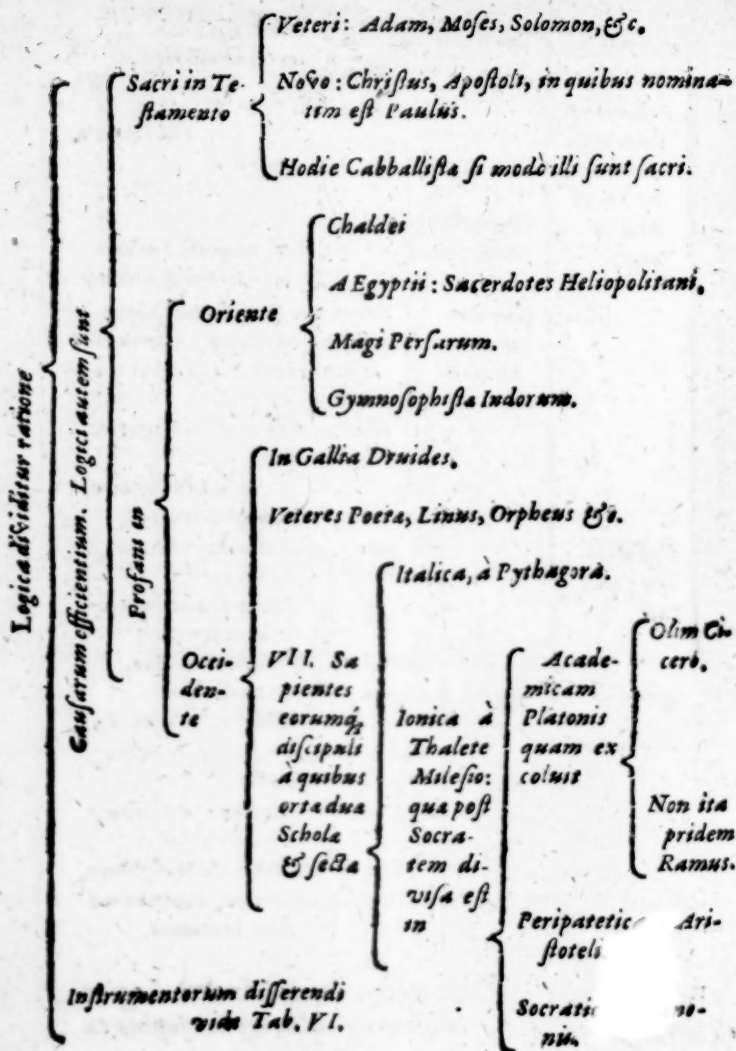
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.								
B C D E F G H I K.								
1. S. Substantivum.	DEVS.	Angelus.	Cælum.	Homo.	Imaginatio.	Sensitiva.	Vegetativa.	Elementum.
	Qualitas.	Relatio.	Actio.	Passio.	Habitudo.	Sensus.	Temperamentum.	Locum.
2. I. Accidentium Naturalium.	Quantitas.	Qualitas.	Relatio.	Actio.	Passio.	Habitudo.	Sensus.	Temperamentum.
3. IV. de accidentium moralium.	Insuper.	Prudentia.	Fortitudo.	Temperantia.	Fides.	Spes.	Caritas.	Patientia.
4. Predicatorum.	Acquisitio.	Galat.	Luxuria.	Superbia.	Acedia.	Invidia.	Ira.	Mendacium.
	Beneficiis.	Magnitudo.	Acerbitas.	Festivitas.	Sapientia.	Voluntatis.	Virtutis.	Veritas.
5. Quaestiones seu regulæ.	Differencia.	Concordia.	Contrarietas.	Principium.	Nedivium.	Finis.	Majoritas.	Aequitas.
	Virtus.	Quid.	De quo.	Quare.	Quomodo.	Quando.	Ubi.	Quomodo.

II. Tabula ad Cap. I. Lib. I.

Ex his Zabarella elicit talem definitionem: *Logica est habitus intellectualis instrumentalis, à philosophis ex philosophia habitu genita, qua secundas notiones in conceptibus rerum fingit, & fabricat, ut sint instrumenta, quibus in omni re verum cognoscatur, & à falso discernatur.* lib. 1. de nat. logic. cap. 20.

III. Tabula ad Cap. II. Lib. I.

IV. *Tabula ad Cap. III. Lib. I.*

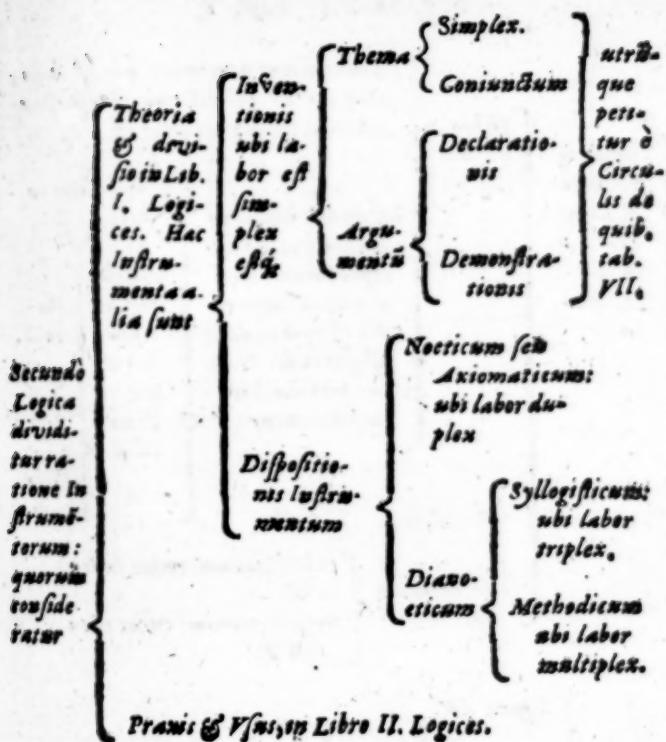
Tres Sectae & Schola Logica hodie vigent

V. *Tabu-*

V. Tabula ad Cap. IV. Lib. I.

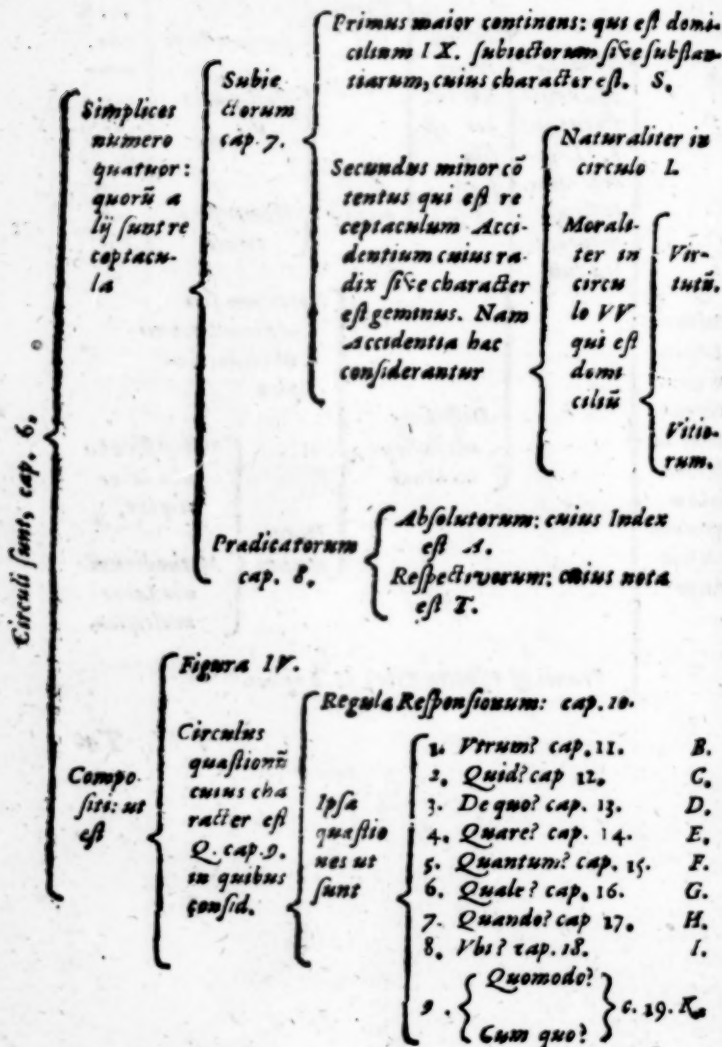
Causæ citius sunt de	Auctoribus Logicis	Aristotele: in cuius lectione distin- guere debemus inter	Præcepta Commentaria.
		Lullio qui requi- rit lectorem	Potentem memoriâ na- turali mediocris, Callentem principiâ Mathematica.
		Ramo cuius Phi- losophiâ com- mendant.	Præceptorum pauci- tas Exemplorum claritas.
	Fautoribus Logicis	Aristoteli- ca Inter- pretes sunt	Textuales: qui non sunt le- gendi tyronibus. Methodici & dogmatici, qui optimi.
		Lulliana qui artem	Illustrarunt. Novis inventis obscura- runt
		Ramea In- terpretes sunt vel	Puriputi Ramei, iij. nati & Antiperipatetici. Mixti & Harmonici, id est, Aristotelico-Ramei, & iij. Optimi.

VI. Tabula ad Cap. V. Lib. I.

VII. TA-

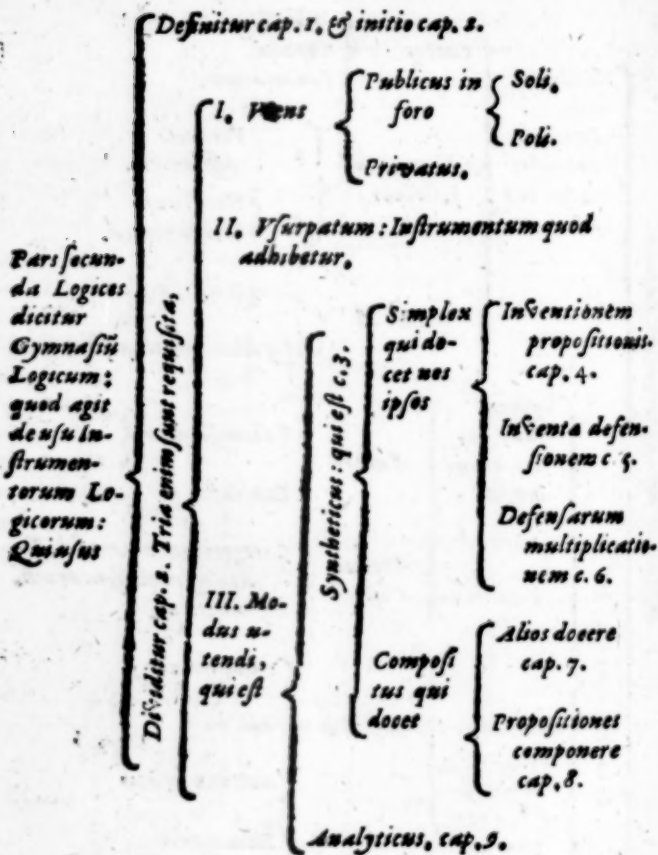
VII. Tabula, ad cap. VI. VII. VIII. &
usq. ad XX. Lib. I.

VIII. Tabula. ad Cap. XX. XXI. XXII.
XXIII. Lib. I.

Instrumentum dissonandi est, Cap. 26.	Dianoeticum: est q ³ vel	Noeticum cap. 21. dicim ^r Propositio cuius con- sid.	Partes	{ Subiectum. Copula. Prædicatum.	
		Comunes as- fectiones	{	1	{ Veritas. Affirmatio.
				2	{ Necessitas. Contingentia.
		Species est.	{ Categorica, simplex. Hypothetica, composita.		
		Syllogis- mus cap. 22. cuius confid.	Partes	{ Præmissa dua { Maior Conclusio. { Minor.	
			Species est	{ Categoricus: ubi confid. Fi- gura & modi figurarum. Hypotheticus.	
		Methodus cap. 23. ubi confid. VI. Leges quarum	tres Axio- matica	{ κατὰ πάντας καὶ αὐτὸ καὶ ὅλα πρῶτον	
			tres Me- thodica lex	{ Homogenia Coordinationis Colligationis.	

I. Tabula ad Cap. I. II. III. IV. V. VI. VII.
VIII. IX. Lib. II.

II. Tabula ad Cap. X. XI, XII. Lib. II.

1. De explicatione Præceptorum prædicorum
qua traduntur octo prioribus capitibus.

Duæ sunt partes Lib. 2.

De appli-
catione
cap. 10.
qua est
duplex:
nempe

Circularis,
qua nobis ac-
quirimus
scientiam

Per
nos

Inveniendæ
propositio-
nem

Inventam
defendendo

Defensam
multiplica-
canda

cap.
11.

Per alios
Magistros

Vivos

Mortuos

Directa, quæ cum aliis
communicamus no-
stram scientiam

Publicè

Privatim

cap. 12.

I 3

IDEA

IDEA BREVISSIMA ARTIS LULLIANÆ.

Audarium

*Judæi inven-
torem huius
artis pradi-
cant Solo-
monem,*

Uperpondii loco afferam ἀποσημάτισιν καὶ σωματολογίαν artificii Lulliani, eamq; rudi ac pingui Minervâ digestam, an congestam?

Judæi Itali inventionem artis Lullianæ Solomoni adscribunt: & nonnisi divino instinctu: & afflatu ad Lullium jure quasi postliminii rediisse colligunt sapientes. At hoc incertum est. Certum verò est Raymundum nostrum hoc ipsa artificio succurrere & subvenire voluisse φιλομάσσις, qui maximo suo malo discunt artem esse longam, vitam brevem, experientiam periculosam. Ingrati igitur fuerimus, si posthabitis frugibus, quæ jam inventæ sunt, velimus vesci glandibus. Idcirco fruges in agro vel potius horreo Lulliano repositas triturbabimus, ut hæc ratione vesci possimus pane philosophiæ albisimo. Hæc enim esca erit vesca rerum magnarum admiratoribus & indagatoribus. Dum igitur tibi, lector benivole, qualè qualem manu ductionem porrigo, me quæso favoris tui aurâ subleva. Quod si feceris, me ad majora hæc ipsa de arte edenda excitabis. Vale & have, atque Lulliani nominis propugnatoribus fave.

Ars Lullii est omnium scientiarum clavigera, continens terminos generalissimos.

Ea dividitur bifariam, puta à ratione figurarum, & trium mentis operationum, quas dirigit, erigit, corrigit.

Primo modo tota ars consistit in quatuor figuris, ac novem subiectis.

Subiecta sunt, quæ habentur in circulo S.

Figura prima A est predicatorum absolutorum: secunda T, est predicatorum respectivorum: tertia est triginta ex camerarum receptaculum: quarto ex tribus assigna-

tis

*πρῶτη μορφή
αἰτίας
Lulliana.*

vis constat, ideoq; tribus circulis absolvitur. Et hac est
fecundissima tabula magna mater

Secundo modo tres sunt artis Lullianæ partes. Prima
pars docet invenire terminos simplices, eosq; multiplicare, *exempla
eiusdem.*
Logici vocant apprehensionem simplicium; Ramèi *Termini im-
complexi.*
inventionem.

Secunda pars docet inventionem terminorum comple-
xorum h. e. agit de propositionibus. Logici vocant *Termini
complexi.*
compositionem & divisionem; Ramèi affirmationem
& negationem.

Tertia pars complectitur terminorum superiorum tam
incomplexorum quam complexorum dispositionem atq;
applicationem. Hæc ἀναλογικὸς respondet discursui,
qui fit per Syllogismum & methodum. Videmus sin-
gula.

1. Pars: De terminis simplicibus.

Termini sunt notiones secundæ, sive conceptus genera-
les (dicuntur vocabula τεχνολογικά) qui vel subijciuntur,
vel predicantur, id est, rebus attribuantur: quibus deni-
que in quavis re propositū auti possumus. Nam terminus
est vel nomen vel verbum: quia hæ sunt principales o-
rationis partes, ut Molinæus ait. Iccircò terminus est,
qui tum de aliquo, tum de quo aliquid, more Dialecti-
co, quoquo modo dicitur: ac proinde est pars propo-
sitionis. Dicitur autem aliquid de aliquo explicitè, ab-
stractè, concretè, simpliciter, mixtè, mutuò, diver-
sim, transversim (sunt vocabula ἀρτιστῶν) continen-
do, descendendo, ascendendo, & alterum cum altero
communicando: ut, homo est animal. Hujus propo-
sitionis termini expliciti sunt homo & animal: implici-
ti, Petrus, Paulus, Aristoteles, item sentire, imaginari,
leo, ursus. Termini abstracti sunt justitia, temperan-
tia, fortitudo: concreti, justus, temperans, fortis: ter-
mini simpliciter dicti, ut esse, vivere, sentire, imaginari, *Scala natu-
ræ: elligere. Hæc enim est scala naturæ, quæ quinq; habet ramificabiles.*

*Termini
quid sint?*

*Varii modi
predicandi
aliquid de a-
liquo.*

*gradus generales, ad quos tota rerum universitas reduci-
tur.* Conditio istorum graduum est, ut omnis inferior
possit esse sine superiori, at non contrā. Omnis enim
gradus superior fundatur in inferiori. Iccirco infimus
gradus, qui est ¹ esse, est principium radix & fundamē-
tum scalæ, in quo omnes alii gradus sustentantur, ipsū
autem à nullo sustentatur, nec in alio fundatur. Vide
Agrippam in artem brevem, & Paulum de la scala l. 12.
de successibus rerum. Termini mixti, ut arbor, virgo,
piscis, planta &c. Termini mutui sive æquipollentes,
ut fortis, robustus. Termini diverſi & adverſi, ut ho-
mo & asinus, calidum & frigidum. Termini transver-
ſi, ut bonum pro magno. Termini continui, ut virtus,
veritas, gloria. Termini ascendentes, ut gloria, veritas,
appetitus, cognitio, potestas. Termini descendentes,
ut potestas, cognitio, appetitus. Termini communi-
cativi, ut bonū cōmunicatur magno, magnū durabili,
durabile potenti: unde Sorites genus argumenti nasci-
tur. v. g. Homo est animal. Animal est corpus. Cor-
pus est substantia. Ergo homo est substantia. *Omnes
isti termini bisariam considerantur, vel ut ex ista arte pro-
manant, vel ut ad artem reducuntur, aut applicantur.*
Illi vocantur termini artis & impliciti, hi extranei &
peregrini. Et ita nullus est terminus, qui hanc artem non
possit declarari: idq; discurrendo per principia & regu-
las, tot videlicet modis, quot quælibet illarum disse-
rens est in ipsis subjectis, servandum tamen singulas
singulorum definitiones: id quod de centum formis in-
telligendum est, quas sufficienter declaravit Lullius, &
ex eo Valerius de Valeriis. Nam qui unius termini de-
finitionem intelligit, omnium terminorum definitio-
nes habet: ut *Bonitas est Ens, ratione cujus Bonum est
Bonum, & Bonum agit bonum.* Ita magnitudo est, ra-
tione cujus bonitas, duratio, & omne Ens est magnum,
& magnum agit magnum. Itidem duratio est, cujus
ratione bonitas & omnia Entia durant. Vel bonitas est

Ens

*Termini ar-
tis bisariam
consideran-
tur.*

*Discursus
hac in arte
fit per prin-
cipia & re-
gulas
Centum for-
ma.*

*Definitiones
terminorum.*

*Et propterea
per totum
hanc artem.*

Ens cui competit bonificare. Magnitudo est Ens cui competit magnificari. Sic homo est cui competit hominificare. Hujuscemodi enim definitiones Raymū-
 dus noster dicit esse maximè ostensivas & essentielles.

Atque ita dicit in quovis termino, *ivum, ile, & arc, esse principia essentialia*: ut intellectivum, intelligibile, intelligere, in intelligentia sive angelo: hominificativū, hominificabile, hominificare in homine.

Tria principia essentialia in quovis termino.

Hæ sunt terminorum definitiones; eorundem divisiones sumende sunt à differentiâ subjectorum: ut alia est bonitas in Deo, scilicet increata & independens: alia in angelo, nempe creata & incorporea: alia in cælo, corporea simplex; alia in homine, mixta & hominificata: alia in imaginativo, imaginificativa. Hæ differentiæ appositis verbis exprimi possunt & debent. Atque ad hunc usum figura T. servit, ut primus triangulus sit divisivus, secundus definitivus, tertius collectivus,

Ufus triangulorum figura T.

Dividit enim differentia à subjectis sumpta per concordantiam & contrarietatem, cum concordantiam quam cum aliis subjectis habet, non lædit, & contrarietatem, quā aliis adversatur, non aufert, ut cum dico, animal est rationale vel irrationale, pono differentiam juxta contrarietatem, quam rationale ad irrationale habet, in concordantia, quam in animali fovet. Idem de definitivo triangulo sentiendum est. Principium enim definit quemlibet terminum per medium propter finem. e. g. homo est animal rationale. Hic animal est principium primitivum, rationale est medium essentialiale, cujus finis est ratiocinari. Collectivus denique triangulus est, cum majus & minus per æqualitatem colligimus, ut duo & tria per quinque, animal & rationale per hominem. Sicut enim binarius minor est ternario: ita animal rationali: & tamen & hoc colligitur, in homine, & illud in quinario. Sed redeamus ad rem.

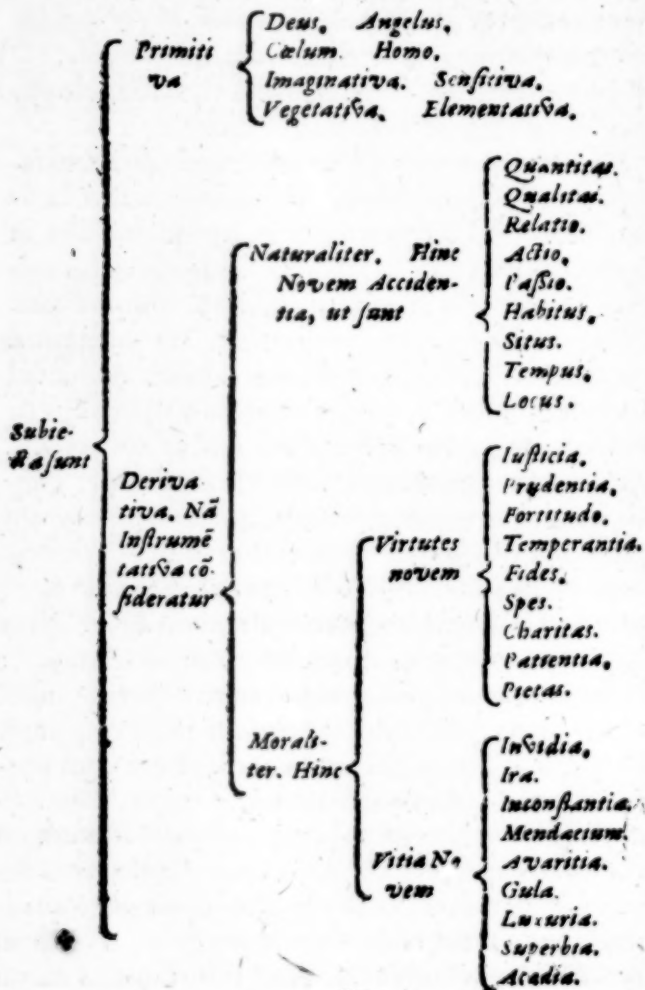
Trigonum divisivum.

Trigonum definitivum.

Triangulus collectivus.

Termini hujus artis vel sunt subjecta, vel predicata.

Illæ in prima, hæc in secunda parte considerantur. Subje-
ctæ universalis sunt quæ orationi subijci & subterni pos-
sunt: quæ adumbramus hoc schemate.

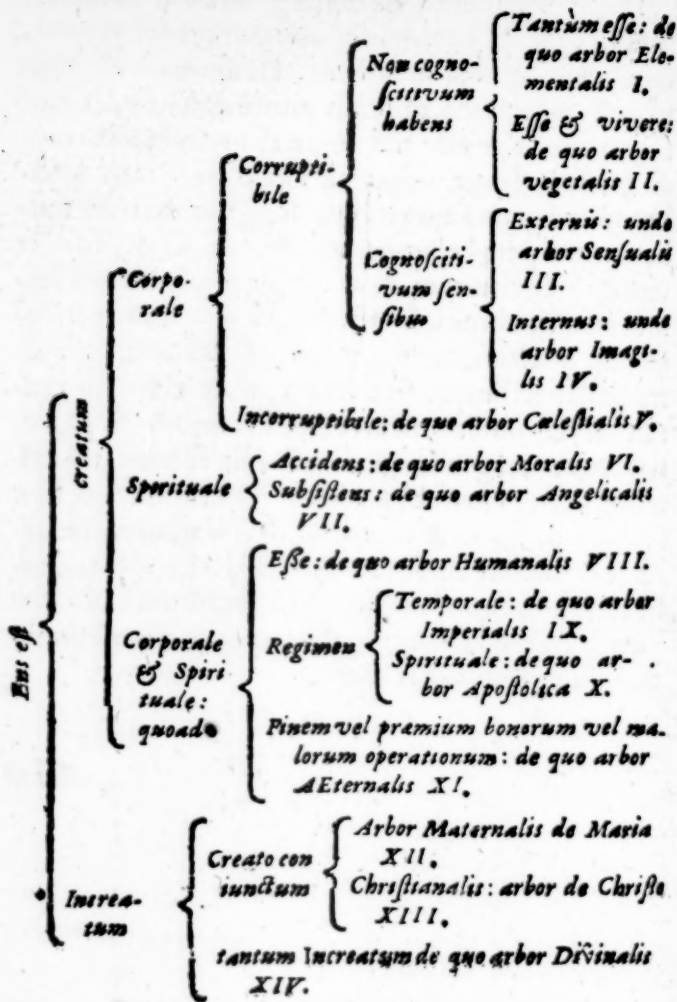

*bje-
pos*

Hæc genera Lullius ita sumit generaliter & taliter, ut nihil unquam dicatur, ubi non subjectum propositionis ex iis sit depromendum, Unde etiam nominat subjecta universalia, quorum primò definitiones sunt cognoscendæ, deinde differentia ab invicem, sicut modò præscripsimus, ut postea intelligatur ratio attribuendi in figuris sequentibus. Ita igitur extensis finibus, primò per prædicamenta, deinde per doctrinam virtutum & vitiorum, de quibus ut plurimum est sermo, putavit autor sese effecisse, ut in quâvis re inveniendâ, quatenus ea propositionis sit subjectum, memoria habeat, in quo sese fundet, sicut itidem in retinendo. Usus adhuc in inveniendò tantum est, post etiam in conjungendo apparebit. Hic silentio præterire non possum, quod Valerius de Valeriis novem hæc subjecta dilatarit, & in quatuordecim arbores diduxerit. Existimavit enim sub quatuordecim istis arboribus contineri omnia Entia. Series arborum hæc est ex mente Valerii, ubi notes velim errorem istius Pontificii, in antepenultima arbore,

*Subjecta novem redu-
cuntur ad
quatuordecim arbores.*

Ensest

Pars II. De Propositionibus.

Secunda pars artis Lulliana docet terminos subiecti & predicati, completi, h. e. artificiosè & promptè in quolibet rememinisse, quid possit de subiecto prædicari. Diximus autem subiecta esse instar arborum. Ergò prædicata prædicata erunt radices istarum arborum, quibus positæ dicuntur rari enascuntur tria: truncus, rami, fructus. Et sanè prædicata sunt principia universalia, quæ quodlibet entis genus circumdant, & insensibiliter penetrant. Lullius appositè in libro, qui inscribitur Arbor scientiarum, hæc prædicata radicum nomine vocavit. Radices enim dicuntur, quod varia influentiarum genera, quæ à centum formis præcipuè emanant, per eas ad quascunq; arborum quarumlibet partes derivantur.

Harum radicum sive prædicatorum sunt octodecim: Radices sunt ubi duo pensitanda. 1. Differentia inter priores novem, & posteriores totidem arbores. 2. Ordo inter illas. prædicata sunt numero 18.

Discrimen hoc est, quod priores novem radices arboribus, earumq; partibus absolutum esse tribuunt, sive, quia completum & intrinsecum esse denotant. Tribuunt, inquam, esse completum, inchoando ab essentiâ, usq; ad finem seu complementum rei. Largiuntur formam, quæ est ουσιαστικὴ τῆς οὐσίας, & proprietates essentielles, quæ sunt aliquid πρὸς τὸν οὐσιαστικὸν τῆς φύσεως. Essentia quidem in primo rei momento pensitatur, at proprietates essentielles in secundo. Posteriores autem novem respectivum esse largiuntur, h. e. esse secundarium, quod fundatur in esse absoluto, quod contribuunt radices absolutæ. Esse igitur, quod radices respectivæ elargiuntur, est extrinsecum & incompletum. Discrimen prædicatorum.

Ordo inter has radices est admirabilis. Postquam enim divinus Lullius summâ mentis indagine totâ entium multitudinem ad novem capita reduxit, quæ dixit, subiecta, vel ad quatuordecim arbores, quæ facili- Ordo radicum admiranda.

mè ad

mè ad illa subjecta reduci possunt & contra; volens deinde totam cujusq; entis naturam explicare, tam in se & absolute, quam extrinsecè & in ordine ad aliud, octodecim generalissima prædicata constituit, omnia omnibus ferè entibus convenientia: quarû priora novem rei naturam & essentiam, & quæ necessariò eandem consequuntur, declarant: reliqua verò extrinseca quædam & respectiva ostendunt. Non erit igitur impossibile per horum generalissimorum principiorû vel radicum scientiam, intimam cujusvis rei notitiam, quod Lullij contemptores ἀπλῶς ἀδύνατοι esse putant, assequi. Nam ab universalioribus ad particularia est descendendum, ut ita per communissimorum cognitionem notitia particularis haberi queat, cùm particularia in universalibus contineantur. Ex principijs igitur eliciendæ sunt conclusiones.

Sed eò redeamus, unde degressi sumus, & ordinem horum principiorû assignemus. Hic cum primis notetur, quod Paulus Scaliger habet. *Quatuor, ait, limitibus omne scibile comprehenditur: Mathematico, quod constat puncto, lineâ planitie sive superficie, corpore. Physico, quod constat seminarianature virtute, pullulatione, adolescente forma, composito. Metaphysico, ipsa videl. essentia esse, virtute, & actione. Quæ in triplicitates disposita, mirificam quaternitatem explicant, hoc pacto:*

	I.	II.	III.	IV.
Mathem.	Punctus.	Linea.	Planities.	Corpus.
Phyfic.	Semen.	Pullulatio.	Forma.	Compositû.
Metaph.	Essentia.	Esse.	Virtus.	Actio.

Hinc propositiones nascuntur, triplicitates in quaternitates resolvendo, aut quaternitates in triplicitates redigendo, & sic de similibus. Cæterum ordo prædicatorum absolutorum talis est. *Tres priores radices rei essentiam, eiusdem essentia perfectionem, existentiam*
ac sub-

*Mirabilis
tractatus.*

*Ordo prædi-
catorum ab-
solutorum.*

substantiam respiciunt. 1. *Bonitas cum ente conver-* 1. *Bonitas.*
tur. Omne enim ens bonū est, in se, & alteri. 2. *Om-* 2. *Magnitu-*
ne bonum est magnum. Magnitudo enim est perfectio. *do.*
 Nihil autem enti est intimius perfectione ipsa, vel qua-
 titate perfectionali. Id enim est majus, quod melius,
 ut ait Aug. in 6. de trin. c. 7. 3. *Omnis magnitudo du-* 3. *Duratio.*
rat. Ubi enim essentia est ad singularitatem & pecu-
 liarem subsistendi modum contracta, existit duratio.
 4. *Omne durans agit.* Nam nulla res operationem ali-
 quam producere potest, nisi existat vel singularis sit,
 ut ait Arist. in proœm. Metaph. Itaque sequitur po-
 testas durationem. 5. *Potestas est potentia activa ope-* 4. *Potestas.*
randi. Ergo præcedit modos operandi, qui per *Cogni-* 5. *Cognitio.*
tionem & appetitum intelliguntur. 6. *Cognitio autē* 6. *Appetitus.*
appetitum præcedit, veluti dirigens id, quod dirigitur.
 Nam cognitio est perfectio intellectus, appetitus autē
 perfectio voluntatis. Intellectus autem nobilior vo-
 luntate: quia ille rex, hæc regina. Radices ultimæ,
Virtus, Veritas, Gloria denotant consummationem &
 complementum rei. 7. *virtus* præcedit, quia priores 7. *Virtus.*
 radices cum ultima & penultima unit. 8. Ex unione 8. *Veritas.*
 pullulat *veritas.* 9. *Gloria* occupat ultimum locum, 9. *Gloria.*
 quia omnes in eâ, tanquam ultimo complemento, qui-
 escunt.

Inter respectivas radices talis est ordo. *Primus trian-* Ordo pradi-
gulus cum tribus prioribus absolutis concordat. Nam si- catorum re-
 cuti Bonitas significat rei essentiam, Magnitudo per- spectu vorū.
 fectionem rei essentialē, Duratio ejusdem rei ex- *Primus trian-*
 istentiam vel subsistentiam: sic per *Concordantiam &* gulus consti-
Differentiam habetur determinans & determinabile, *net.*
 ex quibus simul conjunctis rei existentia pēdet ac per- 1. *Concor-*
 fectione. *Contrarietas* verò Durationi respondet: quoniam *dantiam.*
 res extrâ causas & principia sua existentes variis quoq; 2. *Differen-*
 oppositionibus sunt subjecta. Opponuntur autem *tiam.*
 vel concordant in bonitate, magnitudine &c. ratione 3. *Contra-*
 principii, medii, finis, majoritatis, æqualitatis, mino- *rietatem.*
 rita-

ritatis. Et ita patet primum triangulum esse secundo generaliore, quia hic per illum examinatur.

*Secundus
triangulus
complecti-
tur.*

*4. Princi-
pium.*

5. Medium.

6. Finem.

Secundus triangulus cum tribus mediis prædicatis absolutis optimè convenit. Nam posse operari requirit *principium* operationis. Sapientia sive cognitio habet Symbolum cum *Medio*, & è converso. Nam sicut medium inter duos limites constitutum est : ita & Sapientia inter potentiam cognoscentem & cognitum objectum mediat. *Finis* denique appositè Appetitui seu voluntati proportionatur : quia nil desideratur, nisi ob aliquem finem,

*Tertius
triangulus
constinet.*

*7. Majorita-
tem.*

*8. Aequali-
tatem.*

*9. Minorita-
tem.*

Tertius triangulus respondet tribus ultimis radicibus absolutis. Cum virtute *Majoritas* convenit : quia virtus est fons multarum operationum, quæ duo majoritatem quandam significant. Veritati *Aequalitas* est juncta, cum veritas sit æqualitas sive adæquatio essentiae ad suam ideam. Et denique Gloria connexam sibi habet *minoritatem*, non ratione suæ essentiae, sed respectu subjectorum variorum. Non enim ab omnibus entibus æqualiter participatur : sed à quibusdam in majori gradu, & ab aliis in minori : ab aliquibus propriè & immediatè, à quibusdam impropriè & mediatè.

*Modus sol-
vendi so-
phismata.*

Hic est ordo : quem studiosi probè observare debent, ut in constituendis definitionibus sciant, convenientia prædicata sumere, & extranea omittere, cognoscendo, quænam prædicata præsupponant aliud prædicatum, vel quænam illud consequantur. Valet quoque cognitio hujus ordinis inter radices ad solvendum argumenta, ut sciat respondens invenire aptas distinctiones inter essentiam à modo, modum ab operatione, & ab his quæ extrinsecè essentiam vel rei operationem sequuntur. Pauculis hisce verbis continetur modus solvendi Sophismata, quando vitium est in materia. Jam in specie agamus de utrâque figurâ.

Figura A,

Figura A continet terminos generales, qui prædicari possunt

de quovis ente, secundum varios modos supra explicatos: videl. in concreto, vel abstracto, essentialiter vel causaliter &c.

Aliter autem prædicantur de aliis subjectis. Nam *Methodus* in Deo convertuntur. *Ex his omnis definitio & divisio definitur & oritur.* Qui igitur hæc prædicata in promptu habet, si *dividenda.* ne omni difficultate poterit cuncta definire & dividere, ut infra docebo. De definitionibus horum absolutorum prædicatorum tenendum, quòd illuminatus Lullius ea definierit per actum & operationem, ut ostenderet hæc principia vel radices non esse propter se ipsa, sed propter universum entium classem, quam suis operationibus universaliter, specialiter, specialissimè ornant. Et hujusmodi descriptiones sunt omnium verissimæ. Sic igitur bonitas definiatur: Bonitas est ens, ratione cujus bonum agit bonum. *Et sicut hæc principia definiuntur, ita & aliæ res definiantur.* v. g. Asinus est animal, cui competit Asinum producere. Satiùs est actum deligere, quàm proprium. Quia enim ignoratur Asini differentia specifica, etiam ignorabitur proprium quod à differentià pullulat. Possum quidem sic definire, Asinus est animal irrationale rudibile. Sed hæc differentia à proprio desumpta non est in omnibus perpetua. Quomodo enim arborem vel plantam potero definire à proprio? Facilius ab actu possum describere, si non perfectè definire. Denique de principiis absolutis notetur, quòd ea convertantur inter se, & cum respectivis. Ergo bonitas est magna, durans, concordans. Et duratio est bona. Concordantia est bona, magna &c.

Figura T continet prædicata respectiva, quæ respectu- Figura T.
um genera ad copiam inventionis videntur maximè accommodata. Hic omnium optima cautio est, ne radices istæ sumantur pro absoluto suo esse. Aliàs maxima oriretur confusio inter priores & has radices, ita ut artifista non posset consequi suum finem in docendo,

probando, confutando. Consideretur igitur differentia non pro absoluto illo, quo una res ab alia differt: sed pro relatione illa, quæ in absoluto fundatur. Idem iudicium esto de concordantia, contrarietate &c.

Erravit hoc in loco Agrippa, qui differentia &c. definiit ceu entia absoluta. Rectius Lullius definiit. Differentia est, ait, cujus ratione Bonitas, Magnitudo &c. sunt rationes inconfusæ. Cæteroqui quicumque respectus in rebus sunt, tribus illis triangulis comprehenduntur, qui triplici viæ doctrinali accommodati sunt, mutuo se adjuvantes in explendo officio, alius alium probando, seque invicem penetrando, ut loquitur Paul. Scalichius. Quapropter *primus divisivus* nuncupatur propter differentiam: *Secundus definitivus* propter principium: *tertius collectivus*, & finis ostensivus: cui etiam anguli finis & medii inserviunt. Etenim ad distributionem requiruntur omnes primi trianguli anguli, ad definitionem omnes secundi, ad collectionem omnes tertii. Hinc ex primo triangulo in probandâ propositione aliquâ affirmativâ utimur concordantia: in destruendâ eâ, utimur differentia vel oppositione: & è converso in negativa. Unde differentia accommodata est solutionibus: concordantia ad probandum, & medium inveniendum: oppositio ad improbandum, cui differentia inservit. Sic è secundo triangulo colligimus alicujus rei necessitatem, causalitatem, contingentiam. Tertius verò triangulus vel parum, vel nihil probat, nisi ex locis sibi conjunctis. Quare magis utilis est ad amplificationem sermonis, quàm ad probationem rei. Usus igitur horum triangulorum est, ut definiant, dividant, & colligant. *Nam omne scibile, omnisq. perfecta scientia in sola ista triplicitate versatur, videl. definitione, divisione, collectione.* Etenim qui bonè novit definire & dividere, is benè etiam argumentari,olvere, discurrere. Id aperiemus in parte III. Nunc in specie agamus de prædicatis respectivis.

Raymundus tres species differentie constituit: quarum 1. *Triangulus viridis.*
prior reperitur inter sensuale & sensuale, puta inter hominem & asinum. Secunda inter sensuale & intellectu-
ale inter Asinum & Angelum. Tertia invenitur inter in- *Tres sunt species differentie.*
tellectuale & intellectuale, ut inter Deum & Angelum,
inter Angelum & animam rationalem. Per has enim
differentias omnes res differunt: quoniam omnis res
aut est aīdētiā sensibilis, aut vōtā, intelligibilis. Per sen-
suale autem autor noster intelligit, quæ sensu percipi
& cognosci possunt: sed per intellectuale, quæ solâ vi
intellectivâ apprehenduntur, sicuti sunt spiritualia om-
nia, & ea, quæ per intellectus vim tam abstractivam,
quàm collativam suum esse habent: quæ nominant
logici universalia, secundas notiones, vel entia ratio-
nis. Si igitur distinguere discipulis, triplicem hanc dif-
ferentiam observa: nec non distinctiones pete è sub-
jectorum classe.

Concordantia, sicuti differentia, iidem triplex est. Concordantia
 1. *inter Sensuale & Sensuale, ut ignis & aer concordat.* *ita triplex.*
 2. *inter sensuale & intellectuale, sic anima rationalis*
 & corpus concordant. 3. *inter intellectuale & intelle-*
ctuale. Ad has concordantias reliquæ omnes reducun-
tur. Verùm si numerum in numerum harum concor-
dantiarum & identitatum tibi comparare cupis, dis-
curre per quinque prædicabilia, decem prædicamen- *Modus fa-*
ta, per 18. prædicata seu radices Lullii & demùm per *bricandi in-*
centum formas. Idem observare poteris ad multipli- *finitas con-*
candum quodlibet prædicatum, tam absolutum, quàm *cordantias*
respectivum, recurrendo etiam ad novem subjecta, & *& identita-*
regulas vel quæstiones. *tes.*

Oppositionis seu contrarietatis tot sunt species, quot contrarietas
fuere differentie & concordantie. Contrarietas est ra- *triplex.*
tione qualitatum, non autem substantiarum. Talis
est. 1. inter sensuale & sensuale, ut ignem & aquâ. 2. inter
sensuale & intellectuale, ut corpus & spiritum 3. intelle-

3. Triangu-
lus rubens.

Principium. Principium
est

Medium. Medium
triplex

Finis. Finis

3. Triangu-
lus croceus.
Majoritas,
aqualitas,
minoritas.

Actuale & intellectuale, us Angelum bonum & malum.

Substantialis. Dicitur causa.
Accidentale, quod continet novem
prædicamenta, & apud Lulliu signi-
ficatur per quantitatem & tempus.

Conjunctionis, inter subjectum & præ-
dicatum.
Mensurationis, ut est actus inter agens &
agibile, ut amare inter amantem & a-
mabilem.
Extremitatum, ut linea inter duo puncta.

Privationis, ut mors.
Terminationis, ut duo puncta in linea.
Perfectionis, ut contemplatio hominis est
finis.

Majoritas, minoritas & equalitas tribus modis con-
siderantur. 1. Inveniuntur inter substantiam & substā-
tiam, ut hominem & asinum. 2. Inter substantiam &
accidens, ut inter hominem, ac ejus sapientiam. 3. Inter
accidens & accidens, ut inter frigus & calorem.
Hic introspecte specimina harmoniæ Lullianæ.

Harmonia
Lulliana.

I. Harmonia novem subiectorum & qua- tuordecim arborum.

1. Deus.	————	Arbor	XIV. Divinalis
			XIII. Christianalis
			XII. Maternalis.
			XI. Ævitalis,
2. Angelus.	————	Arbor	X. Angelicalis.
3. Cælum.	————	Arbor	IX. Cœlestialis.
4. Homo.	————	Arbor	V. Humanalis.
5. Imaginativa.	————	Arbor	IV. Imaginalis.

6. Sen-

6 Sensitiva. ———	Arbor III. Sensualis.
7. Vegetativa. ———	Arbor II. Vegetalis.
8. Elementativa. ———	Arbor I. Elemental.
9. Instrumentativa. ———	Arbor {
	VI. Moralis.
	VII. Imperialis.
	VIII. Aposto-
lalis.

II. Harmonia Prædicatorum.

Absolute.

Bonitas	————
Magnitudo	————
Duratio	————
Potestas	————
Sapientia seu	————
Cognitio.	
Voluntas vel	————
appetitus	
Virtus	————
Veritas	————
Gloria	————

Respectiva.

Differentia.
Concordantia.
Contrarietas.
Principium.
Medium.
Finis.
Majoritas.
Æqualitas.
Minoritas.

Hic succurrit methodus differendi de Deo & crea-
turis; quæ quum illustret doctrinam de prædicatis ab-
solutis, non est sicco pede prætereunda.

*Locus com-
munis de
Deo illustra-
tus.*

De

DE DEO.

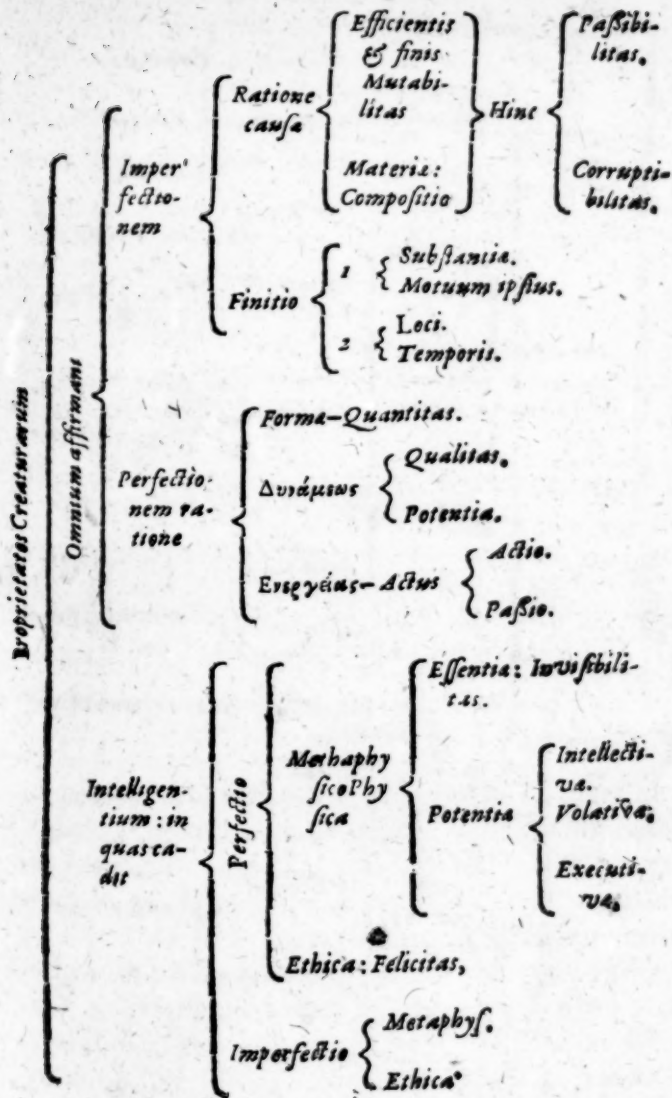

Ordo perfectionis in intelligentibus entibus est hic:
ubi intellectus, ibi voluntas: ubi voluntas, ibi poten-
tia agendi: ubi hæc tria, ibi beatitudo.

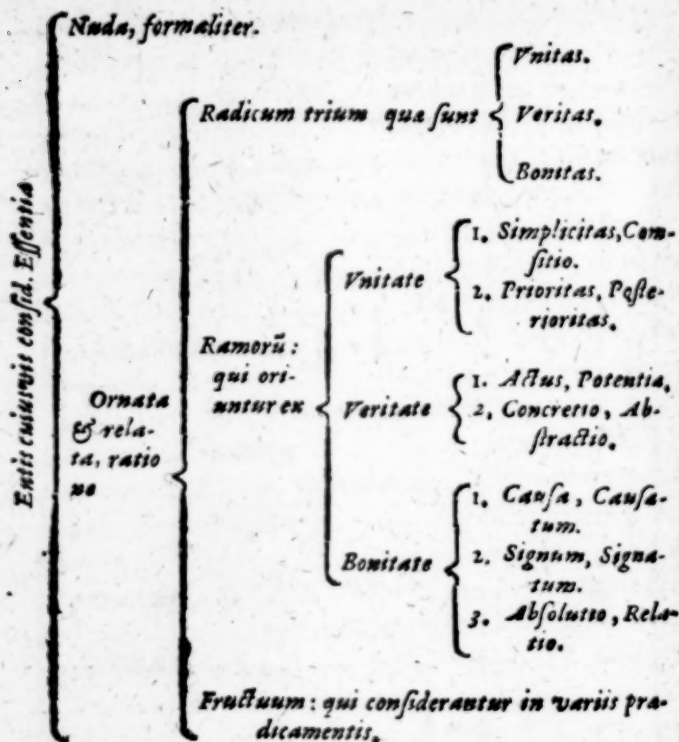

IDEA BREVISSIMA.
DE CREATURIS.

143

Si placet, uteris hâc methodo Metaphysico-Logica.

Praxis no-
fr. tubula
continent
fructuum
prædicamentorum.

Praxis, Unitas, alios flores & fructus profert in prædicamento substantiæ, alios in categoriâ quantitatis. Idem de Bonitate esto iudicium: Radices examinantur per ramos in prædicamentis. Hoc est summum mysterium, exempli gratiâ. Bonitas inest substantiæ, 1. Simpliciter vel compositè. 2. Secundum prius & posterius. 3. Actu vel potentia. 4. Cōcretè vel abstractè, id est, convertibiliter, vel inconvertibiliter. 5. per modum causæ vel causati. 6. Absolutè vel respectivè, &c. Hæc methodus prodiit DE I gratia ex nostra officina: quam si candidatus, quàm informamus, perspexerit, age DE O gratias, qui sua in nobis coronat dona.

III. Pars artis Lullianæ.

In tertiâ parte nostræ artis principalis est observatio, quomodo unaquæq; quæstio juxta eandem hanc artem subito diffusa possit in omneis partibus memoriter tractari, Hic occurrit tabula, sive circulus quæstionum seu Regularum, qui superiorum omnium usum complectitur. His enim regulis totum artificium Lullianum optimè regulatur, atq; per harum exquisitam notitiam sic intellectus hominis dirigitur ac illuminatur, ut absq; omni remora & difficultate ad omnia quæsitâ respondere valeat, ac in ignoti cujuscunque definitivum conceptum devenire possit: quia definiendi ratio ac modus ab his sumitur. Ideò vocantur regulæ.

*Regule sunt
vix omniū
intelligibi-
lium.*

Praxis est multiplex, 1. Sume subjectum & prædicatum, idque per circulum quæstionum deducito, ut efficias quæstionem: quam decides ex generum illorū differentiis & ἀναλογία, pro & contra subito quod velis extruendo. v. g. Sumo è circulo subjectorum litteram B. id est, Deum, pro subjecto propositionis, & ex figura A Bonitatem pro prædicato. Hinc in primo loco circuli quæstionum efficitur quæstio: An Deus sit bonus? Eadem deciditur ex figuræ A triangulo: qui totus Deo inest. Nam Deus est bonus trifariam, 1. quia est, & quatenus est, 2. quatenus est unus. 3. quatenus perfectus. Hæc quia homini eodem modo non insunt, hinc colligitur per differentiam, hominem non eodem modo esse bonum, quo Deus est bonus. Deus enim est bonus, ut in Scholis loquimur, τὸ ἄνθρωπος: homo verò τὸ ἕχον.

*Deus tribus
modis est bo-
nus.*

II. Ratio definiendi, argumentandi &c. sic perficitur. Alia est forma definiendi, dividendi & colligendi in Mundi Angelico, alia in cœlesti &c. Quare si desit in aliquo subjecto primus triangulus, secundus considerandus est; & si iste defuerit, ad tertium concedendum. Atque hoc est, quod Dialectici dicunt, si disse-

*Regula Dia-
lecticorum.*

rentia desit, sumendum esse proprium: si proprium desit, accersendum esse accidens.

His ita præmissis, subjecto & prædicato vel datis, vel quæ sitis, media sunt, in mediū danda, quò sermoni nostro fidem faciamus. Id fit per instrumenta figuræ T. & circuli quæstionum seu regularum. Cum igitur tibi propositum fuerit thema quoddam, observa primum triangulum, qui est differentia, concordantia, & contrarietas: & inquire propositi thematis concordantiam, id est, genus, ut Dialectici loquuntur. Hujus concordantiæ inquire contraria, quæ in ipsa conveniunt. Nam partes distributionis debent inter se dissentire, & cum toto consentire. Sic habebis differentiam, quam adjicies tuo proposito & habebis definitionem: ut, si de homine incidat sermo & quærat, quid sit homo? Mox quære hominis concordantiam, in qua multa diversa convenient, & invenies hominem, leonem, asinum, aprum: quæ quidem diversa sunt, sed in animali concordant. Quære iterum hujus concordantiæ, non dico diversitatem, sed contrarietatem: quia illa est multorum, hæc ad minimum duorum: & deprehendes rationale & irrationale. Adjunge nunc proposito tuo convenientem differentiam, & habebis definitionem, videlicet: homo est animal rationale. Si de asino mihi dicendum sit, eodem modo procedendum erit. An ergò dicam: Asinus est animal irrationale? Ast idem de leone, apro &c. dici potest. Resp. Hic ideo irrationale non est contrariorum, sed diversorum concordantia. Ideò quære contrarietatem illius, quæ quum in usu non sit, imò nec detur, accipe loco contrarietatis, secundi trianguli tertium angulum, qui tibi opem feret, & quære asini finem, seu finalem proprietatem, & invenies rudere. Hanc differentiam adde proposito, & dic Asinus est animal, cui competit rudere. Idem præstabit minoritas tertij trianguli: Asinus est animal humilimū. Aliud exemplum

*Rem definitur
ingrediatur præ
dicamentum.*

*Methodus o.
casus.*

plum de Anima. Quære subjecti hujus concordantiam, erit spiritus, forma vel idéa. Quære jam differentiam per contrarietatem, quæ erit in imagine Dei secundum similitudinem Dei, & imago extrâ similitudinem Dei. Nunc adde eam, quæ animæ convenit, partem, & dic; anima est spiritus in imagine Dei, ad similitudinem Dei creata. Aliud exemplum de Angelo. Quære concordantiam, quæ erit Bonitas, Magnitudo &c. Quære differentiam per contrarietatem, si-ve divisionem. Et habebis bonitatem permanentem & fluentem &c. Dic ergo, Angelus est bonitas fluens de virtute prima Sic quære Dei concordantiam: quam non invenies: cum suprà Deum nihil sit. Ideò hic ad prædicata absoluta deflectas, & addita voce principii dicas: Deus est principium omnis bonitatis, magnitudinis. *Hic observa definitionem perfectam dari non posse sine distributione. Eam ob causam definitio perimetro, non potest in-* *Definitio*
distributio diametro confertur. Iccircò rem definiturus, veniri sine
introspice membra contradistincta in divisione, ut *ope distributio-*
possis invenire differentiam. En habes modum defini-
endi res quaslibet facillimum! Hæc est methodus
optima. Idem fiat cum accidentibus. v. g. Ju-
stitiæ concordantia est virtus. Differentia per contra-
rietatem non datur propter virtutum unitatem. Iccir-
cò ad finem recurras. Finis autem justitiæ est, suum
cuique tribuere.

Hucusque de methodo *definitiva*, sequitur *diagnosticus, divisiva*. Hæc enim sunt instrumenta sciendi primaria. Primaria dico: quia dantur etiam secundaria. De iis hic sic accipe: Doctrina aut est actio, quæ à præceptore in discipulum transfunditur, aut habitus animi docendi consuetudine paratus. Utraque aut cum methodo, aut sine hac fit.

Quæ methodo constat, servato ab initio ad finem usque ordine docetur: eaque definitione, divisione, demonstratione, ac resolutione, tanquam instrumen-

Quatuor sunt instrumenta sciendi.

*Omnes disci-
plina tribus
modis docen-
tur.*

titur. *Tribus igitur modis omnes disciplinae doceri possunt: Resolutionis tamen ordine magis inveniuntur, compositionis traduntur, definitionis vero memoriae mandantur.* Methodus autem est ἀπομνηστικὴ καὶ μετὰ λόγον. Progressus denique est motus à noto ad ignotum. Quatuor: inquam, sunt instrumenta, nec plura, nec pauciora, docendi & discendi. Nam res ipsas contemplamur, aut quatenus sunt substantiæ, aut quatenus sunt substantiæ affectiones seu passionēs. Substantiā quidem ope definitionis invenimus. Affectiones verò demonstrationis beneficio. Sed definitio constat ex genere & differentia. Genus inferius investigamus dividendo, superius verò resolvendo. De definitione, primo instrumento, egimus: sequitur de divisione, & collectione.

*Methodus
divisiva.*

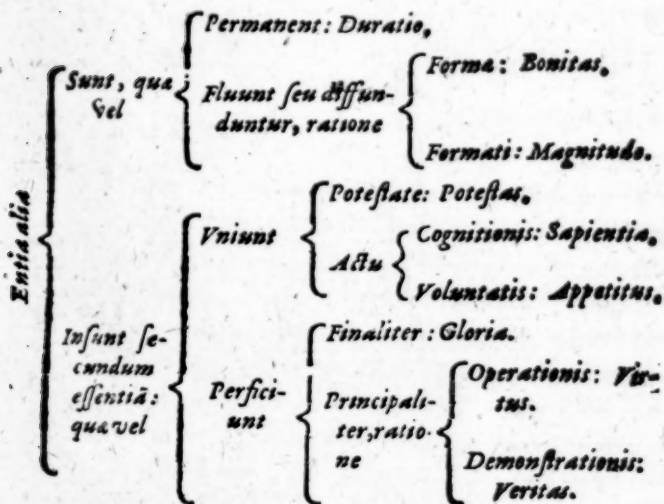
Divisio fit descendendo à genere, vel nobiliori, i. e. fluit ex majoritate, collectio è minoritate. Fit enim ascendendo ab ignobiliore. Exemplo sit substantia. Quære an habeat in se aliquam concordantiam, deprehendes corpoream & incorpoream: quæ quia contrarietatem afferunt, bonam divisionem pariunt. Itidem corporea in simplicem & compositam dividitur. Jam collectio fit ascendendo, ut cum multa in species divisa sunt, colligantur ascendendo, unde nascitur sorites, v. g. compositum est corpus. Corpus est substantia. Substantia est ens. Ergo compositum est Ens. Ita habetis, φιλέμενοι, modum definiendi, dividendi, colligendi certissimum: ubi in transcurso sequentes cautelas probe notabitis.

I. Memoriae mandandi sunt termini, qui principiis artis vel vicini atque cognati sunt, vel iisdem opponuntur: de quibus sub initium lib. I. egimus. Hi enim diligenter in definitionibus & divisionibus propter peculiarem enunciandi modum observandi sunt.

II. Tot genera sunt definitionum, quot sunt species questionum sive regularum, Memini Joan. Terrentiū, magni

magni nominis Lullistam, mihi Helvetiam peragranti anno 1608. dicere, se datutum centum cujusque rei, etiam puncti, definitiones. Hoc ænigma lector dilecte pro tua ἀρχαία solves.

III. Notanda est novē prædicatorum absolutorū concordantia, & differentia per contrarietatem. Quòd si hæc defecerit, investigandum erit principium & medium ratione finis. Et hoc triangulo deficiente, æqualitas inquirenda erit, & majoritas respectu minoritatis. Hinc colligere est, quòd talis sit ordo prædicatorum absolutorum;

Postquam de themate simplici, definitione & divisione egimus, instituti nostri ratio flagitat, ut ad thema compositum accingamur, & de demonstratione agamus.

Illud demonstramus quatuor modis, quorum singuli desumpti sunt è sigulis figuris.

1. E figura A in se multiplicatæ, ut bonum est magnum, magnum est durans.

2. E figu-

*Demonstratio est tertium
sciendi instrumentum.*

2. E figurâ T in se multiplicata: ut concordantia est differens: differentia est concordans.
3. E figura tertia, quæ ex duabus prioribus resultat, ut bonitas est differens, differentia est bona.
4. Quarta componitur è tribus prioribus, ut circuli illi tres conjuncti docent, quorum extremus denotat subiectum medius medium terminum, seu argumentum tertium, minimus prædicatum.

Quilibet igitur sibi faciat combinationes quàm multas velit, pro ingenii sui captu. Nam istiusmodi combinationes per revolutionem circulorum, & transpositionem literarum infinitæ quoddammodo fieri possunt. Nos exemplum subijciemus in gratiam novellorum Lullistarum, ut cum ad modum omnes reliquas combinationes & invenire, & inventas tractare condiscant.

Tercia figura constat ex prima & secunda, ut cum dico: Bonitas est differens. Hæc miscet principia cum omnibus: ut intellectus per omnia & singula principia cognoscat quodlibet principium, inveniaturque mediū, per quod conjungantur subiectum & prædicatum, & ut ad quamlibet propositionem, quæstionem, conclusionem probandam & declarandam multas inveniatur rationes. Continet hæc figura combinationes 81. ex quibus Raymundus solum 36. selectiores posuit: quarum quælibet duas continet literas. Quælibet harum literarum stat pro subiecto & prædicato, cujus duarum præcedentiū figurarum A & T. Et hoc modo in qualibet camera sunt 12. propositiones, E. g. Quæritur: Utrum Papistæ sint hæretici? A.

*Exemplum
demonstra-
tionis Lul-
liana.*

Affirmativa probatur. I. Ex definitionibus primæ figuræ in hunc modum.

B, Qui instaurat, docet, & propagat jam olim sopitas & damnatas hæreses, est hæreticus, Pontificii id faciunt. Ergo.

C. Quia

C. Quia urgent & intendunt, quod hæretici intendunt.

D. Quia obstinato animo perseverant in hæresi.

E. Quia sua sponte scindunt unitatem Ecclesiæ bellis &c.

F. Quia simulatam pietatem, & fictam sanctitatem populo ostentant, & scripturæ sensum depravant.

G. Quia novam, & scripturæ ignotam, inducunt doctrinam.

H. Quia in hoc sunt toti, ut politia sua jure spoliatur.

I. Quia verbum Dei adulterant, & veritati restantur.

K. Quia seipsos prædicant, suamque gloriam querunt.

II. Secundò eandem propositionem probo è speciebus triangulorum secundæ figuræ T.

B. Quia Ecclesiam in varias partes dividunt, in Franciscanos, Jesuitas &c. Q. animale[m] hominem non discernunt à spiritali, sed voluptatibus sese dedunt.

C. Quia hominibus placere student, Ecclesiam militantem & triumphantem, universalem & particularem confundunt.

D. Quia neque Deum neque homines curant, modo sedem meretricis Babylonicæ sartam tectam habeant.

E. Quia hæreses seminant, movent, continuant.

F. Quia hæreses cumulant, defendunt &c.

G. Q. perficiunt hæreses, & desinunt esse orthodoxi.

H. Q. plus sapiunt quàm Christus & primæva Ecclesia. Q. ab Ecclesiæ instituto quàm longissimè nunc absunt,

I. Quia

I. Q. se Ecclesiæ æquant, imò doctrinam suam cum cœlesti comparant.

K. Q. obedire nōlunt Imperatoribus. Q. canonica scripta rejiciunt, apocrypha canonizant. Q. derogant dignitati politicæ.

III. Terriò eandem propositionem probabis per quæstionum sive regularum species,

B. Q. affirmant quod omnes hæretici ajunt. Q. negant, quod Ecclesia Christiana affirmat. Q. de scripturæ autoritate dubios reddunt Laicos.

C. Q. novos sectas moliuntur, Cappucinatorum, Jesuitarum, Mendicantium. Q. in se continent vota hæreseos. Q. seminant hæreses.

D. Q. jecerunt fundamenta hæreseon.

E. Q. ætatem consumunt in dilatandis hæresibus, & se segregant ab Ecclesia orthodoxorum, quæ insistit vestigiis Christi, quoad doctrinam & vitam nempe *καθ' ὡς αὖτε*.

F. Q. imitantur hæreticos.

G. & H. eodem modo, quo C. & D.

K. Q. Spernunt templum Dei, & mores hæreticorum induunt.

Nam Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.

Jam igitur dispone sis argumenta cum quæstione, ut legitimi profiliant Syllogismi. Quod si aliqua ex præmissis negetur, recurre ad sequentem literam ejusque argumento prioris literæ argumentum corrobora. Figura enim figuram, & litera literam juvat. e.g. si secundi argumenti in litera C. minor negetur, proba eam per argumentum literæ D. Qui id urget & intendit, est hæreticus. At Papani. E. Minor probatur per D. Qui obstinato animo perseverat in hæresi, est hæreticus. Atqui Papistæ. Si & hæc minor negetur, probanda erit per argumentum E. Qui sua sponte scindit unitatem Ecclesiæ, in perseverat in hæresi, At Pontificiū.

tificii. Minor noneget probatione. Nam ubi rerum testimonia adfunt, non opus est verbis.

Jam accedit quarta figura, in quâ plura non habes *Discrimen* literarum significata, quàm habuisti in tertiâ. *Hoc tam- inter figura-*

men est discriminis. Tertia facit missionem primæ & tam 3. & 4. secunda, format propositiones, & media. Jam accedit quarta, ubi docetur affectio argumenti seu mediis ad alter-
utrum extremorum: ita ut uno eodemq; labore argumen-
tum, probatio, improbatio, solutio emergant. Combi-
nationes hujus figuræ simul junctæ faciunt 84. colum-
nas, è quibus constat Tabula magna. Quælibet enim
combinatio in tabula magna facit unam columnam
viginti particularium combinationum, seu camerarû,
secundum distinctionem figurarum: *que distinctio no-*

tatur per literam T: ita ut omnes literæ posite ante T sint *Valor literæ*
de prima figurâ, & omnes sequentes à T, sint de secunda *T tabula*
figura. Itaque prima combinatio revolutionis in figu- *magna.*
ra quarta est B C D. Hæc in 20. particulares dividitur,
per multiplicationem duarum figurarum A & T ad in-
vicem: ita ut B C D cum T toties transponatur, quo-
usque emergat ex hac combinatione columna 20. par-
ticularium combinationum sex camerarum. Ea de re
vide ipsum Lullium, tum Brunum & Agrippam. Quo-
modo per hanc tabulam probationes & improbatio-
nes fiant docet Lullius *παρὰδειγματικῶς* in illius quæ-
stionis ἀνάλυσις: An mundus sit æternus. Quod exem-
plum ipse Agrippa retinuit.

At, inquit aliquis, totus ille discursus quid tandem *Occurritur*
est aliud, quàm inanis *βαττολογία & παντολογία?* At, *tacita pro-*
inquam ego, nisi alius hujus quartæ figuræ & colum- *lepsi.*
narum ejus usus assignetur, quàm Lullius & Agrippa
assignarunt, est crepitus & strepitus inanis verborum
hac in arte: sed alius est, *Est namq; ista figura tertia nor-* *Quarta fi-*
ma & regula, quâ omnia dirigimus & metimur, quæ in *gura est ter-*
tertia figura concepta sunt. Ac tria quidem potissimum *ta regula,*
norma, meti-
hic sunt observanda: *Confirmatio argumenti, Objectio, sura.*

Solutio. Confirmatio fit per Concordiam: obiectio per contrarietatem: solutio per differentiam. Et ex quocunque loco confirmatio petitur, ex eodem loco peti potest obiectio & solutio, observato respectu primi trianguli: qui si deficiat, aut imbecillior videatur, secundus tandem, ut & tertius, accersendus est. v.g. Pontificius est hæreticus. Hæc propositio est sub literis E C. Et probari potest per omnia principia, ut suprâ ostensum est. Jam si quis de grege Jesuitarum vel Suitarum (ne dicam Esauitas) eam negare & improbare velit, contrarietatem accersat, & in hanc figurâ redigat B C T D, atque hac ratione improbet. Affirmativa suprâ probata est per C. Hic improbetur per eandem combinationem: Qui Canonice scripturæ adhæret, is non est hæreticus. Atqui Papales faciunt. Ergo. Hic vides quod antea C probavit, id hic D negare. Solutio jam petenda est è significato literæ B per T B C D. & dicendum est, verum esse, Pontificios uti S. scripturæ testimonis, sed sequi sensum hæreticorum. Jam in aprico est, ecquis sit usus quartæ figuræ, & columnarum ejus, Agrippa hic *dis. Alg. p. 100. v. 10.* distat à genuina Lullii interpretatione. Nam locos quosdam Dialecticos & Rhetoricos ab aliis precario emendicavit & mutuatus est, & hac ratione non tam artem Lullii illustravit, quam novam commentus est. Faceſſat igitur Agrippa verbosus: faceſſant Ciceroniani Logodædali: faceſſant Dialectici superstitiosi, qui dicunt propalâ secundæ figuræ syllogismos negativos esse, & tertiæ particulares, ideoque repudiant Syllogismos, qui non continentur modis Peripateticis. Existimant enim, istis modis neglectis Sophistis aperiri fenestras. Quocirca dicunt, contrâ negantes principia non est disputandum. At quænam principia intelligunt? Non intelligunt hic principia rerum, quæ *φυσικά* nominantur, sed suæ artis, quæ *τεχνικά* sunt. Platonici sanè, & veteres philosophi modos istos ignorarunt, contenti simplici intellectus discursu,

*Agrippa error nigro
notatur.*

*Carpuntur
Logici super-
stitiosi mo-
dalis & for-
males.*

discursu, qui est infallibilis. Unde veritatem dixerunt adæquationem rerum & intellectus. Si igitur ex illa adæquatione veritas colligitur, quid modis illis opus est ad discernendum verum à falso? Iccirco non est, quod modos illos adoremus, & habeamus pro oraculis è tripode profectis. Annon, amabo te, hic Syllogismus est legitimus vi & ratione materiæ?

Omne animal est substantia.

Omnis homo est substantia. E. omnis homo est animal.

Et tamen est figuræ secundæ affirmativus.

Nonne item hic probus est?

Omne animal est substantia. Omne animal est corpus. Ergo omne corpus est substantia. Utiq; optimus. Sed formæ non admittent. Itane? Annon admittent veritatem? Quasi forma illorum possit præscribere veritati, & illam continere, ut extrâ istos modos non evagetur. Dicant igitur boni illi Dialectici, ecurr ista argumenta extrâ & præter ipsorum præcepta vera sint. Ego fretus arte divina Lullii dico, quia medium est concordantia mera. Quid si dicam: Homo est animal. Asinus est animal. E. asinus est homo. Valebit ne istud argumentum. Respondent nostri Dialectici negando. Hactenus rectè dicunt. At quare non valebit? Dicunt, secundæ figuræ argumentatio affirmativa non valet. Hæc *αιτιολογία* nulla. Ego respondeo: medium contrarietatis negativè concludit, seu contraria negando disponuntur. Homo & asinus quidem concordant in animali, at differentia & contrarietas etiam expendenda. *Tota enim definitio recipi debet cum definito* Ergo, majorem sic informo: homo est animal rationale. Jam vides ex eodem fonte, contrarietate scilicet, objectionem nasci, & solutionem per differentiam fieri. In illa autem figurâ ex istis terminis sic argumentabor negativè: Nullus homo est a-

finus. Quoddam animal est asinus. Ergò quoddam

*Concordantia
vera est
substantia:
mixta acci-
dentis.*

animal non est homo. Itaque

1. Concordantia mera universalem in omnibus figuris, in omni argumentorū genere, affirmativè concludit.

2. Concordantia mixta particulariter, & affirmativè & negativè.

3. Contrarietas negativè, tam universaliter, quàm particulariter.

Hinc Dialectici dicunt, primam figuram esse omnis quantitatis & qualitatis receptivam: secundam solum qualitatis negativæ, utriusq; autem quantitatis: tertiâ utriusq; qualitatis, sed nō nisi quantitatis particularis.

Nova syllogizandi methodus.

Cæterum quidam putant hac esse naturalem dispositionem omnium argumentationum:

Homo ——— rationalis ——— risibilis.

Quæstio est: an homo sit risibilis? A. Arg. Q. rationalis. Procede à lævâ in dextram:

Homo est rationalis.

Rationale est risibile.

Ergò homo est risibilis.

Quod si à lævâ ad dextram argumentatio non procedat, à dextrâ in lævam discurrendo perge.

Animal ——— Avis ——— Corvus.

Corvus est avis.

Avis est animal. E. Corvus est animal. Hac ratione una figura & unicus modus satis erit.

*Arts Lullis
docet diffu-
sionem Diale-
cticæ & per-
orare libe-
rè.*

Quicquid horum sit, satis superque constat, nullam fermè artem posse in comparisonem venire cū Lulliana. Nam non solum argumentari Dialecticè, sed & perorare Rhetoricè in publico confesso docet. Exemplum ipse Lullius suppeditat in calce Rhetorices: & Agrippa affert exemplum Canterij de Jejunio. Si præscriptum hujus artis sequaris, breviculam orationem in infinitum protrahes: quam ordinario Rhetorum & Logicorum artificio vix ac ne vix quidem poteris

poteris inchoare. Semper tamen illius meminere:
ARTIS EST ARTEM ARTE TEGERE.

PERORATIO.

PAUCIS, Lector benivole, adumbravimus, quæ
sparsim apud Lullium & Lullij interpretes occur-
runt. Ne tamen conqueraris de prolixitudine hujus
compendii, aliud tibi compendium communicabi-
mus: quod constabit præceptis, regulis, exemplis.

*Brevissimū
artis Lullia-
ne compen-
dium.*

Quicumque in hac vitæ brevitate, cognitionis stu-
dio flagrantes, circuitu minori, orbitaque citiori du-
cere potuit ad illa

Edita doctrina sapientum templa serena: næ! ille o-
mni honore, omniq̃ favore dignissimus mihi sem-
pervivus. Tentarunt quidem id quàm plurimi lauda-
bili conatu, studio fortè pari, at successu impari. U-
nus mihi Raymundus Lullius hic est, *ωδων, ἀντίθε-
σις*, qui hujus farinæ opus affecit, perfecit, effecit.
Homo omnium scientiarum peritissimus. Utinam &
Eloquentiæ! Sed hoc ipsi condonandum; præsertim
quum tunc temporis barbaries longè lateq̃; grassata oc-
cupavit scholastica. Hujusce artis penetralia penitus
penetrare, adyta hac clavi referare, obscura illustrare,
implicita explicare stat sententia. Tu manū mentem-
que dirige, summe Deus, ut feliciter exequamur.

*Encomium
Lullis.*

*Combinatoria Lullij ars in duobus potissimum consi-
sit, in certis puta terminis, & eorum applicatione, seu
usu.*

*I. Præcepta
artis Lullia-
ne.*

*Ars Lullii
duabus ab-*

*Termini sunt extrema propositionis, subjectū, de quo,
quid, & predicatum, quod de aliquo dicitur. Suntque
certi à Lullio excogitati: ad quos omne id, quod sub
disputationem potest cadere, referendum.*

*solentur par-
tibus.*

*Termini ar-
tis qui sint?*

Hi termini digesti sunt in alphabeto, quod candi-
datus hujus artis ad unguem tenere debet; ne oleum &
operam perdat.

*Novem sub-
iecta.*

Subiecta sunt novem, quorum complexu quicquid est, de quo questio moveri potest, comprehenditur. Ea litoris ad certum usum appositis Lullio insignire placuit.

Hæc Subiecta firmiter memoriæ mandari oportet, eorumque definitiones à Lullio propositas, vel aliunde desumtas, item divisiones, differentias, propria, prout passim in arte parva, cabbalistica, & magna ab eodem traduntur.

Sed quia valdè ingrati sunt babari isti termini, ante omnia studere puritati debemus, eosque æquipollentibus prioribus commutare.

Adhæc termini sunt vel expliciti, vel impliciti: quorum hi sunt reducendi.

Prædicata.

Sequuntur prædicata, de quibus agitur in figurâ A & T, primâ & secundâ.

Figura prima A.

Figurâ A. complectitur prædicata absoluta, quæ de aliquo subiecto quomodocumq; enunciantur. Dico, quocumq; modo: quia aliter de Deo, nempe convertibiliter; aliter de cæteris dicuntur; de quibusdam affirmativè, de alijs negativè.

Figura secunda T.

Secunda figura est instrumentum, quo artifex in priorem illam figuram agit, distinguendo terminos ad latiorum usum.

Hæc est prima pars artis Lullianæ, nempe terminorum explicatio, superest altera, quæ est terminorum applicatio seu complicatio: quæ habetur in 3. & 4. figuris.

Tertia figura.

Tertia figura docet primum modum combinandi terminos utriusq; figuræ, idque vel separatim & seorsim cujusque, ut bonitas magna, vel mixtè, ut bonitas differens: idque variis modis, adjectivè, substantivè, reciprochè &c.

Quarta figura.

Quarta figura trium præcedentium valorem in se continet: ideoq; tribus constat circulis, quorum medius modorum conclusionis invenire docet, & inservit discursui.

Tabula magna.

Tabula magna quarta hujus figuræ est proles continetque omnium figurarum contenta, ac proinde est mater faciendi.

cundissima, adancta per positionem litera T. que pro varietate situs sui literis varias tribuit significationes. Si præponatur, indicat literas esse omnes ex figurâ T, si interponatur, notat antecedentes esse desumptas ex figurâ A, sequentes è T, si postponatur, indicat omnes literas petitas esse ex figurâ A.

Hæc sunt præcepta: sequuntur canones.

II. *Canones.*

I. Subjectorum & principiorum definitiones quiditativæ mandentur memoriæ; ut si aliquid de aliquo quæratur, respondere possimus categoricè affirmando vel negando, aut distinguendo: ita quidem, ut definitiones primorum principiorum competant definitioni nostrorum terminorum, & sic de regulis, sine aliqua læsione principiorum & regularum. Hæc maxima tanti est momenti, ut multis in locis à Lullio sit inculcata.

II. In praxi conservatur differentia subjectorum.

Nam bonitas DEI differt à bonitate Angeli, &c.

III. Ne concordantia inter unum subjectum & alterum destruat: putè convenientia Angeli cum Deo in spiritualitate. Hic notabis, quòd differentia non tantum de specifica illa accipiat, sed primariò de ea, secundariò de qualicunque alia externa, per quam aliquid ab alio differt.

IV. Secundum nobilitatem subjecti nobiliora & altiora ei tribuenda sunt principia: ut, duratio DEI est altior & nobilior duratione Angeli &c.

V. *Termini artis non simpliciter & simpliciter sunt accipienda, sed etiam & divisa: & eorum unusquisque per scalam artis deducendus est, idq; per crucem +, id est, longitudinem & latitudinem.*

Longitudo est à generalissimis per subalterna ad infima descensus, vel ascensus ab infimis per intermedia ad summa: cui multum conducit exacta prædicabilium logicorum scientia.

III. *Exem-*

Latitudo est vel termini alicujus per conjugata infl-

xio, vel predicationis mutatio. Hâc de re dixi lib. I.

Sic fuerunt præcepta & canones, sequuntur exempla.
Nam hæc tria constituunt essentiam artis.

I. Exemplum explicitum: An mundus æternus?

Hoc dilatur à Lullio in art. mag. & Agrip. in comment. Super art. brev.

II. Exempl. implicitum, ratione predicati: An mundus sit rotundus? A.

Reg. Quæstiones ex iis cellulis primò solvendæ sunt, in quibus illarum termini resident. v. g. Utrum mundus æternus? N. Arg. 1. ex B. signif. Deus.

Quia hâc ratione æternitas Dei & mundi convenirent, non autem differrent: quum tamen sit differentia inter sensuale & intellectuale. Arg. 2. ex B. signif. Avaritiam. Q. hâc ratione malitia mundi esset æterna. Summum autem malum non datur.

III. Exemplum omni ex parte implicitum: An motus habeat initium?

Aristoteles negat, nos affirmamus. *Utrum* dat tibi B. i. e. Bonitatem, Deum & c. significata. Motus quia non est nisi in corpore mobili, est sub litera D, quæ cælum significat, vel sub litera E, ubi Homo. Alter verò terminus, *initium habere*, pertinet ad Æternitatem. Quod enim initium non habet, est æternum. In decisione ergo hujus problematis procede eodem modo, quo autor progressus est in illo exemplo, de Æternitate mundi.

IV. Exemplum implicitum ratione subiecti, explicitum ratione predicati: An peccata sint equalia?

Affirmat Stoa; negat Academia Theologica. *Utrum* dat

dat tibi columnam B cum contentis, Alter terminus *peccatum*, est implicitus, ideoque ad explicitum aliquē referendus. Referes autem ad Bonitatem. Nam contrariorum eadem est doctrina. Potes etiam referre ad literam H, ubi est virtus: vel ad classem vitiorum, ut probes: *αὐτοῦ*. Avaritia, gula, ira, invidia &c. non sunt æquales. E. peccata non sunt paria. *Æqualia*, alter terminus est in figuræ T. lit. I. Jam probo negativam I, ex camerâ BCDT. Si peccata essent æqualia, æqualis esset, duratio, magnitudo & malitia eorum. Sed hoc falsum. Ergo & illud. Major patet per regulam C. *Æqualitas* enim ea faceret æqualia. Minor patet per 4. speciem reg. C. Nam individua essent æqualiter habituata malitiâ: id quod falsum. Et per 2. speciem reg. F. Nam tanta est, quanta patitur ratio subiecti, in quo est. Jam non est tanta in homine, quanta in Diabolo, non tanta in puero, quanta in viro. II. Ex lit. BCTD. sub titulo Bonitatis. Virtutes non sunt æquales. Ergo nec vitia.

III. Ex camera BCTB. Si peccata essent æqualia magnitudine malitiæque suâ, nullum esset discrimen personarum, in quas ea committerentur. Sed hoc falsum. Major certa per se. Minor certa ex lit. B, in figurâ T. quæ ut ponit differentiam magnitudinis: ita & malitiæ inter intellectuale & intellectuale, intellectuale & sensuale &c. Sic majus & enormius est peccatū, quod in Deum committitur, eo quod in hominem. Sic gravius delinquit, qui contemnit parentem, quàm ille qui subannat alium de plebe. Differentia enira semper minuit aut auget.

IV. Per BDTB. Si peccata sunt æqualia, differentia, quæ est inter sensuale & sensuale ponit diversas æqualitates durabiles & malas, in quibus æqualitas est ratio producens æquale & durans malum: quod est impossibile: quia implicat contradictionem, diversum & æquale esse.

V. PerBDTC. Si peccata essent æqualia, concordarent benè, ideoque paribus passibus ambularent malitia Diaboli & hominis : quod falsum. Nam Diaboli malitia est incorrigibilis.

VI. PerBDTD. Si peccata sunt æqualis durationis, ipsorum contraria sunt æqualis durationis. Sed hoc non. E. Prob. ass. Q. Diaboli & hominis peccata non concordant in æqualitate.

Insequentibus eodem modo procedes columnis & cameris : quâ de re fusè scribere non est operæ pretium, Quod superest, immortales ago gratias immortalis Deo cum præ aliis summis & infinitis beneficiis, tum vel maximè, quod meam manum & mentem in hoc opusculo compilando direxit & erexit. Eundem ex intimo cordis affectu rogo, ut cultoribus bonarum literarum halcyonia præbeat, & faxit, ut hoc quaecunque opusculum faciat ad nominis sui gloriosi gloriam, & commune bonum, per Filium suum unigenitum, Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum ipso & Spiritu Sancto regnat & vivit Deus benedictus & laudandus in secula. AMEN AMEN.

FIAT FIAT.

NO.

NOVUM SPECULUM LOGICES.

N titulo promisi SPECULUM Dialecticæ minimè vulgaris. Eam adornavi ad focum, nunc profero ad forum; idque duplici nomine facio, cum ut ædificem tyrones, tum ut ædificer ab ijs, qui in

Logicis habent *αἰσθητικὰ γινώσκοντα*. Foràs enim trudo hunc fatum, ut aliorum methodos viasq; docendi hac ratione eliciam. Tyronibus prodesse volui, & sic DEI, clementissimi mei Patris, gloriam quærere. Ille enim Pater optimus è largissimo suæ beneficentiæ fonte rivulos quosdam hominibus concessit, credo limpidissimos juxtà & dulcissimos, quos non ineptè cum poeta vocaveris.

— *divine particulam aure.*

Eos rivulos in apricum proferam, & campum philosophicum iisdem rigabo. Sicut enim omnes omnis terræ fluvij, rivuli, fontes in mare rediflui, gratissima in matrem suboles, commeant; ita & nostrum est, rivulos, qui è scaturigine gratiæ divinæ ad nos usque dimanarunt, ad eundem, unde profluxerunt, fontem deducere & referre. Nolim autem quenquam offendi exilitate principiorum hujus artis. Nam *parva non sunt contemnenda*, ait Hieronymus, *sine quibus magna consistere nequeant*. Ausim dicere, studiosum ope hujus compendij Logici intra decendium plus posse efficere, quàm via docendi & discendi ordinarià intra decennium. Et ne quis me infimulet arrogantiae Thralionicæ, & illud objectet:

*Humilitas
est principii
attenta.*

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus,
paucis enarrabo, quid utilitatis ex hoc tali compendio & Enchiridiologico ad nos redire possit.

1. Habebimus systema Logices omnibus ferè numeris absolutum,

2. Ha-

2. Eadem ars erit subsidium præsentissimum labilis nostræ memoriæ. Neque tantum juvabit memoriā, sed etiam intellectum, & aciem mentis.

3. Beneficio hujus compendii poterimus decem, triginta, aut etiam pluribus, sive de diversis argumentis, sive de eodem, amanuensibus & auditoribus memoriter dictare.

4. Ex tempore poterimus de quolibet theoremate & problemate in Scholis, Foro, Templis disserere. His ita præmissis agite ingrediamur adyta Logica.

Liber I. Logici Gymnasii de Logica Categoricali.

*Definitio
Dialecticæ.*

Logica est ars sciendi. Ideoque propriū illius munus est tradere modum sciendi, quod nihil aliud est, quā tradere instrumenta sciendi, eorumque naturam, conditiones, & proprietates explicare ac demonstrare. Hinc Aristoteles eam appositè vocavit *ἀρτις τῆς ἐπιστήμης*. Ergo *Dialectica est ars tradens modum sciendi, & per consequens, docens instrumenta sciendi.*

Divisio Logica.

*Idea Logices
à Scaligero.*

Quotigitur sunt instrumenta sciendi, tot utique erunt partes Logices. Sex autem sunt præcipua sciendi instrumenta. Acutissimus Scaliger exer. 2. s. 3. quatuor numerat. *Ars sanè* (sunt illius verba) *Dialectica, non scientia. Ejus namq; finis opus. Instrumenta profectò fabricat ad docendi modos. Sunt ij duo tantum, resolvens & componens. Definiens enim à resolvente nihil prorsus differt. Uterq; enim utrumq; resolvit, & definitum, & definitionem in partes suas. Instrumenta verò quatuor: Propositio, divisio, definitio, demonstratio. Quare horum quoq; partes, aut eruit è Naturā, aut ipsummet comminiscitur.* Totidē differendi instrumenta recenset Timplerus, sed alio ordine, dum l. 1. Metaph. c. 1.

*Delineatio
logices à Tim
pietro.*

problem. 9. sic ait: *Quatuor sunt præcipua instrumenta sciendi, nempe definitio, divisio, Syllogismus, methodus. Per definitionem enim & divisionem cognoscimus questionem*

questionem simplicem: quid res sit & quotuplex: per Syllogismum, questionem conjunctam, utrum sit vera vel falsa: per methodum facilius & melius res cognoscimus. Iam autem illorum quatuor instrumentorum naturam, conditiones, & proprietates nulla alia ars, nisi sola Dialectica perfecte & distincte explicat & demonstrat, quemadmodum liquet ex praeceptis illius,

Basilianus Landus Placentinus in ms. dictato Patavii anno 1550. (quod penes me fuit) quatuor illa instrumenta sic enumerat. *Quatuor sunt instrumenta, nec plura, nec pauciora, differendi. Nam res ipsas contemplamur, aut quatenus sunt substantia, aut quatenus sunt substantia affectiones & passionis. Substantiam quidem ope definitionis invenimus: affectiones vero demonstrationis beneficio. Sed definitio constat ex genere & differentia. Genus inferius investigamus dividendo, superius vero resolvendo. Quatuor igitur instrumenta secundum Landum sunt: divisio, definitio, demonstratio, resolutio. His in sententiis habeo & invenio quod probem, quod improbem. Probo, quod isti autores Logicam ratione instrumentorum dividendam esse censent. Improbo, quod quatuor solum instrumenta Logica commemorant, quum tamen sint numero sex, nempe: *Argutio seu Categoria. Propositio seu Prædictio, quæ alias dicitur Axioma: Definitio: Divisio: Syllogismus: Methodus.* Hanc divisionem paucis probabimus. Dialectica est ars, tradens rationem dissertandi. Dissertatio est, in quâ dissertatum à differente dissertitur: ut sunt, *Argumentum*, in quo argutum ab arguente arguitur: *prædictio*, in quâ prædicans de prædicto prædicatur: *definitio*, in qua definitum à definiente definitur: *divisio*, in qua divisum à dividente dividitur: *Syllogismus*, in quo conclusio probanda à præmissis probatur: *Methodus*, in qua ordinatum ab ordinante ordinatur.*

Typus Logices è ms. Landi.

Idea Logica perfecta.

Sex instrumenta Logica.

Hæ defi-

*Definitiones
nostra sal-
vantur.*

Hæ definitiones videntur prima fronte infusæ, sed videntur tantum. Verum quidem est, divisionem non esse immiscendam definitioni: sed hæ partes ponendæ sunt in prædicamento relationis. Unum igitur relatum definiendum est per correlatum. Sic dissertatio duabus constat partibus, dissertato & dissertantē. Si igitur dissertatio talibus constat partibus, ceu genus, etiam species eodē modo erunt affectæ. Idcirco partes argutionis sunt arguens & argutum; definitionis, definiens & definitum &c.

*Dissertatum
sextuplex.*

Dissertatum est, quod à differente edisseritur. Estque vel commune, vel proprium.

Commune est vel argutum, vel prædicatum.

Proprium est vel theorema declarandum, vel problema probandum.

Declarandum est definitum, vel divisum.

*Differens
sextuplex.*

Differens est, quod dissertatum edisserit. Estque vel commune, vel proprium.

Commune est, vel arguens, vel prædicans seu Enuncians.

Proprium est vel declarans, vel probans.

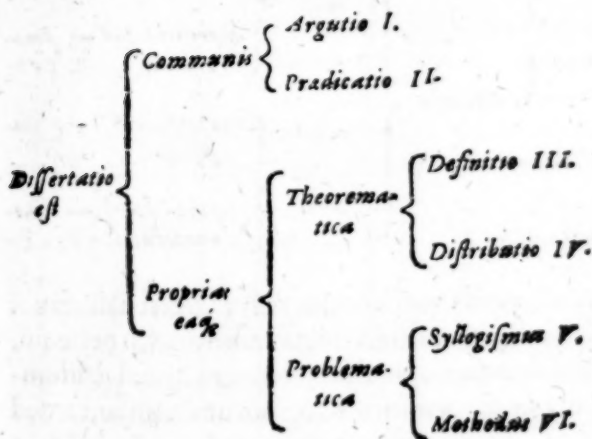
Declarans est vel definiens, vel dividens.

*Apologia &
defensio di-
stributionis
nostræ.*

Sex igitur sunt dissertandi instrumenta. Quæ distributio duplici nomine nobis arridet, cum quia cum rebus ipsis edisserendis convenit, quæ sunt vel obscuræ, vel dubiæ; tum quia cum facultatibus & actionibus hominis per dissertationem informandis convenit, hac ferè ratione, ut declarationes obscurorum, intellectus: Syllogismus in dubijs verū à falso discernendo, & illud probando iudicio: Methodus confusa ordine disponendo memoriæ inserviant. Atque hæ omnes & singulæ dissertationis species eiusdem cum genere suo naturæ sunt, totæque in ratione consistunt, ita ut quod hîc est dissertatum, differens, & dissertatio, id in ipsis speciebus sit Argutum, Arguens, Argutio:

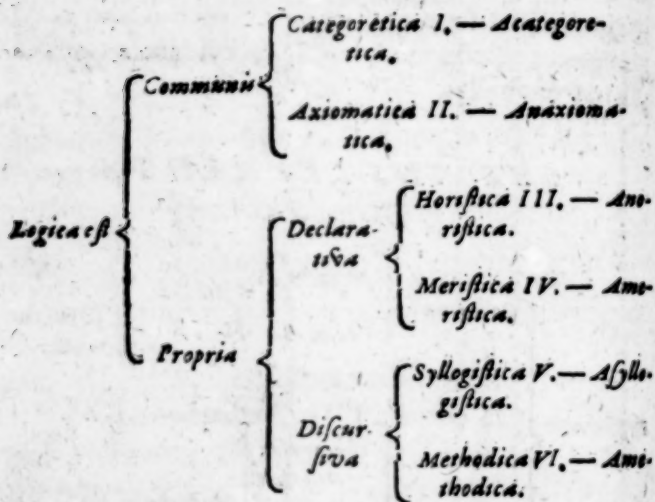
gutio: Definiens, Definitum, Definitio: Distribuens, Distributum, Distributio: Probans, Probatum, Probatio: Ordinans, Ordinatum, Ordinatio. Quæ relationis in hisce omnibus observatio summè est necessaria, unicamque huic arti lucem affert, & ad ejus hæc genus satis superque intricatæ methodum & cognitionem vel sola facit. Majoris evidentix causa capsis hæc tabellas.

SEX INSTRUMENTA
Dialectica.

SEX

SEX PARTES DIALECTICÆ.

Hæc est qualis qualis totius regni Logici delineatio: Mihi non est propositum singula minutatim persequi, sed stat sententia Logicum Systema methodicè adumbrare, ut præcepta aliorum logicorum retineantur, sed methodus immutetur. Iccircò ordine, & quidem brevissimo, de singulis logicæ partibus agam.

Categorctica est prima pars Logicæ de locis Inventionis.

Loci inventionis.

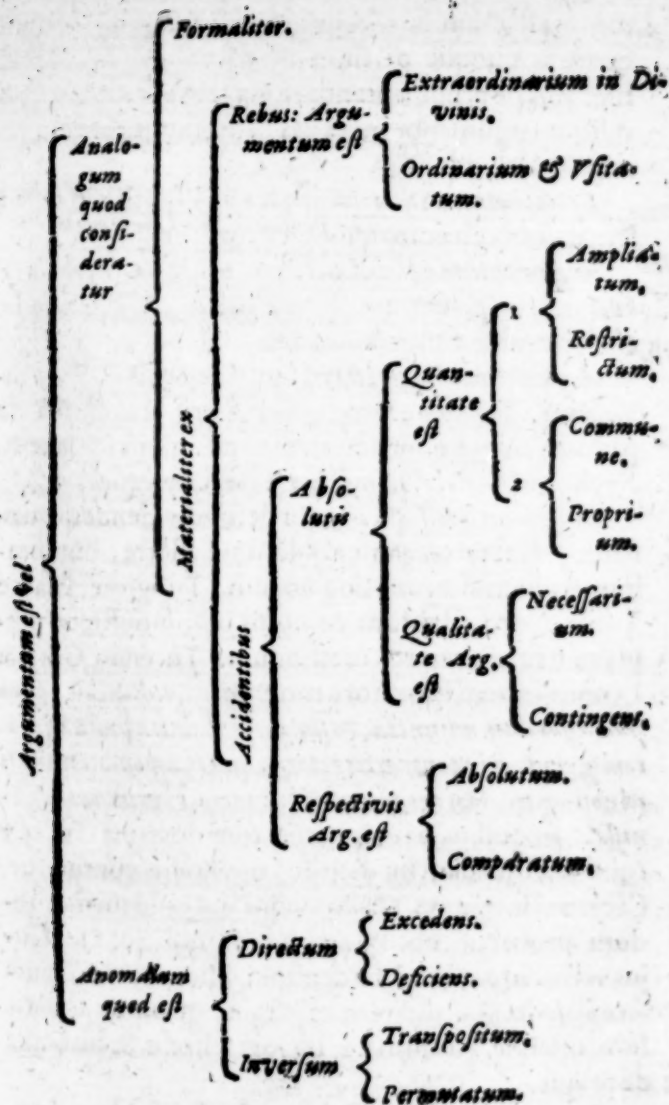
Loci inventionis sunt sedes argumentorum

Argumentorum considerantur partes, communes affectiones, & species.

Partes sunt, arguens, & argutum. Illud καὶ ἔχον dicitur argumentum, hoc vero thema.

Argumentorum affectiones sunt Analogia & Anomalia. Hinc

Argumentum

Quod hic dixi de communibus omninū argumentorum affectionibus, id ipsum velim intelligi de reliquarum quoque partium affectionibus. Et quidem hæc tabella probè notanda: quia causæ, dissidentia & reliqua argumenta juxta eas (communes affectiones intellige) dividuntur.

Species argumentorum ab aliis aliâ methodo recensentur: nobis hæc magnopetè probatur.

Argumentorum divisio nova.

Argumentū verbale.

Argumentum prædicabile

2. Prædicamentale.

3. Topicum.

Argumentum est, vel verbale, vel reale. Verbale est evolutio, vel paronymia (hinc Notatio) vel homonymia, & Synonymia, hinc conjugata.

Argumentum reale est triplex, Prædicabile, Prædicamentale, Topicum. Huc igitur pertinet doctrina de prædicabilibus & prædicamentis, de quibus Melanch. Keckermannus, Polanus &c. fusè scripserunt.

Argumentum Topicum qui sit subdividendum quaeritur. Hic ne videamur quid novi afferre, implorabimus opem aliorum Logicorum. Tu igitur, Marce Tulli Cicero, ades dum, & nobis monstrato perplexa hæc in materiâ methodum. Tu enim Gorgias Leontini attem in oratore tuo exprimis, dum ais, *enim paria paribus adjuncta, & similiter definita protulisse: itemq; contraria contrariis relata, quæ sua sponte, etiam si id non agas caderent plerumq; numerosè, primum invenisse.* In quibus paucis verbis tota doctrina Topica (quæ & ὁριστική quadam sic dicitur) methodus continetur. Ciceroni subjungo Tholozanum, qui eandem methodum probat in lib. 17. art. mirab. cap. 20. 21. Cujus verba suprâ citavi. Tu denique, Hieronymus Treutler accede, & utilitatem methodi, quam traditurus sum, ostende. Tu enim l. 2. Isagog. Rhet. c. 8. fusè hæc de re agis.

Argumentum igitur Topicum est vel radicale, vel ministeriale.

Argumentum radicale.

Argumentū radicale est, per quod examinantur & radicalia & ministerialia.

Talia sunt tria contrarietas, comparatio, authoritas.
 Nam opponi possunt contrariæ causæ, contraria effecta, contrariæ comparationes, autoritates. Comparari possunt pares, impares, similes, dissimiles causæ, effectus &c. Deniq; causæ, effecta, contrarietates, comparationes muniri possunt authoritatibus. Sterilis erit praxis Logica, si modò consideraveris rei causam vel effectum. Requiritur, ut consideres causas contrarias, similes, dissimiles, & sic deinceps.

Argumentum ministeriale est, quod examinatur per radicale.

Argumentum ministeriale.

Hoc est, vel primum, vel ortum.

Primum est, vel coordinatum, vel subordinatum.

Coordinatum est causatio, & subjectio.

Causatio est causa, vel effectum.

Subjectio est subjectum, vel adjunctum.

Subordinatum est vel Totum, vel Pars.

Totum est vel integrum, vel genus.

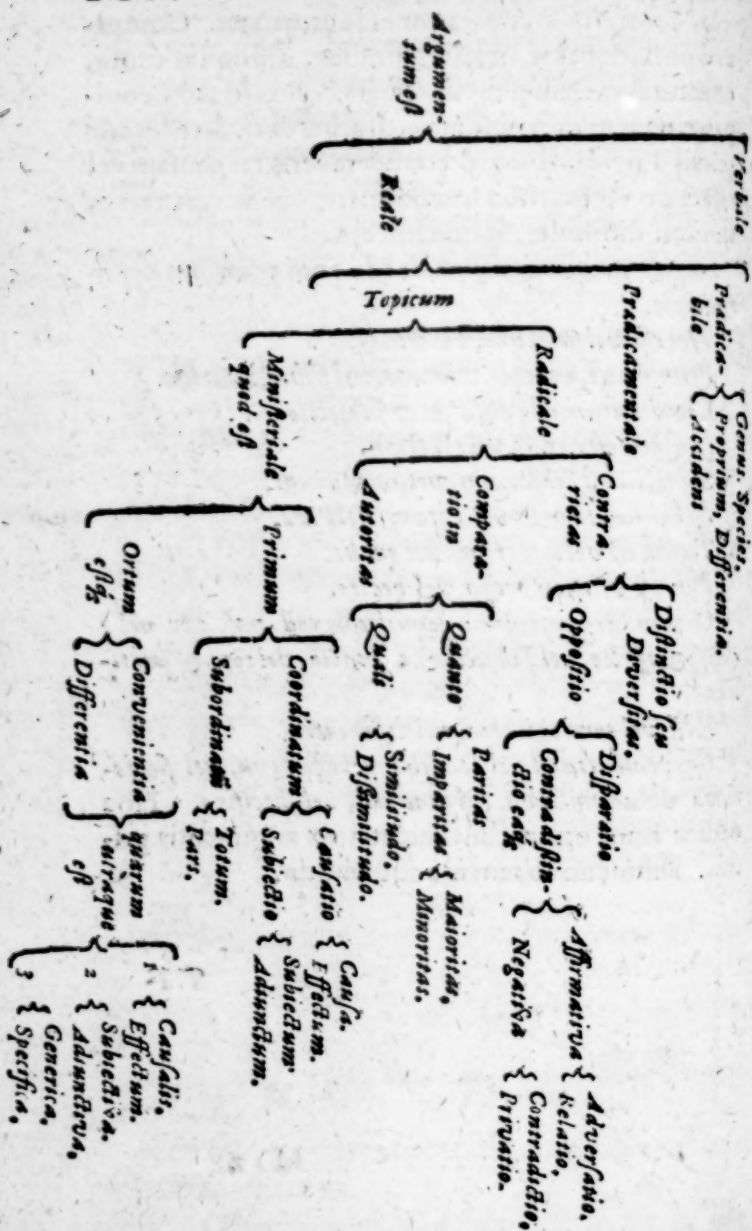
Pars est vel membrum, vel species.

Ortum argumentum sequitur, quod nascitur vel è causa & effecto, vel subjecto & adjuncto, vel toto & partibus.

Estq; vel convenientia, vel differentia.

Convenientia est vel causalis, vel effectiva, vel subjectiva, vel adjunctiva, vel generica, vel specifica. Hoc ordine enim oritur convenientia ex argumentis primis. Distinctio eodem modo dividitur,

172 NOVUM SPECULUM
TYPVS ARGVMENTORVM.

*Exemplum, probandi viam ex locis
ostendens.*

Thema: Parentes sunt honorandi.

Arg. 1. Ab efficiente causa: Q. à Deo præfecti:

2. A notatione. Q. parentes à parendo.
3. A fine, Q. eam ob causam Deus nos subiecit eorū imperio.
4. Ab effectu. Q. nobis dant victum & amictum.
5. A comparatis, Benefactor est honorandus. Ergo multo magis parentes.
6. A simili, Q. etiam bruta id faciunt.
7. A testimonio sacrarum, & profanarum literarum.

*Lib. II. Logici Gymnasii De Logica
Axiomatica.*

Logica axiomatica tractat de predicationibus. Pre-^{Axioma.}dic-
tionis considerantur partes, communes affectio-
nes, & species.

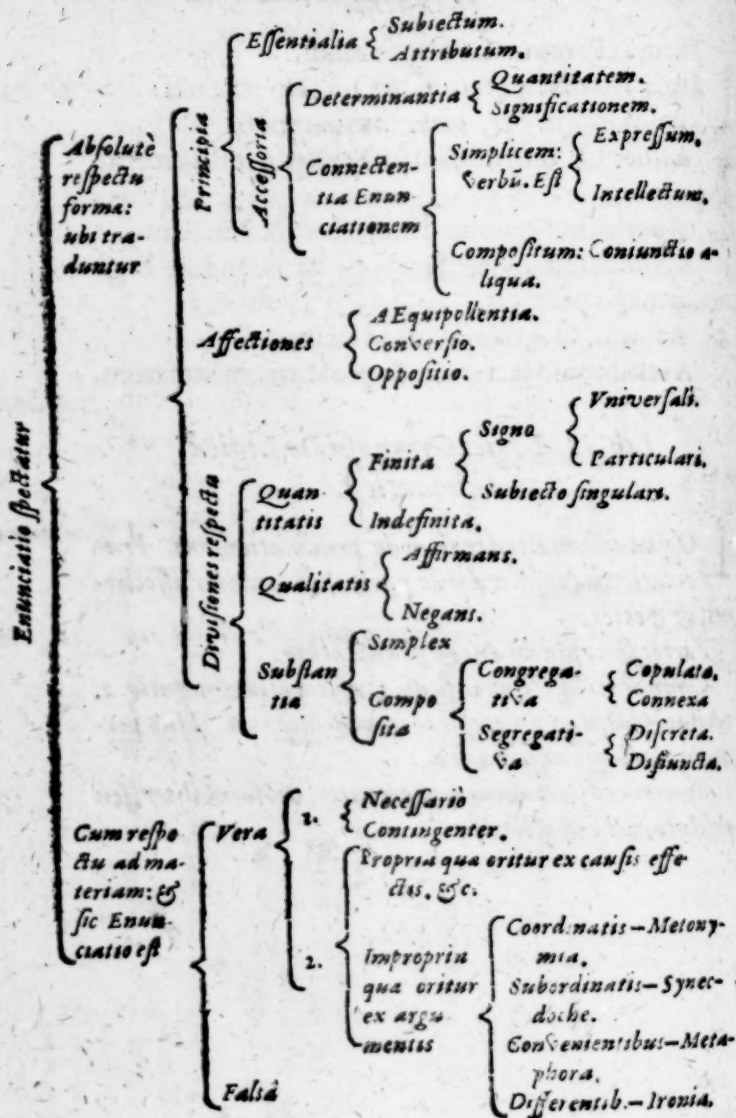
Partes sunt predicans & predicatum.

Communes affectiones sunt. 1. affirmatio & negatio. 2. veritas & falsitas. 3. necessitas & contingentia. Huc pertinent tres leges axiomatice.

Species considerantur materialiter, vel formaliter, seu absolute, vel relative.

Ty-

TYPVS PRAEDICATIONIS.

*Liber III. Logici Gymnasii de Logica
Horistica.*

Logica horistica tractat de definitione. Hic considerantur præcepta, & canones. Præcepta sunt de partibus, communibus affectionibus, & speciebus definitionis. Canones agunt de modo definiendi ex causis, effectibus, subjectis &c. *Definitio.*

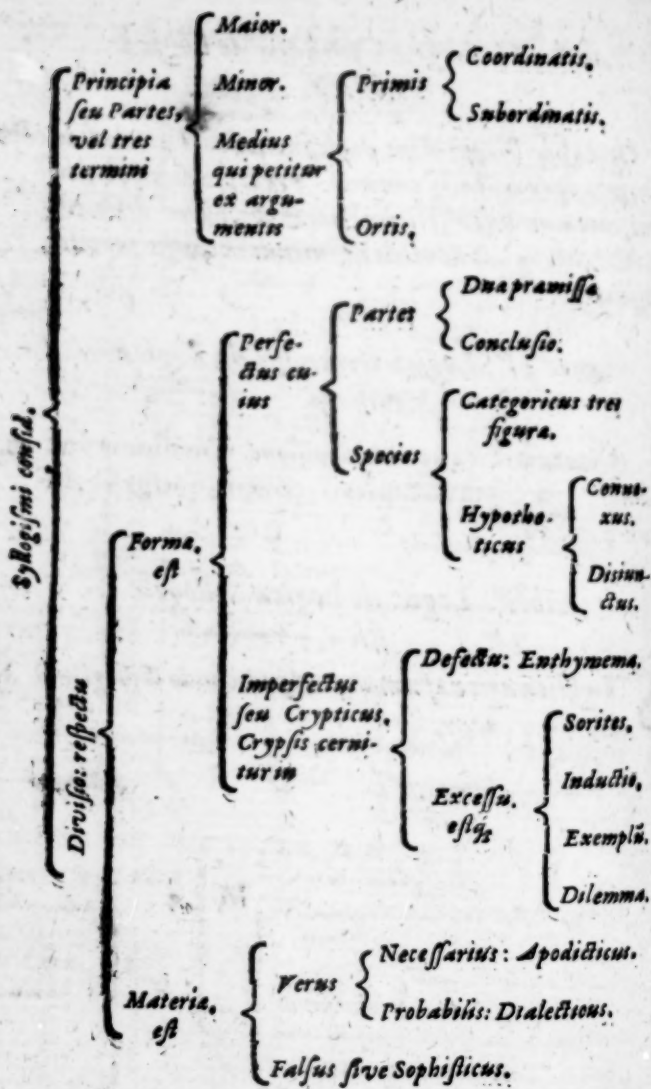
*Liber IV. Logici Gymnasii de Logica
Meristica.*

Logica meristica agit de divisione. Divisionis conditiones, præcepta & canones: eodem, quo in lib. superiorum modo. *Distributio.*

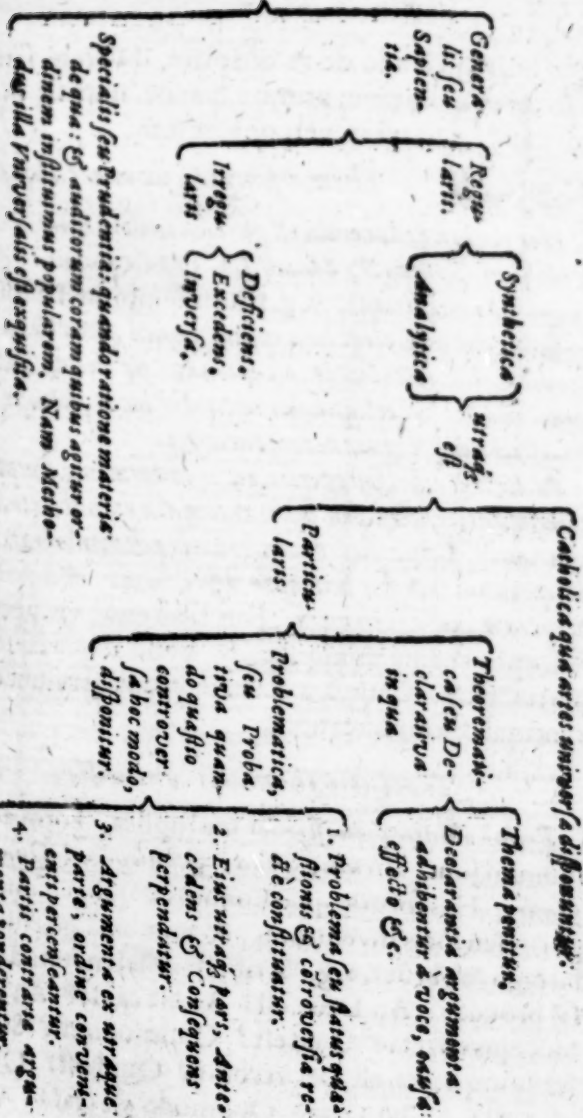
Lib. V. Logic. de Logica Syllogistica.

Syllogistica agit de formando & judicando Syllogismo. *Syllogismus.*

Syllogismi

Methodus
est

OBSERVATIONES PRACTICÆ.

Quando de re quâpiam differere satagis, omnium primò expende, num sit thema simplex, vel conjunctum.

Thema simplex sic tractabis.

*Thematis
simplicis tra-
ctatio.*

Hoc thema deducendū est per loca inventionis. Exquirenda sunt Nomen, Prædicabilia, Prædicamenta, & reliqua loca inventionis, v. g. si de fide tibi in Theologiâ sit differendum, considera ipsum nomen, dein deduc per prædicabilia, tertio vide, in quonam sit prædicamento, quarto deduc per reliquos inventionis locos, nempe causas, effecta eaq; cognata, contraria &c.

Perlustratis his categoriis, ex hisce terminis simplicib; compositos, erue & combina axiomata ex variis locis inventionis. Compositi; & combinatis hisce axiomatis, vide, quenam illorum sint apta definitioni. A definitione progredere ad divisionem. Jam si ulterius vis pergere, nascetur thema conjunctum, quod sequenti modo pertractabis. Cautio. Loci inventionis serviunt & inventioni & amplificationi.

Tractatio thematis coniuncti.

*Thematis
compositi
tractatio.*

Primò omnium quæstiones multiplica. Formæ quæstionum sunt, *Utrum*, *Quid*, *Quotuplex*, *Quomodo*, *Quare*. Has formas quæstionum conjunge cum categoriis seu locis inventionis, & immensa quæstionum farrago te obruet, e. g. Si tibi sit differendum de Deo, sic procede: An Deus est? An est causa? An multa sunt ejus effecta? Quid est? Quomodo est? Sic. An scriptura Sacra est Dei verbum? Quid est? Quotuplex est? An est clara? Quomodo est clara? Quare est clara? Hæc est facillima multiplicandarum quæstionum methodus.

Secun-

Secundo quæstiones obscuras explicabis, & dubias confirmabis. Argumenta autem petuntur ex naturâ utriusque extremi, id est, subjecti & prædicati, secundum varia loca Inventionis: ut, hæc quæstio occurrit probanda: An eloquentia cum philosophiâ sit conjungenda? Ea probatur.

I. Anatura subjecti. 1. à causa: quia provenit ab ingenii præstantia, & liberali eruditione. 2. ab effectis, quia Eloquentiæ luce veritas illustratur, & sapientia ornatio redditur. Sic procedes per omnes Inventionis locos.

II. Anatura prædicati: 1. à conjugatis. Quia philosophus opus habet eloquentia. 2. Quia omnis virtus cum alia virtute rectè conjungitur. 3. à testimoniis & exemplis.

Postremo addatur refutatio objectionum, secundum regulas legitime solutionis. Quum autem neq; verba, neque res in Logica nascentur, copia verborum & rerum ex aliis disciplinis petenda. Modus probandi & differendi ex Logica hauriatur: quem fusiùs circumscribemus.

Primum ob oculos ponenda sunt prædicamenta, in quibus differendi elementa prima disposita sunt. Mox rerum, quæ sunt in quæstione, i. e. subjecti & prædicati, definitiones sunt considerande. e. g. Si quærat, an mundus sit æternus? Mundi & æternitatis definitiones excutiantur. Tertiò proprietates, quæ necessario comitantur naturas earum rerum, quæ sunt in quæstione, diligenter considerande. Deniq; antecedentia, consequentia, & repugnantia istarû ipsarû rerû spectanda veniunt.

Antecedentia sunt, de quibus univèrsè affirmatur consequens, sive id fiat necessariò, ut justitia respectu virtutis, sive probabiliter, ut parentes respectu nequius ergà liberos.

Antecedentia quid sint.

Consequentia sunt, quæ de rebus antecedentibus univèrsè affirmantur, sive necessariò, ut virtus de justitia, sive probabiliter, ut diligere natos, de parentibus.

Consequentia quid sint.

*Repugnanti-
a quid
sint.*

Repugnantia sunt, quæ de rebus, quibus repugnant, affirmari aut nullo modo, aut raro, possunt, ut malum de iustitia, & odisse natos de parentibus.

His positis, cum quatuor sint quæstionum genera, proponi possunt

Generales	{	Affirmantes 1.	{	Affirmantes 3.
seu uni-		Particula-		
versales		Negantes 2. res		Negantes 4.

*Quatuor
documenta
metaphisica.*

*Quæstio uni-
versalis affir-
mans.*

quatuor documentis complecti possumus generalem inveniendorum argumentorum rationem.

I. Documentum. *Ut quæstio universalis affirmativa confirmetur, querendum est aliquid, quod idem sit antecedens prædicati, & consequens subiecti.* e. g. Si probanda sit hæc quæstio, Omnisne iustitia sit laudanda? confirmabis in BARBARA i. e. figuræ primæ, seu explicati secundi modo primo. Accipe ergo virtutem de quâ universè affirmatur laudandum, quæque universè affirmatur de iustitiâ. Syllogismus erit talis, Omnis virtus est laudanda. Omnis iustitia est virtus, Laudanda igitur.

*Quæstio par-
ticularis af-
firmata.*

II. Documentum. *Ut quæstio particularis affirmans probetur, querendum est medium, quod idem antecedens prædicati & subiecti, aut consequens prædicati, & antecedens subiecti.* e. g. Quædam substantia est vivens, ut animal. Hinc concludis in tertiâ figurâ; Omne animal est substantia. vel sumes corpus pro medio, & concludis in primâ figurâ: Omne corpus est substantia. Omne vivens est corpus. Ergo quædam substantia est vivens.

*Quæstio uni-
versalis ne-
gativa.*

III. Documentum. *Ut quæstio universalis negativa confirmetur, querendum est argumentum, quod idem sit consequens subiecti, & repugnans prædicati; aut contrâ consequens prædicati, & repugnans subiecti.*

Hoc documento probabis, nullum hominem esse lapidem, vel sumpto animali pro argumento, ut con-
cludas

cludas in Celarent aut Cesare, hoc modo: Nullum animal est lapis. Omnis homo est animal. Ergo nullus homo est lapis. vel, Nullus lapis est animal. Omnis homo est animal. Igitur nullus homo est lapis, vel sumto sensus experte pro medio, ut concludas, in Camestres. Omnis lapis est sensus expers. Nullus homo est sensus expers. Igitur nullus homo est lapis.

I V. *Ut questio particularis negativa confirmetur querendum est argumentum, quod idem sit antecedens subiecti, & repugnans predicati.* *Questio particularis negans.*

Hoc pacto probabis, quandam substantiam non esse viventem, sumto lapide pro argumento, concludendo in primâ figura: Nullus lapis est vivens. Quædam substantia est lapis. Igitur quædam substantia non est vivens, Cæterum quoniam non est exigui momenti res, firmas demonstrationes necesse, quibus nemo reclamare possit, paucis ostendamus hanc artem theorematiss.

Ratio demonstrandi.

I. *Varie questiones occurrunt, è quibus solummodo tres demonstrari possunt.* 1. *An res sit:* ut, sitne cælum nonum? 2. *Qualis sit,* ut, an cælum sit rotundum? 3. *Propter quid sit talis:* ut propter quid omnes cæli sunt rotundi? Nam quæstio illa, Quid res sit, non demonstratione, sed definitione tractatur.

Tres questiones, scilicet sunt demonstrabiles.

II. *Axioma probandum tale sit, ut non contineat rem impossibilem.* Impossibilia enim demonstrare est impossibile.

Impossibilia non sunt demonstrabilia.

III. *Argumentum demonstrativum est, quod cum subiecto & predicato questionis necessariam habet connexionem.*

Tres sunt fontes demonstrationum.

IV. *Loci, quos demonstrator perscrutari debet, tres sunt.* Exiis enim demonstrativa argumenta eruuntur.

1. *Locus effectuum:* ex quibus conficitur demonstratio à posteriori, &c., quod sit.

1. Locus effectuum.

2. *Locus causarum.* Et quidem ex causis remotis fit demonstratio à priori.

2. Locus causarum.

stratio, quòd sit, è proximis, sit demonstratio, propter quid. Sumet autem quilibet artifex causas suo negotio accommodas. Physicus uti poterit omnibus causarum generibus in rebus naturalibus: Metaphysicus & Theologus omittent causam materialem: Ethicus potissimum finem considerabit: quia bonitas & perversitas actionum humanarum è fine aestimatur.

3. *Locus definitionis.*

3. *Locus definitionis* quo maximè utuntur Mathematici. Ex hoc utrique generi demonstrationis argumenta suppeditantur. Exemplum, 1. An omne peccatum est mortale? A. Quia discrepat à lege Dei. 2. An homo est risibilis? A. Q. habet animam rationalem. His utere & fructe, amice Lector, & omnia tua studia ad Dei gloriam dirige.

F I N I S.

Diese Zween Zirkel gehören zum blat. 103. In
denselben Zirkel einzuschneiden.

